

Ziņojums

par UNESCO Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu īstenošanu Latvijā no 2018. līdz 2021. gadam.

Ziņojumu par to, kā Latvijā tiek īstenota UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, sagatavoja Latvijas Nacionālais kultūras centrs, tā sagatavošanā piedalījās arī Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves vadītāja, vadošā pētniece Rita Grīnvalde un Latvijas Kultūras akadēmijas pētniece Ieva Vītola. Ziņojums tapis, balstoties uz 2021.gada vasaras sākumā veikto aptauju, kurā informāciju sniedza gan valsts un pašvaldību iestādes, gan pētnieciskās institūcijas un nevalstiskās organizācijas, gan citas NKM ilgtspējīgā atīstībā iesaistītas institūcijas un iestādes.

Izmantotie saīsinājumi:

DU	Daugavpils Universitāte
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
LZP	Latvijas Zinātnes padome
JVLMA	Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija
KM	Kultūras ministrija
LEBM	Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs
LFK	Latviešu folkloras krātuve
LiepU	Liepājas Universitāte
LKA	Latvijas Kultūras akadēmija
LKA ZPC	Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniski pētnieciskais centrs
LMA	Latvijas Mākslas akadēmija
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LNKC	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LU	Latvijas Universitāte
LU HZF	Latvijas Universitātes Humanitāri zinātņu fakultāte
LU LFMI	Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts
NKM	Nemateriālais kultūras mantojums
NVM	Nacionālais vēstures muzejs
NVO	Nevalstiskā organizācija
PIKC	Profesionālās izglītības kompetences centrs
RTA	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija
TIC	Tūrisma informācijas centrs
UNESCO	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
UNESCO LNK	Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas Latvijas Nacionālā komisija
VISC	Valsts izglītības satura centrs
VKKF	Valsts kultūrkapitāla fonds
VPP	Valsts pētījumu programma

Saturs

A. Vispārīgā informācija	4
B. Pamatrādītāji un vērtēšanas faktori	15
1. Kā kompetentās iestādes un institūcijas, kā arī konsultatīvie mehānismi atbalsta nemateriālā kultūras mantojuma pastāvīgu praktizēšanu un tālāk nodošanu	15
2. Kā programmas atbalsta cilvēku spēju stiprināšanu, lai veicinātu nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu un pārvaldību	21
3. Vai apmācības nodrošina kopienas, grupas un indivīdi, kā arī tie, kas strādā kultūras un mantojuma jomā, un apmērs, kādā šīs apmācības ir paredzētas attiecīgajām kopienām, grupām un indivīdiem, kā arī kultūras un mantojuma jomā strādājošajiem	25
4. Kā gan formālā, gan neformālā izglītība stiprina nemateriālā kultūras mantojuma tālāk nodošanu un veicina cieņu pret nemateriālo kultūras mantojumu	28
5. Cik lielā mērā nemateriālais kultūras mantojums un tā saglabāšana ir iekļauta pamatizglītībā un vidējā izglītībā, tostarp attiecīgo mācību priekšmetu saturā, un izmantota, lai stiprinātu nemateriālā kultūras mantojuma mācīšanu un apguvi, kā arī cieņu gan pret savu, gan pret citu nemateriālo kultūras mantojumu	33
6. Cik lielā mērā arodizglītība, kas iegūta pēc vispārējās vidējās izglītības iegūšanas, atbalsta nemateriālā kultūras mantojuma praktizēšanu un tālāk nodošanu, kā arī tā sociālo, kultūras un citu dimensiju pētīšanu	37
7. Vai inventarizējošie saraksti parāda nemateriālā kultūras mantojuma daudzveidību un veicina tā saglabāšanu	41
8. Cik iekļaujoša ir inventarizējošo sarakstu veidošana, cik ļoti tajā ir respektēta nemateriālā kultūras mantojuma un tā praktizētāju daudzveidība un cik ļoti tas palīdz saglabāšanā, ko veic attiecīgās kopienas, grupas un personas	43
9. Apmērs, kādā pētniecība un dokumentēšana, tostarp zinātniskie, tehniskie un mākslas pētījumi, veicina saglabāšanu	45
10. Apmērs, kādā pētniecības rezultāti un dokumentācija ir pieejama un tiek izmantota, lai stiprinātu politikas veidošanu un uzlabotu saglabāšanu	48
11. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi kultūras jomā parāda nemateriālā kultūras mantojuma daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti	52
12. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā parāda nemateriālā kultūras mantojuma daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti	56
13. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi citās jomās, kas nav izglītība un kultūra, parāda nemateriālā kultūras mantojuma daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti	60
14. Apmērs, kādā politikā, kā arī juridiskajos un administratīvajos pasākumos tiek ievērotas paražu tiesības, prakse un izpausmes, jo īpaši attiecībā uz nemateriālā kultūras mantojuma praktizēšanu un tālāk nodošanu	63

15. Apmērs, kādā gan attiecīgās kopienas, grupas un indivīdi, gan sabiedrība kopumā atzīst nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi sabiedrībā.....	65
16. Apmērs, kādā iekļaujošos plānos un programmās, kas veicina pašcieņu un savstarpējo cieņu, tiek atzīts nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas svarīgums	69
17. Apmērs, kādā kopienas, grupas un indivīdi piedalās plaša mēroga izpratnes veicināšanā par nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi	70
18. Apmērs, kādā plašsaziņas līdzekļi piedalās izpratnes veicināšanā par nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi, kā arī sapratnes un savstarpējās cieņas veicināšanā	76
19. Apmērs, kādā sabiedrības informēšanas pasākumi veicina izpratni par nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi, kā arī veicina izpratni un savstarpējo cieņu.	79
20. Apmērs, kādā programmas, kas veicina izpratni par nemateriālo kultūras mantojumu, atbilst attiecīgajiem ētikas principiem	83
21. Apmērs, kādā ir uzlabota ieinteresēto personu iesaistīšanās nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā	84
22. Apmērs, kādā pilsoniskā sabiedrība piedalās nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas uzraudzībā.....	87
23. To NVO, valsts un privāto iestāžu, kā arī privātpersonu skaits un ģeogrāfiskais sadalījums, ko UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma komiteja ir iesaistījusi nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā padomdevēju vai konsultantu statusā	89
24. To dalībvalstu procentuālā daļa, kas aktīvi sadarbojas ar citām dalībvalstīm, lai saglabātu nemateriālo kultūras mantojumu	90
25. To dalībvalstu procentuālā daļa, kas ir aktīvi iesaistīta starptautisku sadarbības tīklu izveidē un institucionālajā sadarbībā.....	94
C. UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma Reprezentatīvajā sarakstā iekļautā nemateriālā kultūras mantojuma elementa statuss	97
D. Valsts pārstāvja paraksts	103

A. Vispārīgā informācija

A.1

Kopsavilkums

Lūdzu, sniedziet kopsavilkumu par atskaites saturu, kas ļautu katram lasītājam saprast, kādi nacionālie likumdošanas akti un citi regulējumi attiecas uz Konvencijas īstenošanu.

Nemateriālais kultūras mantojums (turpmāk - NKM) Latvijā iegūst arvien lielāku nozīmi kā nācijas pašapziņas un ilgtspējīgas attīstības resurss. Valsts nodrošina atbalstu NKM ilgtspējīgai attīstībai, iekļaujot to stratēģiskās attīstības dokumentos, un Latvijā ir radīta centralizēta un visaptveroša sistēma NKM saglabāšanai un attīstībai. Kopienas Latvijā tiek aicinātas praktizēt un nodot nākamajām paaudzēm savu mantojumu, veidojot tām īpašu valsts atbalsta sistēmu. Latvijā ir radīti vairāki nevalstisko organizāciju atbalsta mehānismi, veicinot vietējo kopienu iesaisti sava NKM identificēšanā, dokumentēšanā, saglabāšanā un attīstīšanā.

Latvijas Republikas Kultūras ministrija (turpmāk - KM) ir institūcija, kuras atbildības lokā ir gan Konvencijas, gan 2016. gadā pieņemtā Nemateriālā kultūras mantojuma likuma, gan kopš 2021. gada arī Latvijas Vēsturisko zemju likuma īstenošana. Šī pēdējā minētā likuma ietvaros tiek aktualizēti Latvijas vēsturiskie reģioni un nelielās kultūrtelpas un to NKM.

Latvijas Nacionālais kultūras centrs (turpmāk – LNKC) ir KM tiešās pakļautības iestāde. NKM likums nosaka to, ka LNKC ir atbildīgā institūcija par Nacionālā nemateriālā kultūras mantojuma saraksta (turpmāk – NKM saraksts) izveidi un par NKM padomes darbību. LNKC ir atbildīgā institūcija arī par UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā ierakstītā elementa - Dziesmu un deju svētku tradīcijas uzturēšanu un ilgtspējīgu attīstību.

NKM iekļaušanu bērnu un jauniešu izglītībā atbalsta Valsts Izglītības satura centrs, kura atbildības lokā ir gan interešu izglītība, gan Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējīga attīstība.

2017. gadā Latvijas Kultūras akadēmijā tika izveidota UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma politikas un tiesību katedra (*UNESCO Chair on Intangible Cultural Heritage Policy and Law*), kas darbojas dažādos virzienos un jomās, piedaloties konferencēs un dažādos ar NKM saistītos starptautiskos un nacionālos projektos, kas fokusēti uz NKM ilgtspējīgu attīstību un NKM aizsardzības likumiskajiem aspektiem.

Laika posmā kopš Latvijas iepriekšējās atskaites par Konvencijas īstenošanu 2017. gadā saistībā ar NKM ilgtspējīgu attīstību svarīgākie virzieni ir bijuši:

- arvien pieaugošs ar NKM saistīto pētniecisko projektu apjoms;
- starptautiskās sadarbības attīstīšanās gan nevalstisko organizāciju, gan pētniecisko organizāciju un citu ar NKM saistītu institūciju starpā saistībā ar NKM ilgtspējīgu attīstību;

- pieraugošs valstiskā finansējuma apjoms no Valsts kultūrkapitāla fonda NKM praktizētājiem un kopienām;
- arvien pieaugošs neformālās apmācības apjoms un kvalitāte NKM jomā, ko nodrošina valsts un attiecīgās NVO;
- kopienu iesaistīšana NKM aizsardzībā, popularizēšanā un attīstīšanā, veicinot to atbildības sajūtas veidošanos un interesi par savu mantojumu;

Konvencijas īstenošana Latvijā ir veicinājusi interesi par NKM Latvijā un pasaulē. Īpaša loma te ir Dziesmu un deju svētku (turpmāk - Svētki) tradīcijai, kas ir sabiedrību integrējošs un iekļaujošs process. Tā kā Svētki ir iekļauti UNESCO starptautiskajā sarakstā, arvien lielāka sabiedrības uzmanība tiek pievērsta gan UNESCO starptautiskajiem sarakstiem, gan arī Latvijas NKM sarakstam un tā saturam, veicinot interesi un izpratni par NKM vispār un tā nozīmi sabiedrības dzīvē.

A.2

Kontaktpersona Latvijā, kas koordinē atskaites sagatavošanu

Lancere Gita, Latvijas Nacionālā kultūras centra Nemateriālā kultūras mantojuma eksperte

Adrese: Pils laukums 4, Rīga - LV-1365

Tālr.: +371 29183000

E-pasta adrese: gita.lancere@lnkc.gov.lv

A.3

Institūcijas un organizācijas, kas bijušas iesaistītas atskaites sagatavošanā:

- Valsts iestādes

Latvijas Nacionālais kultūras centrs	Koordinē atskaites gatavošanu
Latvijas Valsts prezidenta kanceleja	Sniegta informācija aptaujā
Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde	Sniegta informācija aptaujā
Valsts izglītības satura centrs	Sniegta informācija aptaujā

- UNESCO nacionālā komisija

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija	Sniedz informāciju par Konvencijas īstenošanu Latvijā savas kompetences ietvaros
------------------------------------	--

- Kultūras centri

Balvu novada Briežuciema pagasta tautas nams	Sniegta informācija aptaujā
Burtnieku novada Matīšu Tautas nams	Sniegta informācija aptaujā

Dagdas novada Kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Daugavpils pilsētas pašvaldības iestāde "Vienības nams"	Sniegta informācija aptaujā
Jaunjelgavas novada KN VPK "ATVARS"	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas Universitātes Kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Jūrmalas Kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Liepājas Tautas mākslas un kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Rīgas Tehniskās universitāte Kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Siguldas novada kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Smiltenes novada Kultūras centrs	Sniegta informācija aptaujā
Talsu novada pašvaldības Tiņģeres muiža	Sniegta informācija aptaujā
Tukuma pilsētas Kultūras nams	Sniegta informācija aptaujā
Zemītes tautas nams	Sniegta informācija aptaujā

- Pētniecības iestādes

Liepājas Universitātes Kurzemes Humanitārais institūts	Sniegta informācija aptaujā un individuālā saziņā
Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūts	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Etnogrāfisko materiālu krātuve	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas Universitātes LFMI Latviešu folkloras krātuve	Sniegta informācija aptaujā

- Muzeji

Aizkraukles Vēstures un mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Andreja Pumpura Lielvārdes muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Apriķu muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Baldones muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Carnikavas Novadpētniecības centrs	Sniegta informācija aptaujā
Gulbenes novada vēstures un mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Ģ. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
J.Rozentāla Saldus vēstures un mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Jēkabpils Vēstures muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Jūrmalas pilsētas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Liepājas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Madonas novadpētniecības un mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Naukšēnu Cilvēkmuzejs	Sniegta informācija aptaujā
Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Tukuma muzejs	Sniegta informācija aptaujā
Viesītes muzejs "Sēlija"	Sniegta informācija aptaujā

- Augstskolas

Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija	Sniegta informācija individuālā saziņā
Latvijas Mākslas akadēmija	Sniegta informācija aptaujā
Daugavpils universitātes Humanitārā fakultāte	Sniegta informācija individuālā saziņā

Latvijas Kultūras akadēmija	Sniegta informācija individuālā saziņā
Latvijas Kultūras akadēmijas UNESCO katedra	sniegta informācija savas kompetences ietvaros
Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāte	Sniegta informācija individuālā saziņā
Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte	Sniegta informācija individuālā saziņā
Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte	Sniegta informācija individuālā saziņā
Liepājas Universitātes Pedagoģijas un sociālā darba fakultāte	Sniegta informācija individuālā saziņā
Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija	Sniegta informācija aptaujā un individuālā saziņā
Vidzemes Augstskola	Sniegta informācija aptaujā

- Nevalstiskās organizācijas

Biedrība "Baltā māja"	Sniegta informācija aptaujā
Jelgavas mākslinieku biedrība	Sniegta informācija aptaujā
Biedrība "Kūrava"	Sniegta informācija aptaujā
Kurzemes kultūras mantojuma centrs	Sniegta informācija aptaujā
Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija „Dzīvesstāsts”	Sniegta informācija aptaujā
Biedrība "Raganu parks kā kolekcija"	Sniegta informācija aptaujā
Rucavas tradīciju klubs	Sniegta informācija aptaujā
Biedrība "Skaņumāja"	Sniegta informācija aptaujā
Biedrība "Suitu amatnieki"	Sniegta informācija aptaujā
Folkloras kopa "Talsi"	Sniegta informācija aptaujā
Tautas muzikantu biedrība	Sniegta informācija aptaujā
Valmiermuižas kultūras biedrība	Sniegta informācija aptaujā

- Pašvaldības

Balvu novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Cesvaines novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Jaunjelgavas novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Kārsavas novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Kokneses novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Talsu novada pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā
Valmieras pašvaldība	Sniegta informācija aptaujā

- Tūrisma informācijas centri

Dagdas tūrisma un informācijas centrs	Sniegta informācija aptaujā
Daugavpils novada pašvaldības aģentūra "TAKA"	Sniegta informācija aptaujā
Jelgavas reģionālā tūrisma centrs	Sniegta informācija aptaujā
Lubānas novada tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs	Sniegta informācija aptaujā

Rucavas Tūrisma informācijas centrs	Sniegta informācija aptaujā
Valmieras tūrisma informācijas centrs	Sniegta informācija aptaujā

- Uzņēmumi

SIA "Mailīšu Fabrika"	Sniegta informācija aptaujā
-----------------------	-----------------------------

- Skolas

Alsungas vidusskola	Sniegta informācija aptaujā un individuālā saziņā
Ikšķiles Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Jāņa Ivanova Rēzeknes mūzikas vidusskola	Sniegta informācija aptaujā
Jāzepa Mediņa Rīgas Mūzikas vidusskola	Sniegta informācija individuālā saziņā
Jelgavas Mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Kandavas Deju skola	Sniegta informācija aptaujā
Lielvārdes novada mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Līgatnes Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Lubānas Mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Pāvilostas Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Pāvula Jurjāna mūzikas skola	Sniegta informācija individuālā saziņā
P.Barisona Aizkraukles Mūzikas skola	Sniegta informācija aptaujā
Preiļu Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Profesionālās izglītības kompetences centrs "Rīgas dizaina un mākslas vidusskola"	Sniegta informācija aptaujā un individuālā saziņā
PIKC "Nacionālā Mākslu vidusskola" – Jaņa Rozentāla Mākslas skola	Sniegta informācija individuālā saziņā
PIKC Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums	Sniegta informācija aptaujā
Rēzeknes Mākslas un dizaina vidusskola	Sniegta informācija aptaujā
Salaspils PI "Salaspils Mūzikas un mākslas skola"	Sniegta informācija aptaujā
Staņislava Broka Daugavpils Mūzikas vidusskola	Sniegta informācija aptaujā
Vaiņodes Mūzikas skola	Sniegta informācija aptaujā
Valkas Mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Valmieras Dizaina un mākslas vidusskola	Sniegta informācija aptaujā
Valsts SIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	Sniegta informācija aptaujā
Ventspils Mūzikas vidusskola	Sniegta informācija aptaujā
Viļakas Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Viļānu Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Zilupes Mūzikas un mākslas skola	Sniegta informācija aptaujā
Universum mūzikas un mākslas pamatskola	Sniegta informācija aptaujā

- Bibliotēkas

Baložu pilsētas bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Bauskas Bērnu bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Iecavas novada Zorģu bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Nītaures pagasta bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā

Ogres Centrālā bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Pļaviņu novada bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Preiļu Galvenā bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Saldus pilsētas bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā
Ventspils bibliotēka	Sniegta informācija aptaujā

- Lietišķās mākslas kolektīvi

Tautas lietišķās mākslas studija "Bauska"	Sniegta informācija aptaujā
Tautas lietišķās mākslas studija "Draudzība"	Sniegta informācija aptaujā
Tautas lietišķās mākslas studija "Smiltene"	Sniegta informācija aptaujā
Lietišķās mākslas kolektīvs "Strazdes audējas"	Sniegta informācija aptaujā
Vīpes amatniecības centrs "Māzers"	Sniegta informācija aptaujā

A.4

UNESCO akreditētās Latvijas nevalstiskās organizācijas

NVO nosaukums	Akreditācijas gads
Starpdisciplinārā mākslas grupa SERDE (NGO-90356)	2016
Pasaules Etnosporta biedrība (NGO-90478)	2020

A.5

Līdzdalība 2003.gada Konvencijas starptautiskajos mehānismos

A.5.1

Elementi, kas iekļauti UNESCO Neatliekami glābjamo nemateriālā kultūras mantojuma elementu sarakstā

Nosaukums	Iekļaušanas gads
Suitu kultūrtelpa (00314)	2009

A.5.2

NKM elementi, kas iekļauti UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma Reprezentatīvajā sarakstā

Nosaukums	Iekļaušanas gads
Baltijas Dziesmu un deju svētku tradīcija (00087) <i>Daudznacionāls pieteikums: Igaunija, Lietuva, Latvija</i>	2008

A.5.3

Programmas, kas izvēlētas kā Labās Prakses piemēri

Nav

A.6

Saraksti

a. Saraksta nosaukums

Latvijas Nacionālais nemateriālā kultūras mantojuma saraksts

b. Hipersaite uz sarakstu

<https://nematerialakultura.lv/en/>

c. Atbildīgā iestāde

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

d. Saraksta izveides gads

01.12.2016

e. Vai saraksts ticis atjaunots kopš Latvija ratificējusi Konvenciju?

Jā

Pēdējā atjaunojuma datums

30.10.2020

f. Saraksta atjaunošanas metode un biežums

Saraksta atjaunošana notiek, saņemot atskaiti no pieteikuma iesniedzēja ik pēc 5 gadiem, kopš NKM elements iekļauts Nacionālajā sarakstā. Pirmajām 6 atskaitēm jātiek iesniegtām 2022. gadā. Starplaikā saraksta atjaunošana notiek, katru gadu sarakstā iekļaujot jaunus NKM elementus.

g. Sarakstā iekļauto NKM elementu skaits (līdz 2021.gada 30. jūnijam)

24

h. Nemateriālā kultūras mantojuma jomas

Mutvārdu tradīcijas un izpausmes, ieskaitot valodu kā nemateriālā kultūras mantojuma nesēju, Tradicionālās amata prasmes, Paražas, rituāli, svētki, Spēles mākslas, Tradicionālā virtuve; Zināšanas un paražas, kas saistītas ar dabu un Visumu

i. Saraksta izveides principi

Saraksts tiek kārtots pēc:

- gada, kad elements iekļauts sarakstā
- nemateriālā kultūras mantojuma jomas

j. Iekļaušanas nosacījumi

2016. gadā pieņemtais Nemateriālā kultūras mantojuma likums nosaka, ka nemateriālā kultūras mantojuma elementa iekļaušanu Nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā var pieteikt ikviens attiecīgā nemateriālā kultūras mantojuma elementa saglabāšanā ieinteresēta persona (piemēram, kopiena, nevalstiska organizācija, pašvaldība, cita persona).

Latvijas Nacionālais kultūras centrs ne retāk kā reizi gadā izsludina pieteikumu iesniegšanu nemateriālā kultūras mantojuma elementu iekļaušanai NKM sarakstā.

Nemateriālā kultūras mantojuma padome izvērtē pieteikumus un sniedz savu atzinumu Latvijas Nacionālajam kultūras centram.

LNKC ne retāk kā reizi gadā atjauno NKM sarakstu.

Lai NKM elements tiktu iekļauts sarakstā, tam jāatbilst vairākiem nosacījumiem:

- 1) tam jābūt plašam attiecīgās kopienas atbalstam un līdzdalībai;
- 2) tam jāatbilst NKM definīcijai saskaņā ar NKM likumu;
- 3) tam jābūt iesniegtam kopā ar ilgtspējīgas attīstības plānu;
- 4) tam jāsaņem NKM padomes atzinums par atbilstību iekļaušanai NKM sarakstā.

Lūdzu, sniedziet papildus komentāru, ja nepieciešams:

Elementa pieteikumā ir jānorāda kopienas piekrišana un atbalsts, kā arī ar kopienas līdzdalību izstrādāts un akceptēts ilgtspējīgas attīstības plāns, kas ir garants NKM elementa dzīvotspējai.

k. Vai saraksts atspoguļo katra elementa dzīvotspēju?

Jā

l. Vai saraksta atjaunošana atspoguļo sarakstā iekļautā elementa šī brīža stāvokli un dzīvotspēju ? (Sīkāku informāciju sniedziet sadaļā 7.3)

Jā

m. Vai saraksts uzrāda apdraudējumus sarakstā iekļautā NKM elementa pastāvēšanai?

Jā

Ja uzrāda, kādi ir galvenie apdraudējumi?

Nevienmērīga ekonomiskā attīstība Latvijas pilsētās un laukos, kas veicina iedzīvotāju pārcelšanos no laukiem uz pilsētu; jaunās paaudzes aizraušanās ar jaunajiem medijiem un ar citām kultūras formām; sabiedrības novecošana.

n. Vai šis ir īpaši ievirzīts vai šauri tematisks saraksts? (Ja ir, tad sīkāka informācija norādāma sadaļā 7.2)

Nē

o. Vai piekļuve sarakstam tiek atbalstīta un veicināta, vienlaikus respektējot ierasto praksi, kādā ir pieejamas noteiktas nemateriālā kultūras mantojuma izpausmes, un šis saraksts tiek izmantots, lai stiprinātu nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu? (Sīkāku informāciju norādiet sadaļā 7.4)

Jā

p. Vai kopienas, grupas un NVO aktīvi piedalās saraksta veidošanas procesā? (Sīkāku informāciju norādiet sadaļā 8.1)

Jā

q. Vai saraksta veidošanā tiek respektēta nemateriālā kultūras mantojuma un tā praktizētāju daudzveidība, tostarp nemateriālā kultūras mantojuma praktizēšanas un izpausmju daudzveidība visās sabiedrības daļās un visos reģionos? (Sīkāku informāciju norādiet sadaļā 8.2)

Jā

r. Vai saraksta veidošanā tiek respektēti visi dzimumi? (Sīkāku informāciju norādiet sadaļā 8.2)

Jā

A.7

Saikne ar citām starptautiskām programmām

Valstis tiek lūgtas dalīties ar informāciju par konkrētām aktivitātēm, kas notikušas citu starptautisku sadarbības tīklu ietvaros un ir bijušas saistītas ar NKM ilgtspējīgu attīstību)

Programma/ konvencija/ organizācija

1972. gada UNESCO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*)

Aktivitāte/ projekts

2018. gadā Latvijā plaši tika īstenota Eiropas Savienības iniciatīva “Eiropas kultūras mantojuma gads”, kura programmu Latvijā koordinēja Latvijas Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde.

Ieguldījums NKM ilgtspējīgā attīstībā

Programma ietvēra ļoti daudzveidīgus pasākumus, kas ļāva izcelt gan materiālā, gan nemateriālā kultūras mantojuma nozīmi sabiedrības dzīvē un ilgtspējīgā attīstībā.

2

Programma/ konvencija/ organizācija

UNESCO programma “Vietējo un pamatiedzīvotāju zināšanu sistēmas” (*Local and Indigenous Knowledge Systems programme*)

Aktivitāte/ projekts

Līdztekus latviešiem Latvijā dzīvo arī pirmiedzīvotāji lībieši, kuru pirmiedzīvotāju (*indigenous people*) statuss noteikts Latvijas likumos jau kopš 1922. gada. Saskaņā ar 2011. gada tautskaites datiem Latvijā dzīvoja 250 lībieši. Lībiešu kopiena ir aktīva, tā apvienojusies trīs nevalstiskajās organizācijās, kas iesaistītas lībiešu kultūras, valodas un tradīciju saglabāšanā, uzturēšanā un attīstīšanā. Līdztekus tradicionālās kultūras izpaušmju praktizēšanai nozīmīga loma ir arī lībiešu jaunradei, tostarp dziedāšanas un literatūras tradīciju attīstīšanai.

Pēc Latvijas Nacionālajā enciklopēdijā publicētajiem datiem, mūsdienās lībiešu valodā labi spēj sazināties 30 cilvēku. UNESCO [Apdraudēto valodu atlantā](#) ir iekļautas divas valodas, kas raksturīgas tikai Latvijas reģionam - lībiešu valoda (ar noteiktu statusu *critically endangered*, jeb kritiski apdraudēta) un latgaliešu valoda (*vulnerable*, jeb neaizsargāta).

Latvija aktīvi piedalās Apvienoto Nāciju organizācijas (ANO) Ģeogrāfisko nosaukumu ekspertu grupas (*United Nations Group of experts on Geographical names*, UNGEGN), darbībā. Latvijas ziņojumā UNGEGN 2. sesijai (2021) tika iekļauta nodaļa par darbu, ko Latvijas Universitātes Lībiešu institūts veic, lai savāktu vietvārdus Latvijas pamatiedzīvotāju – lībiešu valodā.

Ieguldījums NKM ilgtspējīgā attīstībā

Latvijas Universitātes Lībiešu institūta vadītājs Valts Ernštreits kā Latvijas Republikas pārstāvis piedalās ANO pamatiedzīvotāju valodu desmitgades (2022–2032) izveidošanas globālajā darba grupā un piedalījās arī ANO Pirmiedzīvotāju pastāvīgā foruma 20. sesijā (2021).

Lībiešu delegācija piedalījās 8. Somugru tautu kongresa darbā (Tartu, Igaunija 2021) un LU Lībiešu institūta vadītājs Valts Ernštreits ir iecelts par Somugru tautu konsultatīvās padomes locekli (2021).

3

Programma/ konvencija/ organizācija

Konvencija par bioloģisko daudzveidību (*Convention of Biological Diversity*)

Aktivitāte/ projekts

Meža likums, kas pieņemts 2000. gadā, nosaka, ka savvaļas ogas, augļus, riekstus, sēnes un ārstniecības augus ikviens meža apmeklētājs var iegūt pēc saviem ieskatiem, ja vien meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nav noteicis ierobežojumus, piemēram, aizsargājamās teritorijas, militārie poligoni.

Ieguldījums NKM ilgtspējīgā attīstībā

Iešana mežā un sēņu, ogu, riekstu un ārstniecības augu vākšana ir būtiska Latvijas iedzīvotāju tradicionālā dzīvesveida un viņu NKM sastāvdaļa.

4

Programma/ konvencija/ organizācija

Eiropas Padomes Vispārējā konvencija ar nacionālo minoritāšu aizsardzību (*EU Framework Convention for the Protection of National Minorities*)

Aktivitāte/ projekts

Ir radīta mazākumtautību padome pie Prezidenta Kancelejas un Izglītības un zinātnes ministrijas un mazākumtautību nevalstisko organizāciju konsultatīvā padome pie Kultūras ministrijas.

Ieguldījums NKM ilgtspējīgā attīstībā

KM Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvā komiteja ir iniciējusi un KM finansiāli atbalsta Mazākumtautību festivālu, kura mērķis ir popularizēt, attīstīt un pilnveidot Latvijā dzīvojošo mazākumtautību NKM, mudināt mazākumtautību iedzīvotājus izprast savas kultūras nozīmi Latvijas kultūrvidē, kā arī aktivizēt sabiedrības līdzdalību NKM izzināšanā, praktizēšanā un tālāk nodošanā. Otrais Latvijas kultūru festivāls notika 2018. gadā Jelgavā, iekļaujoties Latvijas simtgades svinībās.

Izglītības un zinātnes ministrija atbalsta mazākumtautību valodas lietošanu izglītībā - Latvijā joprojām darbojas daudzas skolas, kas piedāvā apmācību mazākumtautību valodās. Skolas, kurās mācības notiek mazāk lietotās mazākumtautību valodās, piemēram, baltkrievu, igauņu, ebreju, lietuviešu, poļu un ukraiņu valodā, saņem lielākas subsīdijas, jo tām ir lielākas izmaksas.

B. Pamatrādītāji un vērtēšanas faktori

1. Kā kompetentās iestādes un institūcijas, kā arī konsultatīvie mehānismi atbalsta nemateriālā kultūras mantojuma pastāvīgu praktizēšanu un tālāknodošanu

1.1

Vai ir pilnvarota vai izveidota viena vai vairākas kompetentās institūcijas, kas nodrošina nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu?

Jā

Institūcijas nosaukums

- 1) Latvijas Nacionālais kultūras centrs (turpmāk – LNKC)

Īss institūcijas darbības apraksts saistībā ar NKM saglabāšanu un attīstību.

LNKC ir atbildīgā iestāde par Konvencijas īstenošanu Latvijā. LNKC veic šādas funkcijas:

- koordinē NKM ilgtspējīgas attīstības plāna izveidi;
- administrē NKM padomes darbu;
- administrē Nacionālā NKM saraksta izveidi un regulāru atjaunošanu;
- Īsteno kapacitātes veicināšanas un izglītības pasākumus NKM kopienām un sabiedrībai kopumā.

- 2) Nemateriālā kultūras mantojuma padome (turpmāk – Padome)

Īss institūcijas darbības apraksts saistībā ar NKM saglabāšanu un attīstību.

Padome ir konsultatīva institūcija, kuras darbības mērķis ir veicināt NKM saglabāšanā iesaistīto personu sadarbību un NKM jautājumu kompetentu izvērtēšanu.

Padomes uzdevums ir sniegt atzinumus kultūras ministram un LNKC par:

- pieteikumiem NKM elementu iekļaušanai NKM sarakstā;
- ierosinājumiem pieteikt NKM elementus iekļaušanai Konvencijas sarakstos;
- par NKM ilgtspējīgas attīstības plānu un normatīvo aktu projektiem NKM jomā.

Tīmekļa vietne

www.lnkc.gov.lv

Adrese

Pils laukums 4, Rīga

Telefona numurs

+ 371 67228985

E-pasta adrese

Inkc@Inkc.gov.lv

1.2

Vai pastāv kompetentas iestādes, lai saglabātu konkrētus NKM elementus neatkarīgi no tā, vai šie elementi ir vai nav iekļauti sarakstos

Jā

Nosaukums

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

Īss iestādes darbības apraksts saistībā ar NKM elementa saglabāšanu un attīstību

LNKC ir atbildīgā iestāde par Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējīgu attīstību:

- koordinē Dziesmu svētku tradīcijas saglabāšanas un attīstības plāna izveidi.
- administrē Dziesmu un deju svētku padomes darbu;
- īsteno kapacitātes veicināšanas un izglītības pasākumus tradīcijas kopienai;
- īsteno starpsvētku perioda pasākumu izveido un norisi;
- sadarbībā ar tradīcijas kopienu, Dziesmu un deju svētku padomi, pašvaldībām

Timekļa vietne

www.Inkc.gov.lv; www.dziesmusvetki.lv

Kontakti

Adrese

Pils laukums 4, Rīga

Telefona numurs

+ 371 67228985

E-pasta adrese

Inkc@Inkc.gov.lv

1.3

Vai konsultatīvās institūcijas vai citi koordinācijas mehānismi veicina plašu un iekļaujošu¹ līdzdalību nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un pārvaldīšanā, sevišķi, ja to dara attiecīgās kopienas, grupas un indivīdi?

Nē

1.4

Vai ir valstiski atbalstītas NKM dokumentēšanas institūcijas, organizācijas un/vai iniciatīvas, un to materiālus lieto, lai atbalstītu NKM praktizēšanu un tālāk nodošanu?

jā

Īsi aprakstiet, kā valsts atbalsta šādas institūcijas, organizācijas un/vai NKM dokumentēšanas iniciatīvas.

Latvijā ar NKM dokumentēšanu saistītas iniciatīvas valstiski tiek atbalstītas galvenokārt ar Valsts kultūrkapitāla fonda starpniecību. Fonds ir Kultūras ministrijas pakļautībā esoša organizācija, kas Latvijā pārvalda kultūras nozares finansējumu, to sadalot projektu konkursu veidā. Katra kultūras nozare izvirza savas nozares attīstības prioritāros virzienus, un VKKF Tradicionālas kultūras nozares padome ir izvirzījusi divas prioritātes:

- NKM kvalitatīva dokumentēšana un izpēte;
- NKM lietpratēju zināšanu un prasmju tālāk nodošana.

Kultūras finansējums tiek sadalīts arī īpaši ievirzītās VKKF mērķprogrammās, daļa no kurām attiecas uz NKM. Ļoti svarīgs ir finansiālais atbalsts tieši kopienām un tās pārstāvošajām organizācijām caur regulāro mērķprogrammu "Tradicionālās kultūras nozares nevaldības organizāciju atbalsts". Piemēram, 2020. gadā šajā mērķprogrammā finansējumu saņēma astoņas NVO (kopējais finansējums bija 57000 EUR).

Īpašs atbalsta mehānisms ir IZM un KM ministrijas finansētas zinātnisko pētījumu programmas, kuras administrē Latvijas Zinātnes padome, regulāri rīkojot konkursus. Vairāki Latvijas zinātnisko institūciju pētniecības projekti gan Fundamentālo lietišķo pētījumu programmā (FLPP), gan Valsts pētījumu programmā (VPP) ir saistīti ar NKM tēmām. Zinātniskās institūcijas pastāvīgi piedalās arī citās vietējās un starptautiskās

¹ Norādes "iekļaujošs" vai "iekļaujoši" jāsaprot kā "iekļaujot visas sabiedrības daļas un slāņus, tostarp pamatiedzīvotājus, migrantus, imigrantus un bēgļus, dažādu vecumu un dzimumu cilvēkus, personas ar invaliditāti un mazaizsargātu personu grupu locekļus" (sk. īstenošanas norādījumu punktus Nr. 174 un Nr. 194). Kad tiks ziņots par šiem pasākumiem un rezultātiem, dalībvalstis tiks aicinātas sniegt sagrupētus datus vai izskaidrot, kā tiek nodrošināta šāda iekļaušana.

programmās atklātos konkursos un īsteno dažādus pētījumus saistībā ar NKM. (skat. ziņojuma punktu 9.1.).

Vai radītie dokumentācijas materiāli tiek izmantoti, lai atbalstītu NKM praktizēšanu un tālāk nodošanu?

Jā

Īsi aprakstiet, kā dokumentācijas materiāli tiek izmantoti šādiem nolūkiem

LU LFMI LFK 2019. gadā rīkoja izbraukumu seminārus visos Latvijas novados, popularizējot savu bagātīgo folkloras arhīvu *garamantas.lv* un iepazīstinot novadu iedzīvotājus ar viņu pusē vākto folkloras materiālu. Projekti tika īstenoti ar Valsts kultūrkapitāla fonda un IZM budžeta apakšprogrammas "Krišjāņa Barona Dainu skapis" atbalstu. Tiešsaistes arhīvs *garamantas.lv* paredz sabiedrības iesaisti digitalizēto folkloras materiālu transkribēšanā, un nereti brīvprātīgie, kas darbu veic tiešsaistē, atšifrēšanai izvēlas NKM dokumentējumus no savas vai savas ģimenes locekļu dzimtās puses. Pārskata periodā īstenoja sabiedrības iesaistes akcija "[Simtgades burtnieki](#)", kas aizvien turpinās.

No 2017. līdz 2020. gadam LU LFMI LFK īstenoja projektu "Digitālie resursi, politika un Latvijas mazākumtautību kultūras "redzamība"", kura ietvaros tika dokumentēti (filmēti) mazākumtautību folkloras ansambļi un intervēti ansambļu dalībnieki par ansambļu ideoloģiju, vēsturi, repertuāra veidošanu. Visi ieraksti ir pieejami [Youtube vietnē](#), veicinot Latvijas mazākumtautību interesi par savu NKM un popularizējot to nacionālā līmenī. Projekts tika īstenots ar daļēju ERAF finansējumu.

Vairāk skat. 10.1 un 10.3

1.5

Kuras no tālākminētajām iestādēm veicina NKM saglabāšanu un pārvaldību?

- Kultūras centri

Latvijā darbojas 558 kultūras centri (2020. gada dati), kuru funkcijās ietilpst arī UNESCO Cilvēces Reprezentatīvā NKM saraksta vērtības Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšana un attīstība, kā arī NKM saglabāšana.

- Pētniecības iestādes

Ar NKM un dažu tā aspektu pētniecību Latvijā nodarbojas vairākas pētnieciskās iestādes, starp tām arī LU LFMI, LKA ZPC, JVLMA, RTA, LiepU Kurzemes humanitārais institūts, u.c.

- Muzeji

Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs nodrošina seno amata prasmju - koka

ēku būvniecības, jumtu apjumšanas, dārzkopības, utt. dokumentēšanu, saglabāšanu un pētniecību. Muzejā tiek izglītota un informēta sabiedrība par Latvijā vēsturiski dzīvojošo tautu kultūras mantojumu, darba un sadzīves tradīcijām un estētisko pasauli, rīkotas gadskārtu svinības, amatniecības gadatirgus, tradicionālās muzicēšanas pasākumi.

Turaidas muzejrezervāts veic kultūrizglītojošo darbību, organizē nacionāla un starptautiska mēroga konferences un rīko pasākumus NKM popularizēšanā.

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs - veicina NKM popularizēšanu, rīkojot seminārus un konferences, kuru tematos iekļauj arī ar NKM saistītus jautājumus.

Daudzi Latvijas reģionālie muzeji iesaistās NKM saglabāšanā, sistematizēšanā un popularizēšanā:

Balvu Novada muzejs saglabā un popularizē Ziemeļlatgales vēstures, mākslas un kultūras mantojuma materiālās un nemateriālās vērtības - tajā ir izveidota pastāvīga interaktīva ekspozīcija "Ziemeļlatgales nemateriālais kultūras mantojums".

Carnikavas Novadpētniecības muzejs popularizē piekrastes zvejniecības tradīcijas un Latvijas NKM sarakstā iekļautās nēģu zvejas un apstrādes tradīcijas.

Jēkabpils muzejs saglabā, apkopo un popularizē Jēkabpils apkārtne atrodos NKM vērtības, rīko meistardarbnīcas ar mērķi saglabāt senās prasmes. Ir realizēts projekts Krustpils tautas tērpa darināšanā, kā rezultātā dalībnieki praktiskās nodarbībās apguva dažādas prasmes sieviešu tautastērpa darināšanā. Muzejā pieejamas arī dažādas izglītojošās muzejpedagoģiskās programmas, kā piemēram, Senās spēles, Amatnieku darbi Sēļu sētā. Tāpat regulāri tiek papildināts krājums ar NKM liecībām.

Aktīvi NKM popularizēšanā darbojas Tukuma muzeja apakšvienības: Pastariņa muzejs praktizē tradicionālos svētkus, izzina un atspoguļo lauku darba procesus, seno amatu tradīcijas; Džūkstes pasaku muzejs praktizē stāstniecības metodes un rīko stāstnieku pasākumus

Līdzīgi NKM popularizēšanā un iedzīvināšanā darbojas arī citi Latvijas muzeji.

- Arhīvi

Lielākais NKM arhīvs Latvijā ir LU LFMI Latviešu Folkloras krātuve, kas ļoti aktīvi darbojas arī NKM popularizēšanā: ir izveidojusi vietni "Garamantas.lv", kurā katrs interesents var iepazīties ar krātuves bagātīgo folkloras materiālu; rīko seminārus, popularizējot krātuves materiālus; turpina vākt jaunus folkloras materiālus; rīko ikgadējo, klausītāju ļoti iecienīto Krišjāņa Barona zinātnisko konferenci, kurā daļa priekšlasījumu vienmēr ir saistīt ar NKM tematiku.

Savi arhīvi, kuros atrodamas arī NKM vērtības, ir gan LU Latvijas Vēstures institūtam (Etnogrāfisko materiālu krātuve), gan JVLMA (tradicionālās mūzikas arhīvs), gan LiepU Kurzemes humanitārajam institūtam, gan vairākām citām Latvijas pētnieciskajām un augstākās izglītības mācību iestādēm.

- Bibliotēkas

Latvijas Nacionālā bibliotēka – izveidojusi tīmekļa vietni “Dziesmu svētku krātuve” (Dziesmu un deju svētku tradīcija iekļauta UNESCO Cilvēces reprezentatīvajā NKM sarakstā), ar mērķi ieinteresēt un izglītot sabiedrību par šo NKM tradīciju.

32 Latvijas bibliotēkas, kas iesaistījušās UNESCO LNK iniciētā projektā “UNESCO stāstu bibliotēkas”, rīko pasākumus, popularizējot stāstniecība tradīcijas Latvijā un pasaulē.

Balvu centrālā bibliotēka ir apkopojusi ļoti apjomīgu datu bāzi par Ziemeļlatgales NKM, ko popularizē pasākumos un ekspozīcijās.

Arī citas bibliotēkas aktīvi iesaistās NKM saglabāšanā un popularizēšanā, veic NKM materiālu digitalizēšanu, nodrošinot to saglabāšanu, kā arī rīko ar NKM saistītus pasākumus. Piemēram, Ventspils bibliotēkā reizi 2 gados notiek Ventspils Lībiešu kultūras dienas (Lībiešu kultūrtelpa ir iekļauta Latvijas NKM sarakstā), ir bijuši pasākumi, kas iepazīstina ar suitu tradīcijām (Sutu kultūrtelpa iekļauta UNESCO Neatliekami glābjamā NKM sarakstā).

- Tūrisma informācijas centri

NKM ir arī pašvaldību Tūrisma informācijas centru uzmanības lokā. Sava novada NKM aktīvi popularizē, piemēram, Aizputes Tūrisma un mūžizglītības centrs, kas veiksmīgi sadarbojas ar Aizputes NVO “Serde” NKM pasākumu rīkošanā, Alsungas TIC, kas aktīvi informē par Suitu kultūrtelpu, Lubānas Tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs, kas rīko dažādus pasākumus, popularizējot novada NKM, u.c.

Vērtējums/mērķi nākotnei

Būtu nepieciešams palielināt finansējumu valsts zinātnisko pētījumu programmām, vienlaikus motivējot zinātniekus vairāk pievērsties tieši ar NKM saistītām pētījumu tēmām. Palielināt finansējumu būtu nepieciešams arī VKKF, kas ir galvenais finansējuma avots dažādu ar NKM saistītu pētniecisku, izglītojošu un popularizējošu pasākumu īstenošanai.

2. Kā programmas atbalsta cilvēku spēju stiprināšanu, lai veicinātu NKM saglabāšanu un pārvaldību

2.1

Vai augstākās izglītības iestādes piedāvā iekļaujošas mācību programmas un grādus NKM saglabāšanā un pārvaldībā?

Aprakstiet īsi ar piemēriem par mācību programmu saturu, kas attiecas uz NKM saglabāšanu un pārvaldību!

Latvijā augstākās mācību iestādes piedāvā dažas mācību programmas saistībā ar NKM saglabāšanu un pārvaldību.

Līdz 2019. gadam Latvijas Kultūras akadēmijā pastāvēja bakalaura studiju programma "Tradicionālā kultūra un latviešu folklorā". Kopš 2020. gada maģistra līmenī mantojuma pārvaldību var apgūt studiju programmā "Mantojuma pārvaldība un komunikācija".

Jāzepa Vītola Latvijas mūzikas akadēmijā iespējams apgūt un pētīt Latvijas un pasaules tradicionālās mūziku studiju programmā "Etnomuzikoloģija" bakalaura, maģistra un doktora studiju līmenī.

Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē atsevišķi kursi saistībā ar latviešu folkloru, folkloristiku ir iekļauti bakalaura un maģistra līmeņa studiju programmās "Baltu filoloģija". Doktora studiju programmā "Valodu un kultūru studijas", kas šobrīd atrodas licencēšanas procesā, viena no apakšprogrammām ir "Folkloristika, teātra vēsture un teorija" – tās ietvaros tiek izstrādāti zinātniski pētījumi latviešu folkloristikā, salīdzināmā folkloristikā, cittautu folkloristikā.

Reģionos mācību kursi saistībā ar folkloristiku ir iekļauti Liepājas Universitātes bakalaura studiju programmā "Baltu filoloģija, kultūra un komunikācija", Daugavpils Universitātes bakalaura un maģistra studiju programmās "Filoloģija (Latviešu filoloģija)".

Vai šīs mācību programmas ir iekļaujošas?

Ikvienam, ja ir interese par tradicionālo kultūru, kultūras mantojumu, humanitārajām zinātnēm, neatkarīgi no vecuma un dzimuma ir iespēja studēt Latvijas augstāko mācību iestāžu piedāvātajās mācību programmās bakalaura, maģistra un doktora līmenī, studiju laikā specializējoties tēmās, pētījumos, kas saistīti ar nemateriālo kultūras mantojumu. Augstāko izglītību Latvijā iespējams iegūt gan par saviem līdzekļiem, gan bez maksas - valsts budžeta finansētās studiju vietās.

2.2

Vai valsts institūcijas, centri un citas iestādes nodrošina iekļaujošu apmācību par NKM saglabāšanu un pārvaldību?

Jā

Aprakstiet īsi ar piemēriem, koncentrējoties uz piedāvāto apmācību piedāvājumu un organizācijām, kas to nodrošina!

Latvijā valsts līmenī apmācības par NKM saglabāšanu un pārvaldību nodrošina Latvijas Nacionālās kultūras centrs (turpmāk - LNKC), regulāri īstenojot profesionālās pilnveides kursus un seminārus NKM jomā visiem interesentiem.

2021. gadā sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju un Kultūras ministrijas atbalstu tika rīkots tiešsaistes seminārs par labās prakses piemēriem NKM saglabāšanā un pēctecības nodrošināšanā, kā arī sniegti ieteikumi projektu sagatavošanā, seminārā piedalījās vairāk nekā 300 interesentu.

2021. gada sākumā LNKC rīkoja divu tiešsaistes semināru ciklu "Latgales tradīciju ilgtspēja mūsdienu vidē" ar mērķi aktualizēt Latgales NKM saglabāšanas un popularizēšanas iespējas.

Savukārt 2021. gada vasarā tradicionālās dziedāšanas entuziasti un interesanti tika aicināti piedalīties profesionālās pilnveides kursos "Tradicionālās dziedāšanas skola".

2021. gadā LNKC īstenojis arī vairākus sadarbības projektus – kopā ar Siguldas novada pašvaldību rīkojot semināru ciklu "Latvju raksti. Turpinājums", kopā ar biedrību "Zeiradi" organizējot profesionālās kompetences pilnveides kursus "Tradicionālā deja", tādi notika arī 2019./2020. gadā.

2020. gadā LNKC noorganizēja 8 seminārus "Nemateriālais kultūras mantojums teorijā un praksē" klātienē Mazsalacas novada Sēļu muižā, Līvānos, Tukumā un Jelgavā un 4 seminārus tiešsaistē, kopējam dalībnieku skaitam sasniedzot 620 cilvēku.

2020. gads LNKC rīkoja seminārus folkloras kopu un etnogrāfisko ansambļu vadītājiem Rīgā, Rēzeknē un Kuldīgā, piedāvājot dalībniekiem vairākas lekcijas "Tradīcija un mūsdienas. Folkloras kopu uzdevumi", "Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saraksts", "Garamantas.lv: folkloras materiāli un digitālā arhīva lietošanas iespējas", "Tautas tērpa komplektēšana un valkāšana".

2020. un 2019. gadā LNKC rīkoja arī vairākus praktiskus seminārus tautas lietišķās mākslas studiju dalībniekiem, vadītājiem un citi interesentiem - "Krāsošana ar augu krāsvielām" Līgatnē (23 dalībnieki), "Cimdu adīšanas tradīcijas Latgalē" un "Ziemeļlatgales tērpa darināšana" Baltinavā (kopā 35 dalībnieki), "Pastalu, vainagu un mezglu siešanas darbnīcas" Rīgā, "Zeķu adīšanas tradīciju saglabāšana" Vecpiebalgā un Rīgā (kopā 52 dalībnieki), "Puzuru darināšanas darbnīcas" Jelgavā (21 dalībnieks).

2019. gadā LNKC pārstāvji ar priekšlasījumu "Kultūras nemateriālā mantojuma daudzveidība" piedalījās daudzviet Latvijā: Latgales Kultūrvēstures muzeja rīkotajā pasākumā - "Podnieku dienas" muzeja lasījumi (40 dalībnieki), Latgales kultūras

seminārā “Kultūras attīstības tendences Latgales reģionā” (100 dalībnieki), kultūras centru seminārs Mazsalacā (30 dalībnieki), seminārs “Zvejniecības kultūras mantojums piekrastē” (30 dalībnieki), kā arī seminārā Liepājā (12 dalībnieki), Latvijas Lauku kopienu parlamenta seminārā “Jaunās lauku paradigmas” (80 dalībnieki). 2018. gadā priekšlasījumu “Kultūras nemateriālā mantojuma daudzveidība” iepazīna 40 nevalstiskā sektora pārstāvji un pašvaldību darbinieki Rīgā, NVO namā.

2017./2018. gadā LNKC rīkoja profesionālās pilnveides kursi „Tautas lietišķās mākslas pamati” sešās sesijā, kurus apmeklēja 24 tautas lietišķās mākslas studiju dalībnieki, vadītāji un citi interesenti.

Arī reģionos pārskata periodā notikušas vairākas iekļaujošas apmācības par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu - Daugavpils pašvaldībā 2020. gadā Latviešu kultūras centrs un folkloras kopa “Svātra” rīkoja “Latgales folkloras skolu”, organizējot nodarbības tradicionālās kultūras izziņāšanā, meistarklases un paraugdemonstrējumus tradicionālo mūzikas instrumentu spēlē, tautas dejās un rotaļās, tradicionālajā dziedāšanā. Zināšanas par NKM bija iespēja iegūt un papildināt gan Rēzeknes novadā, gan Dagdas novadā – Rēzeknes novadā, Maltas pagastu apvienībā regulāri tiek rīkota “Folkloras skola”, savukārt Dagdā tika organizēta “Tradīciju skolas” apmācību programma.

Ludzas novada pašvaldība 2020. gadā īstenoja projektu “Tradicionālo prasmju saglabāšana un popularizēšana jauno amatnieku apmācībā pārrobežu sadarbībā starp Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pierobežas reģioniem” (*CraftWays*), semināros, meistarklasēs nodrošinot amatniecības prasmju un zināšanu tālāknodošanu kokapstrādē, klūgu pīšanā, salmu pīšanā, keramikā, izšūšanā u.c.

Savukārt 2019. gadā Limbažu Tautas lietišķās mākslas studija (TLMS) “Dzilna” sadarbībā ar Skrīveru tekstilstudiju “Putnukalns” un Tīnūžu TLMS “Tīna” sarīkoja Līgatnē, Limbažos un Rīgā pasākumu ciklu “Priekšauta stāsts” ar izstādi un semināriem par priekšautiem “Vidzemes priekšauts 19./20.gs.”, “Stāsts par priekšautiem”, kuru satura sagatavošana notika sadarbībā ar LNKC. TLMS “Smiltene” sadarbībā ar biedrību “Sabiedrība un attīstība” pārskata periodā organizējusi apmācību ciklu “Amatu skola Smiltēnē”, dalībniekiem apgūstot jaunas zināšanas prasmes ādas, bērza tāss apstrādē.

2018. gadā Valsts izglītības satura centrs (VISC) folkloras skolotājiem un bērnu un jauniešu folkloras kopu vadītājiem noorganizēja vairākus profesionālās kompetences pilnveides seminārus „Nemateriālā kultūras mantojuma apgūšana un pārmantošana: dziedāšana, muzicēšana, dejošana bērnu un jauniešu folkloras kopās”.

Vai šī mācību programmas ir iekļaujošas?

Jā.

Ja jā, aprakstiet īsi, kā tas tiek nodrošināts?

Ikviens bez vecuma, dzimuma, sociālā stāvokļa un rases ierobežojuma, kam ir interese, var šajās apmācībās piedalīties, laikus piesakoties.

2.3

Vai kopienas vai NVO iniciatīvas nodrošina iekļaujošu apmācību par NKM saglabāšanu un pārvaldību?

Jā.

Aprakstiet īsi ar piemēriem, koncentrējoties uz piedāvāto apmācību piedāvājumu un organizācijām, kas to nodrošina!

Nevalstiskajā sektorā regulāras apmācību programmas par NKM saglabāšanu un pārvaldību nodrošina tradicionālās kultūras biedrība "[Aprika](#)". Viena no biedrības funkcijām ir folkloras skolotāju mūža izglītības un profesionālo kompetenču pilnveides programmu izstrāde un realizācija - sadarbībā ar LNKČ, ar VISC un projektu konkursos piesaistītu finansējumu (VKKF, ES atbalsta programmas) biedrība rīko kursus, seminārus un konferences, kas veltīti dažādām tradicionālās kultūras apgūšanas un pārmantošanas problēmām, tai skaitā stāstīšanas, dziedāšanas, dejošanas un muzicēšanas prasmju apgūšanai un pārmantošanai.

Tradicionālās mūzikas saglabāšanā, popularizēšanā un pēctecības nodrošināšanā nozīmīgu ieguldījumu sniedz biedrība "[Skanumāja](#)", piedāvājot ikvienam apgūt un papildināt tautas instrumentu spēles prasmes. Biedrība "Skanumāja" sadarbībā ar Latvijas Nacionālo kultūras centru un VKKF atbalstu regulāri rīko tradicionālo mūzikas instrumentu spēles kursus pieaugušajiem bez iepriekšējām mūzikas zināšanām. Biedrība organizē arī meistarklašu programmu "Saspēlēsim Skanumājā", kā arī sagatavojusi vairākas instrumentu spēles pašmācības grāmatas, kas ir pieejamas bezmaksas lejuplādējot.

Sākot ar 2020. gadu, biedrība "Starpnozaru mākslas grupa [SERDE](#)" ar VKKF atbalstu ik vasaru organizē "Novadpētniecības skolu" Aizputē, Kurzemes mazpilsētā, kuras ietvaros tiek nodrošināta iespēja apgūt gan teorētiskas, gan praktiskas zināšanas par nemateriālā kultūras mantojuma dokumentēšanu, saglabāšanu un popularizēšanu.

Vai šī mācību programmas ir iekļaujošas?

Jā.

Ja jā, aprakstiet īsi, kā tas tiek nodrošināts?

Ikviens bez vecuma, dzimuma, sociālā stāvokļa un rases ierobežojuma, kam ir interese, var šajās apmācībās piedalīties, laikus piesakoties.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Kopumā Latvijā ir nodrošināta iespēja cilvēkiem apgūtas jaunas zināšanas un prasmes, lai veicinātu NKM saglabāšanu. Augstākās izglītības pakāpē būtu jāseko līdzi, vai

mācību programmu saturs par NKM saglabāšanu un pārvaldību ir pietiekoši daudzveidīgs un specializēts, ņemot vērā, ka [Augstskolu likumā](#) mākslu un kultūras augstskolu viens no darbības mērķiem ir - attīstīt studiju, pētniecības un radošās aktivitātes, kas ļauj saglabāt, attīstīt un popularizēt nacionālās kultūras vērtības, tradīcijas un kultūras mantojumu, māksliniecisko izpausmju un kultūras daudzveidību, kā arī starpkultūru komunikāciju.

3. Vai apmācības nodrošina kopienas, grupas un indivīdi, kā arī tie, kas strādā kultūras un mantojuma jomā, un apmērs, kādā šīs apmācības ir paredzētas attiecīgajām kopienām, grupām un indivīdiem, kā arī kultūras un mantojuma jomā strādājošajiem

3.1

Vai pastāv iekļaujošas apmācību programmas, tostarp tās, ko vada pašas kopienas, nodrošina resursu palielināšanu kopienām, grupām un indivīdiem NKM jomā?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, raksturojot izveidoto/nostiprināto kapacitāti, apmācību rīkotājus un dalībniekus (ieskaitot vecumu un dzimumu)!

Nozīmīgu ieguldījumu zināšanu pilnveidošanā NKM jomā sniedz LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves [digitālais arhīvs](#) "Garamantas". Digitālā arhīva komanda pirms pandēmijas devās izbraukumu semināros uz reģioniem, iepazīstinot auditoriju ar konkrētās vietas folkloras materiāliem, kas pieejami digitālajā arhīvā, un arī atklājot, kā izmantot arhīva resursus un iesaistīties digitālo materiālu atšifrēšanā un pieejamības nodrošināšanā. LFK digitālais arhīvs sabiedrībai ir pieejams bez maksas - jebkuram ir dota iespēja ne tikai lasīt, skatīties un klausīties tautasdziesmas, teikas, pasakas u. c. žanrus, bet arī iepazīt folkloras materiālu kolekcijas kā unikālu vērtību, ko pierakstījuši, apkopājuši un LFK iesūtījuši Latvijas kultūrvēsturē nozīmīgas personas, daudzas Latvijas skolas, augstskolas un citas organizācijas.

Tradicionālo tautas deju saglabāšanā, popularizēšanā un apmācībā apjomīgu darbu veic biedrība "Danču krātuve"- izveidotajā un uzturētājā [mājas lapā](#) bezmaksas apgūstamas vairāk kā 120 tradicionālās dejas video un audio formātā, iepazīstami to vēsturiskie apraksti. Biedrība piedāvā arī lekcijas un praktiskas nodarbības, piemēram, par valša tradīciju Latvijā, kā arī sagatavo brīvpieejas izdevumus par tautas mūziku un dančiem novados. Mājas lapa faktiski ir tautas danču un mūzikas cienītāju tikšanās platforma.

Vai šī mācību programmas ir iekļaujošas?

Jā.

Ja jā, aprakstiet īsi, kā tas tiek nodrošināts?

Norādītās datubāzes ar bagātīgu un daudzpusīgu materiālu ir pieejamas ikvienam interesentam jebkurā brīdī un pasaules malā bezmaksas, tiesa, latviešu valodā.

Vai ir kādas apmācību programmas, kuras veido un piedāvā pašas kopienas?

Jā.

Aprakstiet piemērus šādām apmācību programmām, kurās iesaistās kopienas!

Bērnu un jauniešu segmentā būtiska nozīme ir izglītības programmai "[Pulkā eimu, pulkā teku](#)", kas apvieno sevī Latvijas bērnu un jauniešu folkloras kopas un to dalībniekus. "Pulkā eimu, pulkā teku" ir NKM apgūšanas programma, kuras galvenais uzdevums ir aktualizēt paaudzēs krātā mantojuma – īpaši NKM prasmju, iemaņu, stāstu, dziesmu, melodiju, deju, ēdienu recepšu un dzīves gudrību pielietojuma iespējas šodien, šeit un tagad katram no mums, atbildīgi saglabāt un attīstīt, nododot tālāk. NKM tiek apgūts dažādos folkloras žanros – programmā iesaistītie bērni un jaunieši mācās dziesmas, dejas un rotaļas. Programmas veidotāji rīko dažādus konkursus, piemēram, stāstnieku konkursus "Teci, teci, valodiņa" un "Anekdošu virpulis", tradicionālās muzicēšanas konkursu "Klamberjakte", tradicionālās dziedāšanas konkursu "Dziesmu dziedu, kāda bija", tradicionālo deju konkursu "Vedam danci". Ik gadu kopienas dalībnieki pulcējas vērienīgā, nacionāla mēroga publiskā festivālā "Pulkā eimu, pulkā teku". Programmas "Pulkā eimu, pulkā teku" ietvaros notiek arī Latvijas bērnu un jauniešu folkloras kopu reģionālie sarīkojumi - skates, atlasot un veidojot Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku programmu. 2021. gadā [koncertprogramma](#) "Rotā saule, rotā bite" vienlaikus bija dziesmu svētku programma un arī folkloras konkursu "Teci, teci, valodiņa 2020", "Anekdošu virpulis 2021", "Dziesmu dziedu, kāda bija 2021" un "Klamberjakte 2021" uzvarētāju koncerts. Izglītības programma "Pulkā eimu, pulkā teku" izstrādā un bez maksas piedāvā arī dažādus mācību materiālus.

Kā labs piemērs pašas kopienas veidotām apmācībām minama kopiena "Rīgas danču [klubs](#)", kas pulcējas ap biedrību "Tradicionālās kultūras centrs" – viņi jau vairāk kā 30 gadus tautas danču tradīciju uztur, popularizē un tālāk nodod citiem, rīkojot meistarklases, tradicionālo deju nometnes un publiski pieejamus danču vakarus ar apmācību plašam interesentu lokam.

Nozīmīga loma lībiešu NKM saglabāšanā ir ikvasaras nometnei – bērnu un jauniešu vasaras skolai "Mierlinkizt", kuru organizē kopiena pati un tā paredzēta bērniem un jauniešiem – lībiešu pēctečiem un mantojuma saglabāšanas turpinātājiem. Vasaras skolas dalībnieki iegūst padziļinātas zināšanas par lībiešu tautas kultūru un vēsturi, mācās lībiešu valodu, dzied dziesmas lībiešu valodā, iet rotaļās, satiek dažādus interesantus un lībiešiem nozīmīgus cilvēkus, kuri ar prieku nodod savas zināšanas jaunajai paaudzei. 2021. gadā tā tika [rīkota](#) jau 27. reizi.

Tautas lietišķās mākslas nozarē arīdzan pašas kopienas organizē apmācības gan savas studijas dalībniekiem, gan auditorijai plašākā apkārtnē. Piemēram, pārskata periodā tradicionālās kultūras centrs "KaTe" Vidzemē Amatu mājā organizējis nodarbības aušanā, keramikā, ādas apstrādē, rotu izgatavošanā u.c. Vairākās TLMS Jaunpilī, Smiltēnē, Limbažos, Siguldā, Vecpiebalgā, Mazsalacā, Rīgā un citur Latvijā rīko nodarbības un apmācības gan individuāli, gan grupās, organizē radošās darbnīcas un tālākizglītības kursus, sniedz konsultācijas tautastērpu izvēlē un izgatavošanā. Apmācībām tiek saņemts gan pašvaldību atbalsts, gan projektu konkursos piesaistītais finansējums - pēdējos gados vairākas TISM ir nodibinājušas atbalsta biedrības, tā veicinot projektu īstenošanu izstāžu, semināru, kursu rīkošanai.

3.2

Vai iekļaujošas apmācību programmas nodrošina resursu palielināšanu/kapacitāti nemateriālā kultūras mantojuma jomā tiem, kas strādā kultūras un mantojuma nozarē?

Jā.

Aprakstiet īsi ar piemēriem, raksturojot izveidoto/nostiprināto kapacitāti, apmācību rīkotājus un dalībniekus (ieskaitot vecumu un dzimumu)!

Lai sekmētu NKM saglabāšanu un stāstniecības lomu, UNESCO Latvijas Nacionālā komisija (LNK) kopš 2009. gada ir izveidojusi bibliotēku tīklu „[Stāstu bibliotēkas](#)”. Šobrīd UNESCO LNK tīklā „Stāstu bibliotēkas” darbojas 32 bibliotēkas. Tīkls ir īpaša Latvijas bibliotēku sadarbības un pieredzes apmaiņas platforma, kuras ietvaros tiek īstenotas plaša tematiskā loka kultūras mantojumam un stāstniecības tradīcijai veltītas aktivitātes. Tās dalībnieki, pārsvarā dažāda vecuma Latvijas bibliotēku darbinieces, neformālās izglītības ietvaros piedalās dažādos izglītojošos semināros, apmācībās, kas saistītas ar NKM saglabāšanu un popularizēšanu.

Tā, piemēram, 2019. gada vasarā Jēkabpilī norisinājās UNESCO LNK [Vasaras skola](#), kuras ietvaros uzstājās tradicionālās dziedāšanas grupa “Saucējas” gan ar savu priekšnesumu, gan ar stāstiem no saviem koncertēšanas piedzīvojumiem, bet vasaras skolas dalībnieki dalījās savos pieredzes stāstos saistībā ar Jēkabpili.

“Stāstu bibliotēkas” tīklā aktīva ir Valmieras integrētā bibliotēka, kas iesaistās reģiona novadpētniecības izpētē, dokumentēšanā, popularizēšanā, piemēram, rīkojot novadpētniecības [konkursus](#) un apzinot teātra spēlēšanas tradīcijas pagastos, akcijas “Baltijas ceļš” stāstus un foto liecības u.c.

Muzeju nozarē speciālas apmācības saistībā ar NKM Latvijā pārskata periodā nav bijušas pieejamas. Muzeju darbinieki savu tālākizglītību ar specifisko zināšanu apguvi muzeogrāfijā un muzeoloģijā var papildināt Latvijas Kultūras akadēmijā, kas piedāvā profesionālās pilnveides izglītības programmu "Muzeju darbības pamati", kuras viens no mērķiem ir sniegt izpratni un zināšanas par muzeju kā vienu no kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas, izpētes un popularizēšanas veidiem.

Muzeju darbinieku tālākizglītībā ieguldījumu sniedz arī Baltijas muzeju veicināšanas biedrība, kura organizē starptautiskais tālākizglītības projektu "Baltijas muzeoloģijas

skola" - skolas [mājas lapā](#) bezmaksas ir pieejami latviski tulkoti mācību materiāli un dažādas publikācijas, tostarp par NKM muzejos.

Gan muzeju, gan bibliotēku darbiniekiem un citiem kultūras nozares speciālistiem un interesentiem tiek piedāvāta iespēja zināšanas par NKM saglabāšanu papildināt biedrību organizētās apmācībās – starpnozaru mākslas grupas SERDES rīkotajās novadpētniecības skolās (sk. iepriekš), kā arī zinātnes un vēstures popularizēšanas biedrības "Apvārsnis" rīkotajos novadpētnieku mācību ciklos – 2021.gada nodarbībās uzmanība tika pievērsta [tēmai](#) "Senie ceļi un robežas", un mācības norisinājās divās daļās, sākumā ar priekšlasījumiem un diskusijām seminārā-konferencē, noslēgumā – ar mācību ekspedīciju.

Vai šī mācību programmas ir iekļaujošas?

Daļēji.

Ja jā, aprakstiet īsi, kā tas tiek nodrošināts?

Apmācības parasti piedalās nozarē strādājošie vai tuvāk iesaistītie.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Kopumā Latvijā ir nodrošināta iespēja NKM kopienām un kultūras un mantojuma nozarē strādājošiem apgūt jaunas zināšanas un prasmes, kas veicina NKM saglabāšanu. Resursu palielināšanai un kapacitātes stiprināšanai NKM jomā būtu rekomendējama spēcīgāka un sistemātiskāka sadarbība starp NKM kopienām, NVO sektoru un kultūras un mantojuma nozarē strādājošajiem.

4. Kā gan formālā, gan neformālā izglītība stiprina NKM tālāknodošanu un veicina cieņu pret NKM.

4.1

Vai NKM praktizētāji un nesēji iekļaujoši piedalās NKM izglītības programmu izstrādē un pilnveidē un/vai aktīvi izmanto un nodod tālāk savu mantojumu?

NKM, lokālo un reģionālo tradīciju saglabāšana, pilnveide un tālāknodošana notiek gan formālā, gan neformālā izglītībā, izmantojot dažādas mācību metodes un formas:

- mācību stundas, īpaši skolēnu lietpratības veidošanā kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā jomā,
- interešu izglītības programmas kultūrizglītībā: kora dziedāšana, instrumentālā muzicēšana, tautas dejas, vizuālā un vizuāli plastiskā māksla, teātra māksla, folklorā,
- bērnu un jauniešu līdzdalība Dziesmu un deju svētku kustībā, iesaistoties Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanā un pilnveidē,

- novadu mācība, novadpētniecība un gidu sagatavošanā, vides interešu izglītība;
- skolu muzeju darbība saistībā ar savas skolas, novada/pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma apgūšanu un izzināšanu.

Aprakstiet īsi, kā NKM praktizētāji un nesēji ir iesaistīti šajās aktivitātēs!

NKM likums nosaka: “Kopiena rūpējas par sava nemateriālā kultūras mantojuma ilgtspējas nodrošināšanu, tai skaitā piedalās valsts pārvaldes, arī pašvaldību, institūciju īstenotos juridiskos, tehniskos, organizatoriskos, administratīvos un finansiālos pasākumos, jo īpaši: [...] ar nemateriālo kultūras mantojumu saistīto izglītības programmu veidošanā un īstenošanā.” (8. panta pirmās daļas 3. punkts) Formālajā izglītībā Latvijā NKM praktizētāji un nesēji tomēr samērā maz tiek iesaistīti izglītības programmu izstrādē un pilnveidē.

Kopš 2019. gada Latvijas izglītības sistēmā tiek ieviests VISC īstenotais projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” jeb “Skola 2030”, kura mērķis ir izstrādāt, aprobēt, pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes. “Skola 2030” viena no mācību jomām ir “Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā”, kas gan pamatzglītības, gan vidējās izglītības saturā paredz skolēnu līdzdarbošanos kultūras mantojuma saglabāšanā un tradīciju pārmantošanā. Literatūras, vizuālās mākslas, mūzikas, teātra mākslas priekšmetu saturā var tikt iekļauta gan tradīciju izzināšana, gan folkloras materiāli (ticējumi, tautasdziesmas, pasakas, teikas, rotaļas u.c.), taču šīs zināšanas tiek apgūtas ar pedagoga starpniecību, nevis mācību procesā iesaistot NKM praktizētājus un nesējus. Tiesa, “Skola 2030” rekomendē mācību satura apgūšanā izvēlēties citas apmācību formas – mācību ekskursijas, meistardarbnīcas, meistarklases, tikšanās ar meistariem, pieredzes apmaiņu – taču realitātē saplānot un īstenot šo rekomendāciju mācību procesā ir sarežģīti.

Tāpat Latvijā skolās ir iespēja apgūt interešu izglītību. Analizējot skolēnu iesaistīšanos interešu izglītības programmās, visvairāk dalībnieku ir kultūrizglītības programmās - 60%-62% no visās programmās iesaistītajiem audzēkņiem (līdz pandēmijai 2018./2019. gadā tie bija 135 835 bērnu). Tas visdrīzāk izskaidrojams ar tradīciju noturīgumu, pedagogu pieejamību, profesionalitāti un entuziasmu.

Daudzās skolās interešu izglītības ietvaros darbojas folkloras pulciņi (kopas, ansambļi), tautas deju kolektīvi, kori, kuros skolēni līdzās tradicionālās mūzikas un horeogrāfijas repertuāra apguvei izzina NKM liecības un vērtības. Jāatzīmē, ka kordziedātāji, tautas deju dejotāji un folkloras kopu dalībnieki ir nozīmīgi dziesmu un deju svētku tradīcijas uzturētāji - Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku dalībnieki. Gatavojoties XII Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem, pēc pašvaldību sniegtās informācijas 2019. gada rudenī svētku procesā bija iesaistījušies ap 57 000 bērnu un jauniešu.

Bērnu un jauniešu folkloras kopu novada sarīkojumos un ļoti bieži arī ikgadējā “Pulkā eimu, pulkā teku” Nacionālajā sarīkojumā piedalās tās pieaugušo folkloras kopas un etnogrāfiskie ansambļi, kuri darbojas tuvākajā apkārtnē. Vietējie amatnieki, kas darbojas tuvākajā apkārtnē dalās ar savām zināšanām un prasmēm gan goda tērpa

izgatavošanas jomā, gan kulinārā mantojuma apguvē, gan arī atbilstoši gada tēmai dod savu ieguldījumu tēmas izpratnē un apguvē, piemēram, tēmas “Rotā bite, rotā saule” ietvaros kopā ar NKM praktizētājiem tika iepazītas biškopības un dravniecības tradīcijas.

4.2

Vai kopienu, grupu un indivīdu atzītie NKM tālāknodošanas veidi un metodes tiek apgūtas un/vai stiprinātas un ir iekļautas gan formālās, gan neformālās izglītības programmās?

Aprakstiet īsumā ar piemēriem, kādā veidā un ar kādām metodēm notiek NKM tālāknodošana!

Neformālās izglītības iespējas NKM jomā gan galvaspilsētā Rīgā, gan reģionos daudzviet tiek piedāvātas dažādās kultūrvietās – kultūras centros, tautas namos, amatu mājās, muzejos u.c. Gan bērni un jaunieši, gan pieaugušie var piedalīties un apgūt jaunas zināšanas un prasmes nepastarpināti no NKM praktizētājiem un nesējiem meistardarbnīcās, meistarklasēs, nodarbību ciklos un programmās.

Piemēram, TLMS “Latgalē” Daugavpilī regulāri notiek kultūrizglītības programma “Iemācieties darboties ar mālu!”, biedrība “KasTe” Drabešu muižā regulāri rīko kokles spēles apmācības, nodibinājums “Kultūras darbnīca” interesentus pulcējis latviešu tradicionālās bāses izgatavošanas praktiskās apmācībās u.c. Rucavas etnogrāfiskajā mājā “Zvanītāji” ik gadu norisinās vasaras skoliņa, kurā dažādas senās amatu prasmes meistarklasēs apgūst gan bērni, gan pieaugušie. Tukuma muzejs sadarbībā ar biedrību “Koka dizaina centrs” rīkojis Durbes pilī koka restaurācijas meistarklases, savukārt Tukuma Audēju darbnīcā notikuši aušanas kursi pieaugušajiem un arī īsais ievadkurss skolēniem.

4.3

Vai ir pieejamas un tiek atbalstītas izglītības programmas un/vai kopienu, grupu, NVO vai mantojuma iestāžu nodrošinātie ārpuskolas pasākumi, kas saistīti ar NKM un tā tālāknodošanas stiprināšanu?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā šādas apmācību programmas nodrošina NKM tālāknodošanu un kas tās nodrošina!

Neformālās izglītības pasākumos (dažādas meistardarbnīcas, meistarklases, nodarbību cikli un programmas), kurus lielākoties rīko vai nu NKM biedrības, vai pašvaldību iestādes, zināšanas un prasmes parasti tiek iegūtas nepastarpināti no NKM praktizētājiem un nesējiem. Šāda prakse un pieeja arī pašiem NKM praktizētājiem un nesējiem, iejūtoties pedagoga lomā, sniedz atgriezenisko saiti, veicinot ne tikai pašnovērtējuma izjūtu, bet arī stiprinot atbildības apziņu par NKM tālāknodošanas pieeju.

Bērnu un jauniešu segmentā nozīmīgu darbu NKM apgūšanai un pārmantošanai īsteno izglītības programmas “Pulkā eimu, pulkā teku” (sk. arī 3.1.), kuras ietvaros VISC ik gadu organizē 7 valsts nozīmes pasākumus:

- Tradicionālās muzicēšanas konkursu “Klaberjakte”;
- Tradicionālās dziedāšanas konkursu “Dziesmu dziedu, kāda bija”;
- Tradicionālās dejošanas konkursu “Vedam danci”;
- Stāstnieku konkursus: “Anekdošu virpulis” un “Teci, teci, valodiņa”;
- tematiskus Latvijas bērnu un jauniešu folkloras kopu reģionālie sarīkojumus.

Visu pasākumu mērķi ir lokālo tradīciju apgūšana, pārmantošana un popularizēšana, tradicionālās muzicēšanas (dažādu instrumentu spēles apgūšana), dziedāšanas (piem., teicēju dziedāšana, burdona dziedāšana u.c.), dejošanas (piem., rotaļdeja, kadriļa, skalu deja u.c.), stāstīšanas tradīciju uzturēšana un attīstīšana, tās praktizējot.

Ik gadu izglītības programmas “Pulkā eimu, pulkā teku” ietvaros notiek Latvijas bērnu un jauniešu folkloras kopu nacionālais sarīkojums, kurš notiek katru gadu citā Latvijas vietā, lai bērni iepazītu Latvijas novadu savdabību un parādītu savas lokālās tradīcijas pārējiem. Šajā sarīkojumā piedalās bērnu un jauniešu folkloras kopas ar savam novadam raksturīgiem priekšnesumiem īpaši sagatavotā programmā. 2018.gadā divu dienu nacionālais sarīkojums notika Līvānu novadā par tēmu “Kāzu tradīcijas un rituāli”, 2019.gadā - Iecavas novadā par tēmu - bites, medus, biškopība latviešu folklorā. Tradicionāli pasākumā piedalās ap 1000-1200 dalībnieku.

Kopš 2018. gada Latvijā darbojas kultūrizglītības programma “Latvijas [skolas somas](#)”, kuras mērķis ir nodrošināt katram valsts skolēnam iespēju vismaz vienu reizi mācību semestra laikā klātienē iepazīt Latvijas mākslu un kultūru – ne tikai literatūras, mūzikas, teātra, dejas, cirka, vizuālās mākslas, kino, arhitektūras, dizaina, bet arī materiālajā un nemateriālajā kultūras mantojuma jomā. Katrā mācību gadā kultūrizglītības programmā tiek iesaistīti vairāk nekā 200 000 Latvijas bērnu un jauniešu.

“Latvijas skolas somas” piedāvājumu galvenokārt veido muzejpedagoģiskās programmas saistībā ar nemateriālo kultūras mantojumu daudzos Latvijas [muzejos](#) – tā Latvijas Nacionālais vēstures muzejs piedāvā interaktīvu nodarbību muzejā “Latviešu gadskārta”, Latgales Kultūrvēstures muzejs – “24 stundis latgalīts”, “Kā top maize?”, Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejā – “Amatam zelta pamats. Latgales zemnieku darbi un sadzīve”, Jaunlaicenes muzejā – “Malēniešu vārdu spēle”, “Eglītes plūksana”, Jēkabpils Vēstures muzejā – “Amatnieku darbi "Sēļu sētā”, Daugavas muzejs – “Zvejnieka dzīve 19. gs. beigās” u.c.

Īpaši izceļami “Latvijas skolas somas” programmā tie [piedāvājumi](#), kuros tiek organizētas nodarbības pie NKM meistariem un prasmju nesējiem. Piemēram, Vidzemē, Liepas pagastā Maizes mājā (zemnieku saimniecībā "Krūmiņi") dalībnieki kopā ar saimniekiem cep maizi no kviešu vai miežu miltiem, izzina dažādus graudus un to produktus, mācās atpazīt to pielietojumu uzturā, kā arī apgūst ar maizi saistītās tradīcijas. Kurzemē kopā ar stāstnieci Līgu Reiteri nodarbībā “Valodas bagātība - izloksnes un apvidvārdi” iespējams izzināt valodas un kultūras mantojumu, klausoties

tāmnieku dialekta demonstrējumu, iepazīstos izloksnes un apvidvārdus u.c. Alsungā biedrība "Suitu kultūras mantojums" piedāvā programmu "Ielūdz "Suitu sievas", kuras ietvaros dalībnieki iepazīst dziedāšanas veidu – burdonu, iesaistās rotaļās un stāstos par suitu novada izveidošanos, izzina suitu valodas īpatnības, vietvārdus, dziesmas, mūzikas instrumentus, ēdienus un tērpus un kopā ar suitu saimnieci iemācās cept sklandraušus.

Sniedziet ziņas par atbalsta apjomu un veidu (finansiālu, tehnisku, citu)!

Lielākoties neformālās izglītības pasākumi tiek organizēti dažādu kultūras projektu ietvaros, atbalstu saņemot Valsts Kultūrkapitāla fonda projektu konkursos vai no pašvaldību budžetiem. Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" piedāvājums tiek apmaksāts no valsts budžeta līdzekļiem.

4.4

Vai skolotāju apmācības programmās un neformālās izglītības sniedzēju apmācību programmās ir ietvertas pieejas NKM un tā saglabāšanas iekļaušanai izglītībā?

Sniedziet ziņas par šīm apmācību programmām, izmantotajām pieejām un mērķauditoriju!

Formālās izglītības ietvaros speciālas apmācību programmas pedagogiem par NKM un tā saglabāšanas iekļaušanu izglītībā Latvijā nepastāv, taču, analizējot mācību saturu izglītības programmās, vērojams, ka nereti mācību saturs (latviešu valodas un literatūras, mākslas, mūzikas u.c. apguvē) tiek sasaistīts ar gadskārtu ieražu ritmu – apmācību programmās tiek izmantoti tradīciju apraksti, folkloras materiāli par tādiem tradicionāliem gadskārtu svētkiem kā Jāņiem, Lieldienām, Ziemassvētkiem, arī Meteņiem, Miķeļiem, Mārtiņiem. Ne velti pedagogu vidū ļoti iecienīta un augsti novērtēta ir nemateriālā kultūras mantojuma eksperte, vienlaikus praktizētāju Māras Mellēnas, Valda Muktupāvela, Ernesta Spīča, Ivetas Irbes sagatavotā "Gadskārtu grāmata" (2004), kas piedzīvoja atkārtotu izdošanu 2020. gadā.

Lai sniegtu atbalstu pedagogiem jaunā mācību satura "Skola 2030" apgūšanā un pieejas ieviešanā, VISC katru gadu organizējis kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomas pedagogiem profesionālās pilnveides kursus, piemēram, "Mācīšanās lietpratībai pirmsskolā", "Mācīšanās lietpratībai 1.-3.klasē (valodu pratība, lietpratība sociālajās zinībās un kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslas mācību priekšmetos)", "Mācīšanās lietpratībai jomā - starpdisciplināra mākslas satura īstenošana vispārējā izglītībā" un "Mācīšanās lietpratībai kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā", kuru ietvaros nedaudz skartas ar NKM saistītas tēmas.

Lai sniegtu metodisko atbalstu interešu izglītības pedagogiem kultūrizglītības jomā, VISC organizē pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kursus, piemēram, „Latviešu tradicionālās dziedāšanas pamatu apguve un dziedātprasmju pilnveide bērnu un jauniešu folkloras kopās”, „Latviešu tradicionālo mūzikas instrumentu spēles prasmju apguves un pilnveidošanas metodika”; „Folkloras mantojums un mūsdienas:

bērnu un jauniešu saziņas un sadarbības prasmju pilnveidošana folkloras kopā”; „Rotaļas ar dziedāšanu un kopmuzicēšana – caurviju kompetenču veidošana”; “Skolēnu radošās darbības attīstības organizatorisko formu daudzveidība koru un vokālo ansambļu nodarbībās”, „Kompozīcijas un radošās improvizācijas teorētisko un praktisko iemaņu izmantošana darbā ar koklētāju ansambli”, “Aktualitātes skatuviskā dejas apguves programmās un tradicionālās kultūras mantojuma saglabāšanas virzieni bērnu dejas metodikā”, “Izglītības iestāžu pūtēju orķestru darbības attīstības iespējas, izmantojot jaunākās metodes pūšamo instrumentu mācīšanā un darbā ar pūtēju orķestri”.

VISC sadarbībā ar biedrību “Aprika” organizē arī ikgadējas konferences folkloras skolotājiem, bērnu un jauniešu folkloras kopu vadītājiem (2018. gada tēma „Tradīcija, interpretācija, jaunrade – bērnu un jauniešu folkloras kopu pieredze”, 2019. gada tēma “Folkloras mantojums un mūsdienas – izziņa, saziņa, sadarbība”) un pieredzes apmaiņas vasaras skolas – seminārus (2018. gadā tādi notika Rankā, Gulbenes novadā, un 2019. gadā - Iecavā).

VISC sniedz metodisko atbalstu kultūrizglītības pedagogiem arī informatīvi izglītojošajos semināros visās kultūrizglītības jomās (vismaz 2 semināri mācību gadā), sagatavo repertuāra krājumus, metodiskos materiālus un ieteikumus. Īpaši gatavojoties Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem, tiek izdoti koprepertuāra krājumi (deju un rotaļu apraksti, nošu materiāls) gan dalībniekiem, gan pedagogiem un kolektīvu vadītājiem.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Izglītības iegūšanas procesā, īpaši formālās izglītības programmās, būtu vairāk jāiesaista NKM praktizētāji un nesēji, pedagogiem būtu jāpiedāvā speciālas apmācību programmas par NKM Latvijā un tā saglabāšanas iekļaušanu izglītībā.

5. Cik lielā mērā NKM un tā saglabāšana ir iekļauta pamatizglītībā un vidējā izglītībā, tostarp attiecīgo mācību priekšmetu saturā, un izmantota, lai stiprinātu NKM mācīšanu un apguvi, kā arī cieņu gan pret savu, gan pret citu NKM.

5.1

Vai attiecīgo mācību priekšmetu saturā ir iekļauts dažāds NKM kā ieguldījums pats par sevi un/vai līdzeklis citu priekšmetu izskaidrošanai vai demonstrēšanai?

NKM un tā saglabāšana ir iekļauta pamatizglītībā un vidējā izglītībā pastarpināti, galvenokārt kā atsauce uz tradīcijām (gada ritums, gadskārtu ieražu cikls) vai kā resurss - saturs mācību satura apgūvē, galvenokārt, tādos mācību priekšmetos kā latviešu literatūra, latviešu valoda, mūzika, māksla, izmantojot folkloras materiālus - tautasdziesmas, teikas, pasakas, ticējumus, sakāmvārdus, mīklas u.c.

5.2

Vai, apgūstot izglītības un mācību programmas, skolēni iemācās cienīt un pārdomāt gan savas kopienas vai grupas NKM, gan citu NKM?

Aprakstiet īsumā ar piemēriem, kā skolēni apgūst šo mācību saturu!

Kopš 2020. gada pandēmijas apstākļu ietekmē Latvijā ir tapusi izglītojoša vietne skolotājiem un skolēniem www.tavaklase.lv, kurā atrodami ar mācību procesu saistīti mācību video pamatpriekšmetos pamatizglītības un vidējās izglītības līmenī, tostarp video stundas mazākumtautības valodu apguvei. Analizējot vietnes piedāvājumu, vērojams, ka video mācību saturā skolēniem pastāv iespēja mācīties cienīt un pārdomāt gan savas kopienas NKM, gan citu nemateriālo kultūras mantojumu. Vietnē "Tava klase" ir iespēja kopā ar mazākumtautību skolu pedagogiem un audzēkņiem apgūt kādu no Latvijā dzīvojošo minoritāšu valodām – igauņu, lietuviešu, poļu, baltkrievu. Tā, piemēram, pamatskolas un vidusskolas skolēni var iepazīties ne tikai ar Latvijā svinēto starptautiskos svētku tradīcijām un to veidošanās vēsturi, bet arī ar mazākumtautības - [baltkrievu tradīcijām](#) un svētkiem. Vietnē "Tava klase" pieejamas arī [septiņas mācību stundas](#) par Latvijas senās pamattautības - lībiešu tradīcijām, valodu un kultūru. Savukārt astoņās nodarbībās ir iespēja apgūt latviešu valodas paveida - latgaliešu valodas [rakstu](#) formu.

Vai skolēni mācību programmās iemācās cienīt un pārdomāt citu kopienu NKM?

Daļēji.

Aprakstiet īsumā ar piemēriem, kā skolēni apgūst to!

Viena no iespējām ir mācību programmā izmantot kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" piedāvājumu un piedalīties interaktīvās nodarbībās, ko piedāvā muzeji Latvijā. Tā, piemēram, muzejs "Ebreji Latvijā" sagatavojis vairākas muzejpedagoģiskās nodarbības, tostarp "Ebreju tradīcijas un svētki", Ludzas Novadpētniecības muzejs - ekskursiju Ludzas lielās sinagogas pastāvīgajās ekspozīcijās. Tiesa, jāatzīst, ka ebreji Latvijā bija viena no lielākajām minoritātēm līdz Otrajam pasaules karam, līdz ar to muzejpedagoģiskajās programmās par mazākumtautības tradicionālo dzīvesveidu dominē vēsturiskais konteksts un izpratnes veicināšana.

Izglītību programmu saturā un vietnes “Tava klase” piedāvājumā tikpat kā nemaz nav iespējams apgūt mācību saturu, kas saistās ar Latvijas lielākās minoritātes – krievu – nemateriālo kultūras mantojumu.

5.3

Vai skolēnu NKM daudzveidība tiek ietverta izglītībā dzimtajā valodā vai daudzvalodu izglītībā, un/vai izglītības programmā iekļaujot “vietējo saturu”?

Lai Latvijas sabiedrībā sekmīgāk noritētu integrācijas process un ikvienam būtu vienlīdzīga iespēja iegūt kvalitatīvu izglītību, kopš 2018. gada Latvijā notiek pakāpeniska pāreja uz mācībām valsts valodā valsts, pašvaldību un privātajās vispārējās izglītības iestādēs. Šis process, kam jānoslēdzas 2021./2022. mācību gadā, vistiešāk skar mazākumtautību skolas, tai skaitā netieši ietekmējot NKM daudzveidību Latvijā. Tiesa, [izglītības programmās](#) tiek saglabāta iespēja papildus iekļaut mācību priekšmetus, kas saistīti ar mazākumtautības valodu un identitāti, un mazākumtautību skolēniem ir iespēja dzimtajā valodā apgūt ar mazākumtautību valodu, literatūru un ar kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus.

Latvijā [Valsts valodas likums](#) paredz latviešu valodas paveida - latgaliešu valodas - aizsardzību un attīstību. Pārskata periodā latgaliešu valodas mācīšanai skolās nav bijis pietiekošs atbalsts. Skolās netiek mācīta atsevišķi latgaliešu valoda, vienīgais mācību priekšmets, kas var pēc pedagoga izvēles var notikt latgaliešu valodā, ir “Novadmācība”, taču vien tajās skolās, kuras izvēlējušās šo eksperimentālo mācību programmu īstenot. Dažās skolās Latgalē ar vietējo pašvaldību atbalstu latgaliešu valoda tiek mācīta fakultatīvi. Kopš 2021./2022. mācību gada sākuma 17 skolas Latgalē piedalās [pilotprojektā](#) - latgaliešu rakstu valodas mācīšana skolēniem ilgs vienu mācību gadu kā eksperiments, un to finansē AS “Latvijas Valsts meži” mērķziedojums.

Jaunajā izglītības saturā “Skolas 2030” tēmas, kas saistītas ar latgaliešu valodu, ir integrētas latviešu valodas stundās, piemēram, apgūstot mācību vielu par izlokšņu daudzveidību Latvijā.

Atsevišķos interešu izglītības pasākumos, kurus organizē VISC, tiek nodrošināta NKM, lokālo tradīciju, dialekta vai izlokšnes izmantošana skolēnu priekšnesumos. Piemēram:

-tautasdziesmu dziedāšanas sacensībās “Lakstīgala”, kuras notiek 5 reģionos, piemēram, Latgalē skanēja latgaliešu valodā kultūrvēsturiskajam novadam raksturīgās tautas dziesmas.

-vokālās mūzikas konkursā “Balsis” skolēni, apzinot sava kultūrvēsturiskā novada tautasdziesmu mantojumu, izpildījuši vienu latviešu tautas dziesmu/apdari *a cappella* par tematiku: “Mana dzimtā puse/māja/ģimene”, 2019. gadā Limbažos notika II Latvijas izglītības iestāžu Tautas mūzikas festivāls “Spēlē, spēlmani, es gaviļēšu”;

-skolēnu skatuves runas konkursā dalībnieks runā vienu prozas un vienu dzejas darbu, un vienu no darbiem var izpildīt kādā no latviešu valodas dialektiem/izlokšnēm;

-ikgadējā bērnu tautas deju festivāla “Latvju bērni danci veda”, kura viens no mērķiem ir sekmēt festivāla norises vietu kultūrvides attīstību un vietējās kopienas iesaisti, dalībniekiem ir iespēja iepazīties ar Latvijas kultūrvēsturiskā mantojuma bagātībām. Katru gadu festivāls notiek divās Latvijas pilsētās, 2018. gadā tas notika Daugavpilī (3950 dalībnieki) un Jelgavā (4077 dalībnieki), 2019.gadā festivāls notika Alūksnē (4100 dalībnieki) un Talsos (2625 dalībnieki). 2020.gadā un 2021.gadā pandēmijas dēļ festivāli nenotika.

-2017.gadā, gatavojoties V Latvijas bērnu un jauniešu mākslas un mūzikas festivālam “Toņi un pustoņi” Bauskā, tika organizēts vizuālās un vizuāli plastiskās mākslas pulciņu konkurss un tērpu skate “Latvijas toņi un pustoņi”. Atsevišķi konkursi notika katrā kultūrvēsturiskajā novadā, piemēram, Latgalē - “Latgales toņi un pustoņi”, Kurzemē – “Kurzemes toņi un pustoņi”, kurā savos mākslas darbos – zīmējumos, gleznojumos, keramikā, tērpu kolekcijās u.c. mākslas žanros - skolēni atklāja novadam raksturīgās krāsas, ornamentus, zīmes, noskaņas, tradīcijas, akcentēja savam novadam raksturīgo kultūrā, vēsturē, vidē, valodā, kopienā.

5.4

Vai izglītības programmās tiek mācīts par to dabas, kultūras un piemiņas vietu aizsardzību, kuru pastāvēšana ir nepieciešama NKM izpausmēm?

Pārskata periodā vairākās skolās Latvijā (Alsungā, Krāslavā, Rūjienā, Mārupē, Rīgā, Vaiņodē, Iecavā, Valmierā u.c.) galvenokārt, pamatizglītības līmenī, skolēniem ir iespēja iesaistīties novadpētniecības pulciņos. Šajā interešu izglītībā parasti uzsvars ir uz materiālā mantojuma un lokālās vēstures izziņāšanu, un nereti novadpētniecības pulciņi tiek saistīti ar skolas muzeja darbību un gidu prasmju apgūšanu. Tomēr pulciņu dalībniekiem ir arī iespēja apgūt dažādas zināšanas un prasmes par NKM, piemēram, izziņāt, dokumentēt un pētīt vietu stāstus, dzimtu stāstus u.c.

Formālās izglītības ietvaros mācību programmā “Latvijas un pasaules vēsture” pedagogiem ir iespēja mācīt un skolēnos veidot izpratni par kultūras mantojuma nozīmi un tā saglabāšanas nepieciešamību. Piemēram, vietnē “Tava klase” pieejamas [nodarbības](#) “Kultūras mantojums: kas tas ir, un kā to saglabāt”, “Lokālā vēsture: no mazas vietas līdz valstij”.

VISC 2021. gadā pabeidza darbu pie [specializētā kursa](#) „Novadu mācība” programmas parauga un metodikas izstrādes. Kurša programma, kas apkopo tematu “Cilvēks”, “Kultūrtelpa”, “Dabas vide” un “Pārvalde” izvērsumu viena etnogrāfiskā novada jeb vēsturiskās zemes ietvarā, ir atvērta katra pedagoga radošam lietojumam, to pielāgojot savas kopienas un kultūrtelpas iespējām, attīstības stratēģijām, skolēnu interesēm, talantiem un mantotajām vērtībām. NKM programmā “Novadu mācība” ir iekļauts un aktualizēts tematā “Kultūrtelpa”, aicinot kultūrtelpu uztvert kā reālu kompleksu - kultūras izpausmju kopumu, kam ir nosacītas telpiskas robežas (piemēram, suitu kultūrtelpa, Ziemeļlatgales kultūrtelpa), un pievērsties jautājumiem, kas nosaka kultūrtelpas unikalitāti un tās īpašo nozīmi, tostarp pievērsot uzmanību vietai, ar vietu saistītajām kopienām, vietu raksturojošām noturīgām un mainīgām

kultūras izpausmēm, kas sakņojas gan tradīcijās un mantojumā. Jaunais izstrādātais speciālais kurss pagaidām ir veidots kā paraugs - atvērts rīks, kuru mācību procesā var izmantot ikviens skolotājs, izstrādājot savu, savam novadam atbilstošu mācību priekšmeta programmu. Dati, cik daudzās skolās Latvijā šis izglītības programmas paraugs tiek izmantots, pagaidām nav apkopoti.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Kopumā NKM un tā saglabāšana ir iekļauta pamatzglītības un vidējās izglītības programmās, tostarp attiecīgo mācību priekšmetu saturā. Lai stiprinātu NKM mācīšanu un apguvi, kā arī cieņu gan pret savu, gan pret citu kopienu NKM, būtu nepieciešams vairāk popularizēt Latvijā dzīvojošo minoritāšu NKM un rast atbalsta mehānismus, lai “novadu mācība” un latgaliešu valoda tiktu mācīta un apgūta pēc iespējas vairākās izglītības iestādēs.

6. Cik lielā mērā augstākā izglītība un arodizglītība pēc vispārējās vidējās izglītības iegūšanas atbalsta NKM praktizēšanu un tālāknodošanu, kā arī tā sociālo, kultūras un citu dimensiju pētīšanu

6.1

Vai izglītības iestādes pēc vidusskolas piedāvā mācību programmas un grādus, kas stiprina NKM praktizēšanu un tālāknodošanu?

Izglītības iestādes, kas īsteno profesionālās izglītības programmas un specializējušās mūzikas un mākslas apmācībā, tai skaitā audzēkņiem pēc vidusskolas beigšanas, mēdz programmās iestrādāt veidus, kā nodot tālāk zināšanas par NKM. Uz NKM īpaši orientēta Jāņa Ivanova Rēzeknes mūzikas vidusskolas Tradicionālās mūzikas nodaļa, kurā apmāca topošos folkloras kopu un ansambļu vadītājus, kā arī tautas mūzikas izpildītājus. Pētera Barisona Aizkraukles Mūzikas skola, pateicoties pedagoga Ilmāra Pumpura iniciatīvai, arī iegādājusies tradicionālās mūzikas instrumentus un sākusi to spēles apmācību profesionālās ievirzes izglītībā (tāpat Pumpura pedagoģiskā darbība bijusi aktīva ārpus formālās izglītības: kopā ar citiem etnomuzikologiem viņš biedrībā “Skaņumāja” sagatavojis tradicionālo instrumentu [pašmācības materiālus](#), kas pieejami ikvienam interesentam, pasniedzis spēlēšanas kursus u. c.). Arī citās mūzikas vidusskolās noris tautas mūzikas instrumentu apguve. Piemēram, Jāzepa Mediņa Rīgas Mūzikas vidusskolā ir Tautas instrumentu nodaļa, kurā NKM izpratne tiek veidota akordeona spēles un kokles spēles programmā. Alfrēda Kalniņa Cēsu Mūzikas vidusskolā ir programma “Deja”, kas sagatavo latviešu tautas dejas speciālistus – repetitorus. Mācību procesā integrēta NKM apguve, tai skaitā sadarbība ar vietējiem tradicionālās kultūras amatu meistariem, noris amatniecības un dizaina mācību iestādēs, piemēram, PIKC “Rīgas Dizaina un mākslas vidusskola”, Rēzeknes Mākslas un

dizaina vidusskolā (apgūst Latgales keramikas tradīcijas u. c.), PIKC “Daugavpils Dizaina un mākslas vidusskola “Saules skola”” (topošie tekstilizstrādājumu dizaineri pēti etnogrāfisko mantojumu).

Atsevišķosursos NKM praktizēšanu un tālāknodešanu veicinājušas arī augstākās izglītības iestādes. Jāzēpa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā etnomuzikoloģijas studiju ietvaros apgūstama tradicionālā dziedāšana un tradicionālo instrumentu spēle, kā arī muzicēšana ansablī. Līdzās praktiskajām nodarbībām tiek apgūtas arī padziļinātas teorētiskas zināšanas par Latvijas, Baltijas un dažādu pasaules reģionu tradicionālo mūziku, kā arī pedagoģijas pamati. Tādējādi JV LMA absolventi tiek sagatavoti NKM praktizēšanai un tālāknodešanai, aktīvi piedaloties muzicēšanā un tādējādi popularizējot NKM, vadot folkloras ansambļus, iesaistoties folkloras ansambļu administrēšanā LNKC, kā arī interešu izglītībā un mediju jomā.

Tradicionālo dziedāšanu bijis iespējams apgūt arī Latvijas Kultūras akadēmijā.

6.2

Vai izglītības iestādes pēc vidusskolas piedāvā mācību programmas un grādus NKM sociālo, kultūras un citu dimensiju izpētei?

Jā.

Īsi aprakstiet, sniedzot piemērus, kā šīs programmas un grādi ir saistīti ar NKM izpēti.

NKM apguve ietverta galvenokārt akadēmiskajā augstākajā humanitārajā izglītībā. Speciālas NKM veltītas studiju programmas pārskata periodā īstenotas divās Latvijas augstskolās: Latvijas Kultūras akadēmijā (turpmāk - LKA) un Jāzēpa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā (turpmāk - JV LMA).

LKA līdz 2019. gadam īstenota bakalaura studiju programmas “Mākslas” apakšprogramma “Tradicionālā kultūra un latviešu folkloras” (vadītājs prof. Juris Urtāns), ar daudzveidīgu studiju kursu piedāvājumu (folkloristikas teorijas, metodes, folkloras tekstu analīze u. c.), kuru mērķis – sniegt teorētiskās un praktiskās zināšanas par tradicionālo kultūru un folkloru, attīstīt pētnieciskās prasmes. Programmā nodrošināta arī kompleksā lauka pētījumu prakse un NKM arhīva prakse sadarbībā ar LU LFMI Latviešu folkloras krātuvi.

2020. gadā LKA sadarbībā ar Vidzemes Augstskolu izveidojusi jaunu maģistra studiju programmu “Kultūras mantojuma pārvaldība un komunikācija” (vadītāja – lektore Elīna Vikmane). Programmas mērķis ir sniegt studējošajiem padziļinātu izpratni par kultūras mantojuma dažādību – arī NKM, nozīmi mūsdienās (arī digitālajā vidē), interpretācijas iespējām, komunikāciju, pārvaldīšanu. Studiju prakse tiek organizēta sadarbībā arī ar atmiņas institūcijām.

NKM studijās LKA būtisks atbalsts ir 2017. gadā izveidotā UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma politikas un tiesību katedra (vadītāja docente Anita Vaivade), kas attīsta starptautisko akadēmisko un pētniecības sadarbību NKM politikas un tiesību izpētes jomā.

JV LMA tiek īstenotas profesionālās bakalaura studiju programmas “Mūzikas vēsture un teorija” apakšprogramma “Etnomuzikoloģija” un akadēmiskās maģistra studiju programmas “Mūzika” apakšnozare “Etnomuzikoloģija” (vadītāja prof. Anda Beitāne). Lekciju kursi, kas tiešā veidā saistīti ar NKM studijām: “Arhīvu prakse”, “Lauka pētījumi”, “Transkripcija”, “Folklorā”, “Tradicionālais instrumentārijs un instrumentālā mūzika”, “Latvijas un Baltijas tradicionālā mūzika”, u. c. Šajos gados aizstāvētie bakalaura un maģistra darbi veltīti dažādām NKM tēmām, no kuriem īpaši izceļami tie, kas jau prezentēti zinātniskās konferencēs vai tiek gatavoti publicēšanai: Laumas Bērzas maģistra darbs par tautas vijolnieku Jāni Ciguzi, Ilzes Cepurnieces katoliskās tradicionālās mūzikas vēstures pētījums un iesaiste LFK arhīva un pētniecības darbā, Viktorijas Prituļakas pētījums par Rīgas ukraiņu grieķu katoļu draudzi un Igetas Ozoliņas pētījums par folkloras kustības vēsturi. Šobrīd JV LMA tiek izstrādāti trīs ar NKM saistīti promocijas darbi, kuru plašāki rezultāti ir gaidāmi nākošajā atskaites posmā.

Vairākās augstskolās NKM veltīti studiju kursi integrēti citās studiju programmās: Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē (LU HZF) – baltu filoloģijas bakalaura studiju programmā (“Latviešu folklorā”, “Baltu mitoloģijā”) un maģistra studiju programmā (“Tradicionālā kultūra. Vizuālais aspekts”, “Latviešu folkloristikas vēsture”, “Etnogrāfija folkloras kontekstā”, “Folklorā un literatūrā”, “Mūsdienu folklorisms Baltijā”, “Mūsdienu stāstījumu folklorā”, “Baltijas tradicionālā mūzika”, “Folkloras lauka pētījumi”), kā arī bakalaura līmeņa somugru studijās (“Ievads Baltijas jūras somugru folklorā”). Lekciju kursi ar NKM veltītu saturu integrēti arī LU HZF bakalaura un maģistra studiju programmās “Kultūras un sociālā antropoloģijā”. Latviešu folklorai un tradīcijām veltītas lekcijas un prakse LU tiek pasniegtas arī Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē – sākumskolas un pirmsskolas pedagoģu apmācībā.

Rēzeknes Tehnoloģiju augstskolas Izglītības, valodu un dizaina fakultātē piedāvāti NKM lekciju kursi, tai skaitā ar reģionālu fokusējumu: “Bērnu folklorā”, “Latgaliešu folklorā”, “Latviešu folklorā un mitoloģiskie priekšstati”, “Mīts – folklorā – literatūrā”, “Latgaliešu kultūrvides koncepti”, “Latgales kultūras mantojums”, “Latvijas kultūras mantojums”.

Daugavpils Universitātes akadēmiskajā bakalaura studiju programmā “Filoloģija (latviešu filoloģijā)”, ko nodrošina Humanitārā fakultāte, iekļauti lekciju kursi “Latviešu folklorā” un “Dialektoloģijas un folkloras prakse”. Liepājas Universitātes (LiepU) Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātē pamata studijās iekļauti baltu mitoloģijas un latviešu folkloras kursi, kā arī folkloras praktikums. Pastarpināta KNM apguve norisusi arī LiepU Pedagoģijas un sociālā darba fakultātē īstenotajās bakalaura studiju programmās – pedagoģijas metodikas kursu ietvaros, kā arī modulī “Globālā izglītība un kultūras aspekti” .

Latvijas Mākslas akadēmijā ar NKM iepazīstas lietišķās mākslas, amatniecības un mākslas vēstures apguves kontekstā.

Pēc vidusskolas NKM apmācība studentiem noris arī ārpus akadēmiskā ietvara un studiju programmām, sadarbojoties kultūras un pētniecības institūcijām, NVO, pašvaldībām – vasaras skolās: LU un Latviešu Valodas aģentūras organizētās ikgadējā Latviešu valodas un kultūras vasaras skola, LU Jūdaikas studiju centrs, muzeja “Ebreji Latvijā” un partneru kopīgi īstenotā ceļojošā vasaras skola Latvijā un Lietuvā “Challenging the Past: Jewish Heritage Study” (2019), starpnozaru mākslas grupas SERDE novadpētniecības skolas (2020, 2021), LU Lībiešu institūta un Tartu Universitātes rīkotā Lībiešu vasaras universitāte Košragā (2021) u. c. JV LMA etnomuzikoloģijas studenti 2019. gadā iesaistījās LU LFMI Latviešu folkloras krātuves 56. zinātniskajā ekspedīcijā Sabilē.

Vairākas Latvijas augstskolas nodrošinājušas studijas augstākajā līmenī, doktora studiju programmās (LU HZF – “Literatūrzinātne, folkloristika un māksla”, LKA – “Mākslas”, JV LMA – “Muzikoloģija”), atbalstot arī NKM tēmām veltītu promocijas darbu izstrādi. Pārskata periodā, aizstāvot NKM veltītus promocijas darbus, zinātnisko grādu ieguvušas: Ieva Ančevska, “Latviešu dziedināšanas tradīcijas: teorētiskie un praktiskie aspekti” (*Dr. philol.*, LU, 2018); Ilze Mileiko, “Auglība tradicionālajā un mūsdienu kultūrā Latvijā” (*Dr. philol.*, LU, 2018); Austrā Celmiņa-Ķeirāne “Latviešu mitoloģija vizuālā un verbālā tekstā (1880-1945)” (*Dr. philol.*, LU, 2019).

Pašlaik LKA tiek izstrādātas disertācijas, kas veltītas NKM tiesību un politikas aspektiem (Līga Ābele), kopienu līdzdalībai NKM pārvaldībā (Kristīne Freiberga), konkrētu NKM prakšu, kā dejas (Elīna Gailīte) un tradicionālā dziedāšana (Justīne Jaudzema), izpētei. Ar NKM tematiku saistītas disertācijas tiek izstrādātas arī LU (Ginta Pērle-Sīle, Uģis Nastevičs, Arta Krūze u. c.).

Zinātniski pētniecisko darbu, kas veltīts padziļinātām NKM studijām, veikuši vairāku Latvijas augstskolu mācībspēki. Pētniecība parasti norisusi zinātniski pētniecisku projektu ietvaros, un pētījumu rezultāti publicēti gan nacionālajai akadēmiskajai un interesentu videi, gan starptautiskajai auditorijai. (Sk. arī 9.2)

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Kopumā Latvijā vērojami labvēlīgi apstākļi un attieksme attiecībā uz NKM integrēšanu pēcvidusskolas izglītībā. NKM praktizēšana un tālāknodošana tiek īstenota vairākās profesionālās izglītības programmās mākslās specializētās vidusskolās. Savukārt NKM sociālo, kultūras un citu dimensiju izpēte noris visu līmeņu akadēmiskajā augstākajā humanitārajā izglītībā, tai skaitā speciālās studiju programmās.

7. Vai inventarizējošie saraksti parāda NKM daudzveidību un veicina tā saglabāšanu

7.1.a.

Cik lielā mērā inventarizējošie saraksti ir vērsti uz NKM saglabāšanu?

Latvijas Nacionālais nemateriālā kultūras mantojuma saraksts (turpmāk – NKM saraksts) ir radīts ar mērķi veicināt šī mantojuma veida atpazīstamību un tādējādi veicinātu sabiedrības izpratni par tā vērtību un nepieciešamību to aizsargāt. Saraksta pieteikumu veidošana notiek pēc principa “no lejas uz augšu”, kas ietver kopienas ieinteresētības un izpratnes veidošanu, maksimāli veicinot to, ka iniciatīva veidot sava mantojuma pieteikumu NKM sarakstam nāk no pašas kopienas, kas vēlas savu mantojumu aizsargāt un attīstīt. Valsts attiecīgi veido mehānismus, lai atbalstītu šos kopienas centienus saglabāt savu NKM.

Kopš tā izveides uzsākšanas 2017. gadā saraksts ir katru gadu papildinājies ar 3 – 8 jauniem elementiem. Iesniegti tiek daudz vairāk pieteikumu, kas apliecina kopienu interesi par savu nemateriālo kultūras mantojumu un vēlmi to saglabāt, popularizēt un attīstīt. Daļa iesniegumu gatavotāju saņem ieteikumu dokumentu papildināt un iesniegt atkārtoti.

LNKC regulāri rīko informatīvi izglītojošus seminārus par NKM sarakstu un par pieteikumu gatavošanu. Kopienas saņem arī NKM ekspertu konsultatīvu atbalstu pieteikuma dokumentācijas sagatavošanā.

NKM saraksts ir pieejams ikvienam sabiedrības loceklim tīmekļa vietnē nematerialakultura.lv, kur iespējams arī rakstīt pieteikumus par jaunu NKM vērtību iekļaušanu sarakstā. Līdz ar to pieteikuma gatavošana process ir padarīts maksimāli ērts, atklāts un demokrātisks.

7.1.b

Cik lielā mērā šie nacionālais saraksts atspoguļo NKM daudzveidību Latvijā?

NKM saraksts NKM daudzveidību atspoguļo visai daudzveidīgi un iekļaujoši.

NKM sarakstā no šobrīd (2021. gada vasarā) iekļautajām 24 vērtībām piecas ir saistītas ar mūzikas instrumentu spēli, četras ar tradicionālajiem rokdarbiem, trīs ar tautas garīgo dziedājumu tradīciju, divas ar tradicionālajiem amatiem, viena ar vokālo tradīciju, viena ar zināšanām par dabu, viena ar tradicionālo virtuvi, viens ar Latvijas nacionālās minoritātes NKM, viens pārstāv industriālo mantojumu. Sarakstā ir arī četras kultūrtelpas un viens elements, kas saistīts ar nacionāla mēroga svētkiem.

NKM sarakstā iekļautie NKM elementi pārstāv četrus no pieciem Latvijas kultūrvēsturiskajiem novadiem, ietverot arī Latvijas galvaspilsētu Rīgu.

7.3

Cik regulāri NKM saraksts tiek atjaunots, atspoguļojot tajā iekļauto elementu dzīvotspēju?

Daļēji

Kā notiek saraksta atjaunošana, paskaidrojiet ar piemēriem, kā šajā procesā tiek atspoguļota katra elementa dzīvotspēja.

Viens no nosacījumiem iekļaušanai NKM sarakstā – ilgtspējīgas attīstības plāns ir NKM elementa dzīvotspējas apliecinājums pašas kopienas acīs, un valsts piedalās tikai tiktāl, lai sadarbībā ar pašu kopienu spētu identificēt iespējas un riskus.

Latvijas NKM saraksts tika uzsākts veidots 2017. gada sākumā. Pēc saraksta veidošanas nolikuma piecus gadus pēc NKM elementa iekļaušanas sarakstā pieteikuma iesniedzējiem NKM padomei ir jāiesniedz atskaite par elementa šī brīža stāvokli un atskaitē jāpievieno jauns elementa ilgtspējīgas attīstības plāns, kas jāveido, nodrošinot plašu pašas NKM elementa kopienas iesaisti. Pirmie astoņi elementi NKM sarakstā tika ierakstīti 2017. gadā, tātad, pirmās atskaites tiks iesniegtas 2022. gadā, un NKM padomei būs iespēja izvērtēt to, cik iesniegtie NKM elementu ilgtspējīgas attīstības plāni ir pamatoti, efektīvi un īstenojami.

Lai pierādītu elementa dzīvotspēju, pieteikumā tiek lūgts minēt arī ar to saistītās institūcijas un kopienu, aprakstīt iespējamus draudus elementa pastāvēšanai un veidus, kā tradīcija tiek pārmantota.

Šobrīd NKM saraksta atjaunošana notiek, katru gadu iekļaujot tajā jaunus NKM elementus.

7.4.a

Cik lielā mērā tiek nodrošināta piekļuve NKM sarakstam, ievērojot ierasto praksi, kas reglamentē piekļuvi atsevišķiem NKM elementiem?

Pilnībā.

Paskaidrojiet ar piemēriem, kā šis mērķis tiek sasniegts.

Pieteikumu NKM sarakstam var iesniegt ikviens – biedrība, pašvaldība, atsevišķs kopienas pārstāvis. Lai pieteiktu elementu NKM sarakstam, nepieciešama tikai piekļuve internetam un iespēja reģistrēties vietnē ar internetbankas vai publiskā valsts pārvaldes portāla Latvija.lv starpniecību.

Līdz šim pieteikumus ir sniegušas pašvaldības, pašvaldību iestādes – tūrisma informācijas centri un kultūras centri, biedrības, asociācijas, juridiskas personas un fiziskas personas.

Pieteikumu sniedzēji ir atzinuši, ka vissarežģītākais pieteikuma gatavošanā ir kopienas iesaiste un kopienas piekrišanas apliecināšana.

7.4.b

Cik lielā mērā NKM saraksts tiek izmantots, lai stiprinātu NKM ilgtspējīgu attīstību?

Daļēji.

Pašvaldību līmenī NKM elementa iekļaušana NKM sarakstā tiek uztverta kā mantojuma nozīmīguma un kvalitātes apliecinājums, tomēr joprojām bieži vien pastāv uzskats, ka pietiek ar to, ka NKM ticis iekļauts Nacionālajā sarakstā, un netiek domāts par to, kā to turpināt aizsargāt un attīstīt. Tikai atsevišķas Latvijas pašvaldības savos attīstības dokumentos ir iekļāvušas uz sava NKM ilgtspējīgu attīstību vērstu politiku.

Valsts līmenī NKM sarakstam ir pieaugoša nozīme, jo NKM sarakstā iekļauta elementa kopiena var pretendēt uz finansējumu (konkursa kārtībā) sava mantojuma ilgtspējīgai attīstībai dažādās VKKF programmās.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

Kopumā NKM saraksts Latvijā ir veicinājis kopienu pašapziņu, nodrošinājis lielāku NKM redzamību gan sabiedrībā, gan pašās kopienās.

Vēl turpināms darbs pie tā, lai NKM saraksta elementi un to kopienas tiktu ņemti vērā, veidojot reģionu un visas valsts ekonomiskās attīstības politiku.

8. Cik iekļaujoša ir inventarizējošo sarakstu veidošana, cik ļoti tajā ir respektēta NKM un tā praktizētāju daudzveidība un cik ļoti tas palīdz saglabāšanā, ko veic attiecīgās kopienas, grupas un personas

8.1

Cik lielā mērā kopienas, grupas un attiecīgās NVO iekļaujoši piedalās saraksta veidošanā?

NKM sarakstā savu NKM elementu var pieteikt ikviens kopiena vai atsevišķs indivīds bez kādiem ierobežojumiem. Starp pieteikumiem ir gan sieviešu, gan vīriešu tradicionālās prasmes un gan lielu, gan pavisam nelielu kopienu koptas tradīcijas. Pagaidām tikai viens no 24 NKM saraksta elementiem ir saistīts ar Latvijas mazākumtautību NKM (Pededzes pareizticīgo iedzīvotāju tradicionālais kāzu rituāls), bet interesi ir izteikušas arī citas mazākumtautību kopienas, kas ir saņēmušas LNKC eksperta konsultācijas un metodisku atbalstu šāda pieteikuma gatavošanā. Pededzes pareizticīgo kāzu rituāla pieteikuma veidotājiem tagad tāpat kā citu NKMsarakstā

iekļauto elementu pieteicējiem ir pieejams VKKF finansējums sava mantojuma pētīšanai, attīstīšanai un popularizēšanai.

8.2

Paskaidrojiet ar piemēriem, kā saraksta veidošanā iekļaujoši tiek nodrošināta NKM un tā praktizētāju daudzveidība.

Latvijā NKM koncepts nostiprinās pamazām un joprojām nākas skaidrot, kas ir NKM un palīdzēt pašām kopienām to identificēt. Par NKM saraksta veidošanu atbildīgā iestāde - LNKC kopš 2017. gada visos Latvijas novados un dažādām mērķauditorijām, arī Latvijas mazākumtautībām rīko regulārus seminārus par NKM un par pieteikuma gatavošanu NKM sarakstam. Īpašs seminārs tika rīkots arī pašai NKM padomei, kurā ir gan pētnieki, gan augstskolu un NVO pārstāvji, gan dažādu valsts iestāžu ierēdņi, kam tika dota iespēja uzklusēt Tartu Universitātes profesores, Igaunijas NKM padomes locekles Kristinas Kūtmā (Kristin Kuutmaa) pieredzi un pārdomas par problemātiku, kas saistīta ar NKM saraksta veidošanu. Tas stiprināja NKM padomes locekļu izpratni par NKM saraksta mērķiem un tā veidošanas procesa niansēm.

NKM padome pirmajos gados daudz diskutēja par vairāku pieteikumu saturu, nevarot izlemt, vai pieteiktais fenomens ir vai nav NKM elements. Izpratne pamazām ir augusi, un tā rezultātā Latvijas sarakstā tika iekļauti vairāki NKM elementi, kas iepriekšējos gados tika noraidīti kā neatbilstoši NKM būtībai.

Vērtējums/ mērķi nākotnei

NKM saraksts būtu vairāk popularizējams tieši mazākumtautību kopienās, lai pievērstu to uzmanību savas kultūras nemateriālajām vērtībām un veicinātu gan šo kopienu pašapziņu, gan cieņu dažādu Latvijas kopienu starpā.

9. Apmērs, kādā pētniecība un dokumentēšana, tostarp zinātniskie, tehniskie un mākslas pētījumi, veicina NKM saglabāšanu

9.1

Vai pastāv finansiāls vai cita veida atbalsts, kas vērsts uz NKM saglabāšanu vienā vai vairākās no minētajām jomām?

Īpašs finansiālā atbalsta mehānisms ir Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas budžeta apakšprogramma 05.04.00 “Krišjāņa Barona Dainu skapis”, ko saņem LU LFMI LFK – Latvijā senākā (1924) un plašākā NKM arhīva uzturēšanai, NKM dokumentēšanai, digitalizācijai un tiešsaistes pieejamības nodrošināšanai digitālajā arhīvā garamantas.lv, izpētei un popularizēšanai.

Zinātniskās institūcijas pastāvīgi piedalās Latvijas Zinātnes padomes Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu konkursos, relevantās Valsts pētījumu programmās, kā arī citās vietējās un starptautiskās programmās atklātos konkursos.

Zinātnisko un māksliniecisko NKM izpēti nacionālā līmenī regulāros projektu konkursos atbalsta Valsts kultūrkapitāla fonds (primāri tradicionālās kultūras nozarē).

9.2

Vai tiek veicināti un/vai atbalstīti pētījumi par pieejām un ietekmi uz NKM saglabāšanu kopumā un konkrētiem elementiem (neatkarīgi no tā, vai tie ir iekļauti inventarizējošos sarakstos vai ne)? Īsi aprakstiet īstenoto pētniecību, jo īpaši pētīto ietekmi.

Sk. 9.1.

Pārskata periodā nozīmīgākie zinātnisko institūciju īstenotie pētnieciskie un infrastruktūras projekti NKM jomā:

- LU LFMI – IZM budžeta apakšprogramma 05.04.00 “Krišjāņa Barona Dainu skapis”; “Humanitāro zinātņu digitālie resursi: integrācija un attīstība”, VPP (starpinstitūciju projekts);
- LKA – “Comparative Study on Intangible Cultural Heritage Law”, Osmose; “Critical Heritages: Performing and Representing Identities in Europe”, CoHERE; “Kopienų līdzdalība kultūras mantojuma pārvaldībā: prakses, attīstība un izaicinājumi”, LZP;
- LU Lībiešu institūts – “Re-voicing cultural landscapes: narratives, perspectives, and performances of marginalised intangible cultural heritage”, JPI CH;
- LU Humanitāro zinātņu fakultāte – “Latviskā identitāte globālajā kultūrtelpā: tradicionālās un mūsdienu kultūras aspekts”.

Pētījumi par NKM saglabāšanu publicēti lielā skaitā nacionāla un starptautiska līmeņa zinātnisku rakstu, arī populārzinātniskās publikācijās. Pārskata periodā tapušie monogrāfiskie pētījumi (*), zinātnisko rakstu krājumi (**), akadēmisko žurnālu speciālnumuri (***), NKM materiālu publicējumi (****), metodiskie izdevumi (*****) un citi publicējumi:

- Ančevska I. *Latviešu dziedināšanas tradīcija*. Rīga: Zinātne, 2020.*
- Beitāne A. *Notes from Latvia. Multipart Music in the Field. European Voices: Audiovisuals 1*. Department for Folk Music Research and Ethnomusicology of the University of Music and Performing Arts Vienna / Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music, 2018.*
- Cornu, Marie, Anita Vaivade, Lily Martinet, Clea Hance (eds.). *Intangible Cultural Heritage under National and International Law: Going Beyond the 2003 UNESCO Convention*. Edward Elgar Publishing, 2020.**
- Grasmane M. *Lāti kindad* [‘Latvieša cimdi’, igauņu val.]. Rīga: Senā klēts, 2018.****
- Grasmane M. *Les moufles de la Lettonie*. Rīga: Senā klēts, 2018.****
- Harvilahti L., Kjus A., Skott F., O’Carroll C., Österlund-Pötzsch S., Treija R. (eds.) *Visions and Traditions: Knowledge Production at Tradition Archives*. Folklore Fellows’ Communications No. 315. Helsinki:Academia Scientiarum Fennica, 2018.**
- *Intangible Cultural Heritage in National Laws: a Dialogue with the 2003 UNESCO Convention. Summary overview of the Osmose research report*. Paris, 2018.https://dpc.hypotheses.org/files/2018/06/Osmose_rapport_synthese_2018_EN_5juin2018_10h.pdf. (franču valodā: <https://dpc.hypotheses.org/files/2018/06/Osmose-rapport-synthese-fr.pdf>)
- Jansone A. *Tautastērpa komplektēšanas pamati*. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2021.*****
- Jansons A., Liepa D., Raģe M., Seisums M. *Koklītes koklēja: 54 tautasdziesmas ikvienam*. Rīga: Aprika, 2021. <https://www.aprika.lv/wp-content/uploads/2021/08/Koklites-kokleja.pdf> *****
- Kockel, Ullrich, Cristina Clopot, Baiba Tjarve and Máiréad Nic Craith (eds.). *Heritage and Festivals in Europe: Performing Identities*. Routledge, 2019.**
- Kovzele O. *Svētku kultūras transformācijas pierobežā: Latgales un Pleskavas apgabala piemērs*. Daugavpils Universitāte, 2021.*
- Kraukle D. *Dienvidlatgalē austās segas*. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2020.*****
- Kursīte J. (sast.) *Daugavpils novads. Vietas vērtība*. Rīga: Zinātne, 2018.*
- Kursīte J. *Dainu kodekss*. Rīga: Rundas, 2018.
- Kursīte J. *Latviešu dievības un gari*. Rīga: Rundas, 2020.
- *Latviešu tautasdziesmas. Sadzīves un ģimenes ieražu dziesmas*. Rīga: IZnātne, 2018. 11. sēj. Kāzas. 1. d.****

- *Letonica*. 2018. Nr. 38: Folklorā: vērtības un intereses.***
- *Letonica*. 2019. Nr. 39: Folklorā, tradīcijas un valsts.***
- Lielbārdis A. *150. kolekcija. Buramvārdi. / Collection 150. Charms*. Rīga: LU LFMI, 2020.*
- *Līgotnes: Baltica 2018, starptautiskais folkloras festivāls*. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2018.*****
- Mellēna M. (sast.) *Vietu, lietu un cilvēku stāsti: Stāstniecības tradīcijas Latvijas kultūrtelpā*. Rīga: UNESCO LNK, 2021.**
- Muktupāvela, Rūta, Anda Laķe (zin. red.). *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2018.*
- Muktupāvels V. *Folk music instruments in Latvia*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018.*
- Reidzāne B. *Latviešu tautasdziesmu semantika*. Vilka tēls "Latvju dainās". Rīga: Zinātne, 2019.*
- *Report on the survey on cultural heritage governance*. Latvian Academy of Culture, 2019.
- Rubena L. *Dienvidkurzemes adītās jakas*. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2018.*****
- Tihovska I., Šmite Z., Cepurniece I. *Teiktās dziesmas. Praktiska rokasgrāmata*. Rīga: Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2021.*****
- Treija R. (sast.) *Latvijas Universitātes kolekcijas Latviešu folkloras krātuvē*. Rīga: LU LFMI, 2019.*
- Vīksna M. *Rucavas garamantas I*. Rīga: Zinātne, 2019.****
- Zirnīte M., Strautniece V. *Lūžkilā*. Rīga: LU FSI, Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija "Dzīvesstāsts", 2021.

9.3

Vai NKM praktizētāji un nesēji piedalās pētījumu rezultātu pārvaldībā, ieviešanā un izplatīšanā, tehniskajos un mākslinieciskajos pētījumos, sniedzot brīvu, iepriekšēju, ilgstošu un apzinātu piekrišanu?

Jā.

Īsi aprakstiet praktizētāju un nesēju iesaistes raksturu un to, kā tiek nodrošināta viņu piekrišana.

NKM praktizētāji un nesēji visbiežāk pētījumos piedalās informantu, konkrētu tradīciju un kopienu ekspertu lomā. Institūcijas un organizācijas, kas veic lauka pētījumus (LU LFMI, Liepājas Universitāte, Latvijas mutvārdu vēstures pētnieku asociācija u. c.), ar intervētajiem slēdz rakstveida vienošanos, gūstot atļauju, kas balstās uz brīvu, iepriekšēju, ilgstošu un apzinātu piekrišanu. Katrai institūcijai ir sava atļaujas veidlapa, taču tām ir līdzīga struktūra: ziņas par informantu, intervijas norisi, turpmāku ieraksta

izmantojumu un informanta apliecinājums – atļauja viņa teikto arhivēt un/vai izmantot zinātniskos pētījumos utt.

Attiecībā uz informantu privātumu ievērojams Fizisko personu datu apstrādes likums un Eiropas Parlamenta un Padomes Vispārīgā datu aizsardzības [regula Nr. 2016/679](#).

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijā ir izstrādāti atsevišķi finansējuma atbalsta mehānismi NKM izpētei, un finansējums pētnieciskajām institūcijām jāpiesaista galvenokārt atvērto konkursos. Īstenotie pētnieciskie projekti, kā arī zinātniski un populārzinātniski publicējumi liecina par NKM kā vienu no aktuālajiem izpētes laukiem. Tomēr pētījumus par pieejām un ietekmi uz NKM saglabāšanu kopumā un konkrētiem elementiem nevar uzskatīt par pietiekamā apjomā veiktiem, tos vēlams attīstīt nākotnē. NKM praktizētāju un nesēju iesaiste pētījumu izstrādē un pārvaldībā ir optimāla un uz brīvas piekrišanas pamata.

10. Apmērs, kādā pētniecības rezultāti un dokumentācija ir pieejama un tiek izmantota, lai stiprinātu NKM politikas veidošanu un veicinātu tā saglabāšanu.

10.1

Vai dokumentācija un pētniecības rezultāti ir pieejami kopienām, grupām un indivīdiem, vienlaikus ievērojot ierasto kārtību, kas regulē piekļuvi konkrētiem NKM elementiem?

Jā.

Sniedziet papildu informāciju.

NKM lauka pētījumu dokumentējumi tiek saglabāti vai nu daļai publiski pieejamos repozitorijos zinātnisku institūciju, muzeju, izglītības iestāžu, atsevišķu organizāciju arhīvos, vai arī pētnieku personīgajos arhīvos. NKM kolekcijas rodamaš tādos zinātniski pētniecisko institūciju arhīvos kā LU LFMI Latviešu folkloras krātuvē, LU LVI Etnogrāfisko materiālu krātuvē, Liepājas Universitātes (LiepU) Kurzemes Humanitārajā institūtā, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā (RTA), LU Filozofijas un socioloģijas institūta Nacionālajā mutvārdu vēstures krājumā (NMV). NKM liecības dokumentējuši un sistematizētā veidā atbilstoši institūciju specializācijai uzglabā arī muzeji, skolas un bibliotēkas. Tāpat vairākas NKM kopienas pašas veic sava mantojuma apzināšanu, popularizēšanu un tālāknodošanu ne tikai caur praksi, bet arī dokumentētā veidā (piemēram, suitu un Rucavas tradicionālajā kultūrtelpā).

Saskaņā ar Nemateriālā kultūras mantojuma likumu “Kopienai ir tiesības izmantot un nodot tālāk savu nemateriālo kultūras mantojumu, jo īpaši tiesības: [...] uz informāciju par savu nemateriālā kultūras mantojuma elementu.” (8. panta otrās daļas 3. punkts) Konkrētāk pieejamību dokumentu krātuvju materiāliem reglamentē pašu institūciju izstrādātie noteikumi vai iekšējās institucionālās tradīcijas. Pieejamības aspekts iekļauts arī suitu kultūrtelpas saglabāšanas dokumentos (starpinstitūciju plāni, nodomu protokoli). Piemēram, LU LFMI apņemas nodrošināt dokumentētā suitu NKM uzglabāšanu Latviešu folkloras krātuvē, nodrošinot tā pieejamību pētniekiem un citiem interesentiem, tai skaitā tiešsaistē – LU LFMI Latviešu folkloras krātuves digitālajā arhīvā garamantas.lv. Līdzīgu apņemšanos suitu NKM pieejamības nodrošināšanā paudis Latvijas Nacionālais vēstures muzejs un – atbilstoši kompetencei – citas partnerinstitūcijas.

Plašākā un attīstītākā NKM tiešsaistes platforma Latvijā ir garamantas.lv – LU LFMI Latviešu folkloras krātuves digitālais arhīvs, kurā integrēt materiāli arī no citām atmiņas institūcijām: LiepU, RTA, NMV, Berlīnes Valsts bibliotēkas. Materiāli pieejami kopienām, grupām un indivīdiem (tomēr tiek ievērots diskrētuma princips un netiek publiskoti vai izsniegti bez īpaša pamatojuma sensitīvu privāto informāciju saturoši materiāli). Informantiem ir ne vien tiesības piekļūt materiāliem (ieskaitot tos, kas plašākai publikai noslepenoti), bet arī tiesības labot vai atsaukt pašu teikto, lūgt materiālus iznīcināt. Informanta vēlēšanās attiecībā uz materiālu nepubliskošanu tiek pilnībā respektēta. Vienlaikus attiecīgajām kopienām, grupām un indivīdiem ir prioritāta piekļuve arhivētajiem materiāliem JVLMA [tradicionālās mūzikas digitālajā arhīvā](http://tradicionālasmuzikasdigitālajarahivā), kas publiski pieejams interesentiem, iekļauti galvenokārt etnomuzikologu lauka pētījumu ieskaņojumi.

NVO “Danču krātuve” tiešsaistes platformā [Danču krātuve](http://Danču_kratuve.lv).lv apkopoti jaunradīti tautas deju video materiāli, kā arī materiāli no dokumentu krātuvēm un privātkolekcijām.

10.2

Vai NKM pētījumi, dokumentācijas un zinātnisko, tehnisko un māksliniecisko pētījumu rezultāti tiek izmantoti, lai stiprinātu pārnozaru politikas veidošanai?

Jā.

Sniedziet papildu informāciju.

Hierarhiski augstākais ilgtermiņa attīstības plānošanas dokuments Latvijā ir Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (pieņemta 2010. gadā). Stratēģijas izstrādi saskaņā ar likumu nodrošina Ministru kabinets, to apstiprina Saeima un īstenošanu uzrauga Pārresoru koordinācijas centrs. NKM aspekts integrēts vienā no diviem prioritārajiem ilgtermiņa rīcības virzieniem Kultūras telpas attīstības vīzijā – “Piederības izjūtas Latvijas kultūras telpai stiprināšana”. Dokumentā atzīts, ka NKM, tai skaitā Dziesmu un deju svētku tradīcijas, stiprina latviešu nācijas ilgtspēju globalizētajā pasaulē. Tāpat norādīts NKM potenciāls radošā tūrisma attīstībā.

Stratēģijas veidošanā konsultējošā lomā bijuši iesaistīti dažādu nozaru profesionāļi, tai skaitā zinātnieki un citi NKM eksperti. Taču pētījumu rezultāti, iespējams, izmantoti vien pastarpināti – ekspertu komentāros, ieteikumos.

Latvijas Nacionālais attīstības plāna 2014.–2020. gadam rīcības virziens “Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana” paredz atbalstu kultūras iestāžu, vietējo uzņēmēju un tradicionālo amatnieku darbībai, veidojot produktus un pakalpojumus uz materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma bāzes, aptverot visu Latvijas teritoriju. Līdzās Kultūras ministrijai kā atbildīgās institūcijas plāna izpildē ir Zemkopības ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, pašvaldības, sociālie partneri, NVO. Izglītības un zinātnes ministrijas resora atbildīgā iesaiste implicīti norāda uz iespējamo NKM pētījumu rezultātu izmantojumu, taču tiešu apliecinājumu politikas dokumentu izstrādē tam nav.

Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam izstrādātas sadarbībā ar pieaicinātajiem ekspertiem – noprotams, ka NKM un citu jomu pētniekiem. Šai plānošanas dokumentā rodamas atsauces uz plašu pētījumu bāzi, tai skaitā uz Valsts pētījumu programmā “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” (2018–2021) un LU Filozofijas un socioloģijas institūta pētījumu “Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā” (2017).

Reģionālā līmenī dabas un kultūrvides telpas attīstības ilgtermiņa stratēģijās izcelta noteiktu NKM teritoriju aizsardzība (piemēram, Kurzemes plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā 2015.–2030. gadam kā īpaša izcelta Suitu un Līvu kultūrtelpa, Rucavas, Bārtas, Nīcas, Abavas, Ķoniņu kultūrvēsturiskās teritorijas, vietas, kas saistītas ar UNESCO mantojuma programmām).

Daļā teritorijas attīstības plānošanas dokumentu – gan reģionāla, gan vietēja līmeņa ilgtermiņa un vidēja termiņa dokumentos – iekļautas norādes uz NKM saglabāšanas nepieciešamību, kas īstenojama dažādu resoru sadarbībā. Plānotās darbības NKM saglabāšanā iekļaujas:

(a) pakalpojumu – kultūras infrastruktūras – uzturēšanā un attīstīšanā (piemēram, paredzēts, ka Tautas nams Raunā nodrošinās “kultūras mantojuma un tautas tradīciju saglabāšanu, kultūras dzīves norišu daudzveidību un pieejamību”);

(b) ekonomiskajā specializācijā – tūrisma attīstīšanā, resp., kultūras tūrisma veicināšanā, kur NKM uzlūkots vietējā kultūrvēsturiskajā un dabas vidē.

Vairākas pašvaldības ilgtspējīgas attīstības plānos tieši NKM, tā praktizēšanu un saglabāšanu izceļ kā veiksmīgi uzturētu stipro pusi, būtisku novada identitātes daļu, iespēju un vienu no centrālajiem aspektiem – prioritārajiem virzieniem turpmākajā attīstībā (piemēram, Viļaka, Alsunga, Rucava, Nīca).

Lai gan reģionālie un vietējie plānošanas dokumenti neuzrāda tiešu sinerģiju ar NKM zinātnisko izpēti, nav rodamas atsauces uz publicētiem pētījumiem, domājams, plānu izstrādē un īstenošanā noris konsultēšanās ar NKM ekspertiem no pētniecības

institūcijām un literatūras studijas. Atvērto attieksmi attiecībā uz NKM izpēti apliecina pašvaldību atbalsts NKM dokumentēšanai to teritorijā, tai skaitā kompleksās zinātniskās ekspedīcijās (LU LFMI Latviešu folkloras krātuves 55. zinātniskā ekspedīcija Sēlijā un 56. zinātniskā ekspedīcija Sabilē, LU Humanitāro zinātņu fakultātes lauka pētījumi “Pa Preiļu rajona pēdām” 2018., 2019. un 2021. gadā, RTA lauka pētījumi Ozolaines pagastā 2019. gadā un Aglonas apkaimē 2021. gadā), kā arī informatīvs atbalsts individuāliem zinātniekiem viņu pētījumu izstrādē.

Piezīme: līdzšinējos reģionālajos un vietējos plānošanas dokumentos NKM jēgums izmantots maz, tā vietā lietoti terminoloģiski ekvivalenti, kā *tautas tradīcijas*, *kultūrvēsturiskais mantojums* u.tml.

10.3

Vai NKM pētījumi, dokumentācijas un zinātnisko, tehnisko un māksliniecisko pētījumu rezultāti tiek izmantoti, lai uzlabotu saglabāšanu?

Jā.

Sniedziet papildu informāciju.

NKM pētījumi, dokumentācijas un zinātnisko, tehnisko un māksliniecisko pētījumu rezultātus NKM kopienas un grupas mēdz izmantot sava NKM redzamības veicināšanai. Spilgti piemēri, kas apliecina atgriezenisko saiti un pētījumu izmantojumu kopienā, ir LU profesores Janīnas Kursītes sadarbība ar [Suitu novadu](#). Folkloras materiāli pie kopienām un grupām atgriežas arī folkloras publicējumu veidā. Īpaši izceļama LU LFMI un apgāda “Zinātne” grāmatu [sērija “Novadu folklorā”](#), biedrības SERDE [“Tradīciju burtnīcu” sērija](#), biedrības “Lauska” tautas mūzikas [ieskaņojumu izdevumi](#), Aijas Jansones grāmata “Tautastērpa komplektēšanas pamati” sniedz praktiskus ieteikumus zinoši tērpties visiem Dziesmu svētku dalībniekiem, folkloras ansambļiem un individuālajiem tautastērpu valkātājiem. Šie izdevumi tapuši ciešā saziņā ar vietējām kopienām, veicinājuši izpratni par viņu NKM gan plašākā sabiedrībā, gan cēluši pašapziņu pašā kopienā.

NKM nesēji nereti izmanto dokumentētās un arhivētās mantojuma liecības izpratnes padziļināšanai un tālāknodošanai nākamajām paaudzēm. Raksturīgi, ka kopienas un grupas pārstāvji interesējas dokumentu krātuvēs, piemēram, LU LFMI Latviešu folkloras krātuvē par savas puses materiāliem – folkloras manuskriptiem, skaņu ierakstiem, video utt. Pārskata periodā izceļams labas sadarbības projekts ir bijis Latvijas [etnogrāfisko ansambļu ierakstu kolekcija](#), kas tapusi vairāku gadu garumā, sadarbojoties LU LFMI Latviešu folkloras krātuvei (pētnieka Aigara Lielbārža vadībā) ar Latvijas Nacionālo bibliotēku un visiem Latvijas etnogrāfiskajiem ansambļiem. Ieskaņojumi ne vien arhivēti, tādējādi saglabājot nākamajām paaudzēm (arī tradīciju nesēju pēctečiem), bet pieejami ikvienam interesentam tiešsaistē, veicinot plašāku izpratni par ansambļu darbību un repertuāru. Savukārt ansambļiem daudzos gadījumos šī bija nebijusi iespēja ierakstīt savus dziedājumus profesionālā skaņu ierakstu studijā un lepoties ar ieskaņotajiem materiāliem.

Nozīmīgs ieguldījums Latvijas tradicionālās mūzikas saglabāšanas veicināšanā un seno dziedāšanas stilu apguvē ir šajā periodā LFK digitālajā arhīvā publicētais teikto dziesmu (traditional recitatives) korpuss, kurā apkopoti un kartēti 900 nošu pieraksti un vairāk nekā 230 skaņu ieraksti no visas Latvijas.

Daudzās ar tautas kultūrvēsturisko mantojumu saistītās publikācijās integrētas NKM liecības, kuras, savulaik etnogrāfu zinātniskajās ekspedīcijās dokumentētas, glabā LU LVI [Etnogrāfisko materiālu krātuve](#). Uz šo avotu pamata tapušie publicējumi (piemēram, par tradicionālajām tekstīlijām) rod interesi NKM praktizētāju vidū.

Kopienas sadarbība ar pētniekiem noris NKM elementu pieteikumu izstrādē iekļaušanai Latvijas Nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā, kur pētnieki sniedz ekspertu redzējumu, konsultē, veic izpēti. Tāpat sadarbība īstenota vairākos mazāka mēroga projektos (piemēram, Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstītā NKM dokumentēšana, publicēšana, pasākumi, kuros ar lekcijām piedalās NKM pētnieki, izstādes utt.).

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijā NKM pētniecības rezultāti un dokumentācija ir pieejami kopienām, grupām un indivīdiem kā dokumentu krātuvēs, tā tiešsaistē, atbildīgajām institūcijām respektējot ar materiālu publiskošanu saistītos privātuma un ētiskos aspektus. NKM pētījumu, dokumentāciju un zinātnisko, tehnisko un māksliniecisko pētījumu rezultāti pārnozaru politikas veidošanā izmantoti samērā maz vai arī izmantoti bez formālām norādēm; izmantojums perspektīvā varētu būt plašāks. Turpretī NKM saglabāšanā pētījumi un dokumentācijas tiek izmantoti bieži, kā arī noris sadarbība starp NKM kopienām un pētniekiem.

11. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi kultūras jomā parāda NKM daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti.

11.1

Vai ir izveidota (vai pārskatīta) un īstenota kultūras politika un/vai juridiski un administratīvi pasākumi, kas ietver NKM un tā saglabāšanu un atspoguļo tā daudzveidību?

Jā.

Politikas / pasākuma nosaukums

(1) Nemateriālā kultūras mantojuma likums

(2) Dziesmu un deju svētku likums

(3) Latviešu vēsturisko zemju likums

Īss apraksts

- (1) Nemateriālā kultūras mantojuma likums pieņemts 2016. gadā. Tā mērķis ir saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm NKM kā Latvijas kultūras savdabību un daudzveidību apliecināšu resursu, kas veicina vērtību izpratni, radošumu, attīstību un dzīves kvalitātes uzlabošanu. Likums vispusīgi atspoguļo NKM daudzveidību Latvijā un nosaka institucionāli organizatorisko sistēmu, kas nodrošinātu NKM saglabāšanas mērķtiecīgam atbalstam nepieciešamo vidi un apstākļus, kā arī rosinātu dialogu sabiedrībā. Tas ir nacionāla līmeņa likumiskais ietvars Nacionālā nemateriālā kultūras mantojuma saraksta veidošanai; Latvijas NKM elementu virzībai uz iekļūšanu UNESCO starptautiskajos sarakstos; Dziesmu un deju svētku tradīcija Latvijā; Suitu kultūrtelpai; Latviešu folkloras krātuves krājumam; kopienu līdzdalība NKM saglabāšanā; NKM saglabāšanas plānošanai un finansēšanai; Latvijas Nacionālajam kultūras centram.
- (2) Dziesmu un deju svētku likums pieņemts 2005. gadā. Tā mērķis ir saglabāt, attīstīt un nodot tālāk nākamajām paaudzēm dziesmu un deju svētku tradīciju. Likuma uzdevumi ir noteikt dziesmu un deju svētku ciklisku nepārtrauktu norisi; nodrošināt svētku sagatavošanas procesu; noteikt valsts un pašvaldību finansiālo un organizatorisko atbildību.
- (3) Latviešu vēsturisko zemju likums pieņemts pārskata perioda pēdējā mēnesī – 2021. gada jūnijā. Likuma mērķis ir, pirmkārt, veicināt latviešu vēsturisko zemju iedzīvotāju kopējo apziņu, identitāti un piederību Latvijai; otrkārt, garantēt latviešu vēsturisko zemju kultūrvēsturiskās vides un kultūrtelpu saglabāšanu un ilgtspējīgu attīstību. Likuma izpratnē par vēsturiskajām zemēm tiek dēvētas Latvijas Republikas daļas, kuras raksturo īpaša kultūrvēsturiskā vide un tās iedzīvotāju kopējā identitāte vēl pirms nacionālās valsts nodibināšanas 1918. gadā (tās pamatā uz kuršu, latgaļu, sēļu un zemgaļu sentautu, kā arī seno pirmiedzīvotāju — lībiešu — kultūras un valodas bāzes veidojusies latviešu nācija). Latviešu vēsturisko zemju likums līdz ar Nemateriālā kultūras mantojuma likumu nosaka kultūrtelpu atbalsta pasākumus.

11.2

Vai ir izstrādātas (vai pārskatītas) un īstenotas valsts vai vietējā līmeņa stratēģijas un/vai rīcības plāni attiecībā uz NKM saglabāšanu?

Jā.

Īsi aprakstiet stratēģijas un/vai rīcības plānus, kā arī to, kā tie palīdz NKM saglabāšanā.

NKM aizsardzībai un ilgtspējīgai attīstībai tiek veidots nacionālais NKM saglabāšanas un attīstības plāns, kas ir starpinstitucionāls un kura veidošanā ir iesaistītas gan Kultūras, Izglītības, Ekonomikas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, augstākās izglītības un pētniecības iestādes un NVO, kuru darbība ir saistīta

ar NKM. Šāda plāna izveidi nosaka NKM likums, un tā darbības periods ir 7 gadi. Šobrīd ir ticis sagatavots Latvijas NKM saglabāšanas un attīstības plāns 2021–2027.

Dziesmu un deju svētku cikliskai norisei un savlaicīgai sagatavošanai tiek izstrādāts Dziesmu un deju svētku attīstības un saglabāšanas plāns. Plānu sagatavo KM sadarbībā ar IZM. Plāna izveidi nosaka Dziesmu un deju svētku likums. Tas tiek gatavots 5 gadiem. Pārskata gatavošanas periodā ir sagatavots Dziesmu un deju svētku attīstības un saglabāšanas plāns 2020. gadam, kas ietver 2019. gada uzdevumus un izpildi. vienlaikus ir sagatavots Dziesmu un deju svētku attīstības un saglabāšanas plāns 2021.-2023. gadam.

Ir izstrādātas Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam “Radošā Latvija” (turpmāk – pamatnostādnes), kas ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka valsts kultūrpolitikas mērķus un prioritātes laika periodam līdz 2020. gadam un sekmē valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu sasniegšanu. Pamatnostādnes definēja uzdevumus NKM saglabāšanai, attīstībai un popularizēšanai. Kā arī Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējas nostiprināšanai

Vai ir paredzēti plāni īpašu elementu saglabāšanai (neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav ierakstīti 2003. gada Konvencijas sarakstos)?

Jā

Ja atbilde ir “jā”, sniedziet sīkāku informāciju.

sk. 11.2 iepriekšējo sadaļu.

11.3

Vai valsts finansiālais un/vai tehnisks atbalsts NKM elementu saglabāšanai (neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav iekļauti 2003. gada Konvencijas sarakstos) tiek sniegts taisnīgā veidā attiecībā uz atbalstu kultūrai un mantojumam kopumā?

Jā, tas ir optimāls.

Īsi aprakstiet, minot piemērus, sniegtā atbalsta veidu un to, kā tiek nodrošināta vienlīdzība.

Valsts un pašvaldību finansējums tiek izmantots izglītības sistēmas ietvaros, kā arī konkrētām NKM aktivitātēm. Finansējums tiek piesaistīts arī UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas (LNK) finansējuma programmās (UNESCO Asociēto skolu projekts; UNESCO LNK programma “Stāstu bibliotēkas”).

Īpašs valsts budžeta finansējums pārskata periodā NKM ir bijis: (a) XXVI Vispārējo latviešu Dziesmu un XVI Deju svētku sagatavošanai un norises īstenošanai 2018. gadā; (b) XII Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku sagatavošanai un norises īstenošanai 2021. gadā; (c) folkloras mantojuma izpētei un LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves krājuma – tai skaitā Krišjāņa Barona Dainu skapja – uzturēšanai (Izglītības un zinātnes ministrijas budžeta apakšprogramma 05.04.00 “Krišjāņa Barona Dainu skapis”, ikgadējs finansējums kopš 2015. gada). Daudzas NKM aktivitātes īstēnotas Latvijas valsts simtgades (2018) programmā, tai skaitā starptautiskais folkloras festivāls “Baltica” 2018. gadā (sk. 15.1).

Līdzvērtīgas iespējas NKM saglabāšanas iniciatīvām ir regulārajos Valsts kultūrkapitāla fonda (VKKF) projektu konkursos, kas tiek rīkoti 3–4 reizes ik gadu. Tāpat NKM iniciatīvu īstenošanai var piesaistīt finansējumu pašvaldību rīkotajos kultūras projektu finansēšanas konkursos.

Kopš 2019. gada Lībiešu NKM saglabāšanai un tradīciju pēctecības nodrošināšanai, kā arī suitu kultūrtelpas stiprināšanas un popularizēšanas pasākumu nodrošināšanai reizi gadā NVO konkursa kārtībā var pieteikties finansējuma saņemšanai. Finansējums tiek piešķirts arī kultūras tradīciju saglabāšanai un popularizēšanai un starpkultūru dialoga veicināšanas pasākumu organizēšanai Latgales reģionā.

Finansējuma piesaiste liekoties atkarīga no NKM elementus pārstāvošo kopienu iniciatīvas. Tādējādi finansējums, ja aplūkojam atsevišķu NKM elementus, nav garantēti ilgstošs un nepārtraukts. Valstī ir izveidoti mehānismi NKM atbalstam, taču finansējuma piesaiste prasa pastāvīgu ieinteresēto pušu aktivitāti. Diemžēl budžeta ietvaros, kā liecina VKKF konkursu dinamika, nav iespējams apmierināt itin visas ar NKM saistītās aktivitātes. Daļa ziņojuma sagatavošanā aptaujāto respondentu (sk. A.3) norādījuši uz nepietiekamu un neregulāru finansējumu kā problēmu.

Vai šie atbalsta veidi ir prioritāri NKM, kam jānodrošina neatliekama saglabāšana?

Daļēji.

Lūdzu, paskaidrojiet, kā tas tiek darīts vai, ja nē, kāpēc ne?

Suitu kultūrtelpai, kas iekļauta UNESCO NKM, kam jānodrošina neatliekama saglabāšana, sarakstā, līdztekus finansējuma piesaistei atklātos konkursos tiek nodrošināta ar valsts un pašvaldību finansējums mērķdotāciju veidā.

Tāpat īpašs valsts finansējums tiek nodrošināts Latvijas pamattautas lībiešu kultūrtelpas attīstībai (lībiešu kultūrtelpa ir iekļauta Latvijas NKM sarakstā). Lībiešu valoda ir atzīta par vienu no apdraudētākajām valodām pasaulē (tajā šodien var sazināties tikai 30 cilvēki). Sīkāku informāciju skat. 17.3.

11.4

Vai kultūras politika un/vai tiesiskie un administratīvie pasākumi, kas ietver NKM un tā saglabāšanu, top, aktīvi iesaistoties kopienām, grupām un indivīdiem?

Jā.

Īsi aprakstiet, kā politika un/vai tiesiskie un administratīvie pasākumi, kas ietver NKM un tā saglabāšanu, top, aktīvi iesaistoties kopienām, grupām un indivīdiem.

NKM kopienu un grupu pārstāvji tika iesaistīti Nemateriālā kultūras mantojuma likuma izstrādē (pirms pārskata perioda). Nemateriālā kultūras mantojuma likums paredz kopienu līdzdalība NKM saglabāšanā, tai skaitā rūpēs par sava NKM ilgtspējas nodrošināšanu piedalīšanos valsts pārvaldes, arī pašvaldību, institūciju īstenotos juridiskos, tehniskos, organizatoriskos, administratīvos un finansiālos pasākumos, jo īpaši NKM attīstības plānošanas dokumentu un normatīvo aktu projektu izstrādē.

Nemateriālā kultūras mantojuma padomes sastāvā darbojas pieci kultūras ministra uzaicināti pārstāvji no NVO, kuru darbības mērķis saistīts ar NKM saglabāšanu un kuras darbojas Kurzemē, Latgalē, Vidzemē, Zemgalē un Rīgā. Tāpat NKM kopienu un grupu pārstāvji kopā ar citiem NKM ekspertiem darbojas VKKF Tradicionālās kultūras nozares darba grupā.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijas politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi kultūras jomā pietiekami plašā mērā parāda NKM daudzveidību un tā saglabāšanas. NKM Latvijā ir likumisks ietvars, no kā izriet finansiālā atbalsta mehānismu un citu saistīto pasākumu plānošana. Nozīmīgi vidējā termiņa plānošanas dokumenti ir NKM saglabāšanas un attīstības plāns un Dziesmu un deju svētku attīstības un saglabāšanas plāns. Ir izveidoti optimāli finansējuma mehānismi NKM atbalstam. NKM kopienu pārstāvji tiek iesaistīti tiesisko aktu izstrādē.

12. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā parāda NKM daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti

12.1

Vai politika, juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā ir izveidoti (vai pārskatīti) un tiek īstenoti, lai nodrošinātu NKM atzišanu, cienīšanu un tā vērtības nostiprināšanu?

Jā.

Politikas / pasākuma nosaukums

(1) Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem

(2) Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem

Īss apraksts

Noteikumos par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem, kas izdoti saskaņā ar Izglītības likumu un Vispārējās izglītības likumu, skolēnam sasniedzamie kompleksie rezultāti (ietver zināšanas, izpratni un pamatprasmes mācību jomās, caurviju prasmes, vērtības un tikumus) izteikti vairākās mācību jomās. No tām ar atsauci uz NKM (kultūras mantojumu):

- valodu mācību joma – skolēns izprot latviešu valodas un mazākumtautību valodu lomu nacionālās identitātes veidošanā un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā;
- kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību joma – skolēns vērtē un interpretē daudzveidīgus radošās izpausmes veidus, mācoties izprast kultūras atšķirības un veidojot savu kultūras identitāti, piedzīvo kultūras notikumus, līdzdarbojas kultūras mantojuma saglabāšanā un tradīciju pārmantošanā.

Kā latviešu, tā mazākumtautību izglītībā uzsverta kultūras mantojuma izpratne veicināšana, tostarp plašākā kultūras vēstures un valstiskuma vēstures, kā arī inovāciju kontekstā. Noteikumi paredz, ka pamatskolas līmenī skolēns apliecina savu piederību noteiktai kultūrai, piedaloties tautas tradīciju pasākumos, skaidro to personisko nozīmību, raksturo NKM nozīmi identitātes veidošanā, pēta un analizē NKM, apzinās sevi kā NKM piederīgu, sadarbojas NKM saglabāšanā tuvākajā apkaimē, iesaistās NKM popularizēšanā. NKM uzlūkots arī kā avots jaunu un inovatīvu dizaina risinājumu radīšanai: skolēns identificē, salīdzina un analizē kultūras mantojuma piemērus amatniecībā, etnogrāfijā, dizainā vai arhitektūrā, pats rada lietas, balstoties uz NKM novērojumiem un izpēti, tostarp mijiedarbē ar tehnoloģijām.

Vidējās izglītības līmenī šīs kompetences tiek nostiprinātas. Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem papildus vidusskolēniem paredz iepazīt kultūras mantojuma (materiālā, nemateriālā, digitālās kultūras) transformācijas, diskutēt par to nozīmi sabiedrībā, saskatīt potenciālo NKM, vērtēt personisko pieredzi, iezīmēt savu, skolas atbildību NKM saglabāšanā un laikmetīgā pārradīšanā, atpazīt Latvijas kultūras kanona vērtības, mērķtiecīgi integrēt NKM radošā vai pētniecības projektā. NKM vidējā izglītībā integrēts tādos pamatkursos kā literatūra, vēsture un sociālās zinātnes un kultūras pamati, kultūra un māksla (mūzika; teātra māksla). NKM apguve ietverta arī padziļinātajos un specializētajosursos: latgaliešu rakstu valoda, svešvaloda, novadu mācība, vēsture.

Pašlaik Latvijā tiek īstenota mācību pieejas maiņa – Valsts izglītības satura centra (VISC) īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” ([Skola 2030](#)) ietvaros.

Projekts tiek īstenots no 2016. līdz 2023. gadam, un tā mērķis ir mācību satura pārskatīšana un pilnveide, mācību resursu radīšana, jaunu izglītības satura vadlīniju izstrāde ar nolūku mazināt sadrumstalotību un fragmentārismu, no reālās dzīves attālinātu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. NKM izpratnes attīstība integrēta (1) valodu, (2) kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas, (3) sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā. VISC izstrādātie jaunie mācību priekšmetu paraugi demonstrē vispusīgu NKM aplūkojumu un plašas izpratnes veidošanu par to atsevišķos mācību priekšmetos un starppriekšmetu saiknē.

12.2

Vai politika, juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā ir izveidoti (vai pārskatīti) un tiek īstenoti, lai stiprinātu NKM tālāknodešanu un praktizēšanu?

Jā

Politikas / pasākuma nosaukums

(1) Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam

(2) Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai”

Īss apraksts

NKM tālāknodešana un praktizēšana pārskata periodā sekmēta galvenokārt neformālajā un interešu izglītībā. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam noteica iespēju un pieejamības paplašināšanu ārpus formālās izglītības, tostarp kultūrvēsturiskā mantojuma apgūšanu. Šis rīcības virziens paredzēja aizvien lielāku bērnu un jauniešu iesaisti Dziesmu un deju svētku procesā, daudzveidīgās neformālās un interešu izglītības aktivitātēs. Kā skolas, tā bērnu un jauniešu iniciatīvu centri īstenojuši interešu izglītību, un ar kultūrizglītību saistītās interešu izglītības programmas ir bijušas vispieprasītākās ([statistiskie dati](#) liecina, ka, piemēram, 2019./2020. mācību gadā aptuveni tādās bijuši iesaistīti apmēram 58 % bērnu un jaunieši, 21 % – sportā, 5 % – tehniskajā jaunradē, 2 % – vides izglītībā, 14 % – citās programmās). NKM tālāknodešanu un praktizēšanu veicinājusi bērnu iesaiste folkloras kopās, tautas deju kolektīvos, dažādos mākslas un amatniecības pulciņos.

Daudzpusīgu un sazarotu NKM apguvi bērniem un jauniešiem visā Latvijā piedāvā tradicionālās kultūras biedrības “Aprika” tradicionālās kultūras un nemateriālā mantojuma apgūšanas un pārmantošanas programma “Pulkā eimu, pulkā teku” (PEPT). PEPT izstrādā metodiskos materiālus folkloras un tautas tradīciju apguvei, veic skolotāju apmācību, ar izglītojošiem pasākumiem saliedē NKM praktizētāju jaunāko paaudzi, organizē regulārus folkloras konkursus bērniem un jauniešiem: stāstnieku konkursu “Teci, teci, valodiņa”; stāstnieku konkursu “Anekdošu virpulis”; dziedātāju konkursu “Dziesmu dziedu, kāda bija”; tradicionālās dejas konkursu “Vedam danci”. PEPT Nacionālais sarīkojums noris ik gadu citā Latvijas vietā (2018. gadā – Līvānos, 2019. gadā – Iecavā) un tiek rīkots sadarbībā ar novadu koordinātoru padomi, Valsts izglītības satura centru un pašvaldībām.

Arī jaunajās Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam “Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai” NKM apguve aplūkota interešu izglītības ietvarā.

12.3

Vai politika, juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā ir izveidoti (vai pārskatīti) un tiek īstenoti, kas veicina dzimtās valodas mācības un daudzvalodu izglītību?

Jā

Politikas / pasākuma nosaukums

- (1) Izglītības likums
- (2) Valsts valodas likums

Īss apraksts

Vispārējā izglītība Latvijā ir latviešu valodā. Saskaņā ar Izglītības likumu mazākumtautību izglītības programmās papildus iekļauj attiecīgās etniskās kultūras apguvei un mazākumtautību integrācijai Latvijā nepieciešamo saturu.

Mazākumtautību NKM pārstāvēts arī skolās organizētajā interešu izglītībā. Piemēram, Rīgas Igaņu pamatskolā darbojas dažādu klašu grupu kori un igauņu tautas deju kolektīvi; Rīgas Ukrainu vidusskolā iespējams apgūt ukraiņu folkloru, darbojas tautisko deju kolektīvs “Perlinka”; J. Pilsudska Daugavpils valsts poļu ģimnāzijā pastāv tautas deju kolektīvs “Kukułeczka” utt.

Pārskata periodā Latgalē atsevišķās skolās latgaliešu rakstu valodu – latviešu valodas paveidu – bijis iespējams apgūt fakultatīvās nodarbībās. Lai arī latgaliešu rakstība nav obligāti apgūstamo mācību priekšmetu sarakstā, ir izstrādāts mācību priekšmeta “Latgaliešu rakstu valoda” [programmas paraugs](#) 1.–9. klasei. Šai programmā integrēta NKM (folkloras) apguve. Lai nodrošinātu Valsts valodas likumā paredzēto latgaliešu rakstu valodas kā vēsturiska latviešu valodas paveida saglabāšanu, aizsardzību un attīstību, nodibinājums “Latgaliešu valodas, literatūras un kultūras vēstures skolotāju asociācija” kopš 2021./2022. mācību gada sākuma īsteno pilotprojektu “Latgaliešu valodas apguve izglītības iestādēs Latgalē”, kas liks pamatus turpmākai latgaliešu rakstu valodas apguvei vairāk nekā 25 skolās.

Valsts valodas likums paredz lībiešu valodas kā pirmiedzīvotāju (autohtonu) valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību. Vispārējā izglītībā lībiešu valodas apguve līdz šim nav bijusi ietverta. Lībiešu valodas un kultūras apmācība, tostarp lībiešu folklorā, 5.,

6., 9. klasei un vidusskolas klasēm iekļauta izglītojošās vietnes skolotājiem un skolēniem Tavaklase.lv [video nodarbību](#) klāstā.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi izglītības jomā ir veidoti optimāli un sniedz daudzveidīgas iespējas iepazīstināt apmācāmos ar NKM daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi, kā arī stiprināt NKM tālāknodošanu un praktizēšanu. Apjomu, kādā tas tiek darīts, nosaka konkrētā priekšmeta pedagoga izvēle. Ar mazākumtautību kopienu NKM iepazīstina attiecīgo mazākumtautību skolās piedāvātā interešu izglītība. Lībiešu un latgaliešu rakstu valodas iepazīšanas iespējas vispārējā izglītībā varētu būt plašākas.

13. Apmērs, kādā politika, kā arī juridiskie un administratīvie pasākumi citās jomās, kas nav izglītība un kultūra, parāda NKM daudzveidību un tā saglabāšanas nozīmi un tiek īstenoti

13.1

Vai NKM saglabāšanas ētiskie principi ir ievēroti attīstības plānos, politikā un programmās?

Jā.

Sniedziet papildu skaidrojumu, norādot iesaistīto nozari.

Lai arī šie ētikas principi politikās, piemēram nacionālā līmeņa, reģionālajos un vietējos plānošanas dokumentos (sk. 10.2), netiek formulēti (sal. 20.1, 20.2), tie pieder vispāratzītām ētikas normām NKM jomā Latvijā un tiek ievēroti.

13.2

Vai ir izstrādāta vai pārskatīta politika vai juridiski un administratīvi pasākumi iekļaujošai sociālajai attīstībai un vides ilgtspējai, apsverot NKM un tā saglabāšanu?

Jā.

Kurās no jomām politikas un/vai juridiski administratīvie pasākumi ir noteikti vai pārskatīti?

Definējot valstiskuma vērtības, jau Latvijas Republikas pamatlikums – Satversmes preambula (pieņemta 2014. gadā) – atsaucas uz NKM kā nozīmīgu identitātes

izpausmi: “Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.”

Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018. gadam (atbildīgā institūcija – KM) balstījās uz pamatprincipiem, kuru vidū bija atvērtā latvietība, mazākumtautību savpatnības saglabāšana, cilvēktiesību ievērošana, daudzveidīga identitāte. Pamatnostādņu virsmērķis bija: “.. stipra, saliedēta Latvijas tauta – nacionāla un demokrātiska kopiena, kura nodrošina tās vienojošā pamata – latviešu valodas, kultūras un nacionālās identitātes, eiropisko demokrātisko vērtību, unikālās kultūrtelpas saglabāšanu un bagātināšanos Latvijas – nacionālas demokrātiskas valsts – līdzsvarotai attīstībai”. Šis plānošanas dokuments iezīmēja virkni ar NKM potenciāli saistītu jautājumu, kas pirms tam Latvijā netika risināti, piemēram, nacionālā identitāte, valoda un kultūrtelpa, sociālā atmiņa.

Jaunajā vidējās plānošanas termiņa dokumentā Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam (atbildīgā institūcija – KM) rīcība plānota trīs virzienos: (1) nacionālās identitātes stiprināšana, (2) pilsoniskās sabiedrības attīstība un (3) integrācija. Nacionālā identitāte un latviešu valoda ir starp caurviju prioritātēm un paredz latviskās kultūrtelpas saglabāšanu un nostiprināšanu. Ārvalstu pilsoņu integrācijai pamatnostādnes kā nepieciešamus nosaka sistēmiskus pasākumus, kas ietver latviešu valodas apguvi, veido zināšanas par Latvijas vēsturi, arī tradīcijām un latvisko kultūras telpu. Dokuments arī paredz sekmēt iedzīvotāju izpratni par sabiedrības daudzveidību, tai skaitā Latvijas mazākumtautībām un to kultūru (piemēram, romiem).

Atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem darbojas Sabiedrības integrācijas fonds, kura mērķis ir finansiāli atbalstīt un veicināt sabiedrības integrāciju, piesaistot, uzkrājot, pārvaldot līdzekļus un sadalot tos publiskā un nevalstiskā sektora attīstības projektu īstenošanai. Fonda administrētie projektu konkursi ir atvērti pieteikumiem, kas saistīti ar NKM saglabāšanu un izpēti (piemēram, mazākumtautību un latviešu skolu jauniešu sadarbības projekti, kopīgas nometnes diasporas un Latvijas bērniem).

Latviskās identitātes stiprināšanas mehānismus, tai skaitā latviešu valodas, kultūras un tradīciju pieejamību Latvijas pilsoņiem un citiem, kam ir saikne ar Latviju, ārzemēs, savukārt paredz diasporas politika, kas izklāstīta Diasporas likumā (pieņemts 2018. gadā). Viens no diasporas politikas uzdevumiem ir: “.. atbalstīt latviskās identitātes nostiprināšanu, Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu diasporā, arī diasporas vēstures un kultūras mantojuma saglabāšanu”.

Teritoriālās plānošanas dokumenti NKM uzlūko vietējās ainavas, kultūrvides un sociālās vides kontekstā (sk. 10.2).

13.3

Vai ir izstrādāta vai pārskatīta politika un/vai juridiski un administratīvi pasākumi, kas attiecas uz dabas katastrofu vai bruņotu konfliktu situācijām, iekļaujot NKM un atzīstot tā nozīmi skarto iedzīvotāju izturētspējā?

Daļēji.

Sniedziet papildu informāciju.

Vides aizsardzības likums nosaka vispārējos principus vides kvalitātes saglabāšanai un atjaunošanai, kā arī dabas resursu ilgtspējīgai izmantošanai. NKM aspekti tajā nav skarti.

Covid-19 pandēmijas kontekstā (2020. un 2021. gadā) epidemioloģiskās drošības pasākumu tiesiskais ietvars Latvijā ir nosacījis steidzamās rīcības modeļus, saturā tieši neskarot NKM. Taču netieši NKM ietverts pandēmijas periodā mainīgajos pasākumu rīkošanas un apmeklēšanas ierobežojumos un aizliegumos, tai skaitā kultūras pakalpojumu sniegšanas.

Netieši NKM aizsardzība pret draudiem parādās arī Nacionālās drošības koncepcijā (2019), kurā kā bīstama tendence norādīta Krievijas informatīvās un kultūrtelpas ietekme uz pierobežas iedzīvotājiem, Krievijas stratēģiskās aktivitātes kultūras jomā, cenšoties ietekmēt to iekšpolitiskos procesus un sabiedrisko domu, Latvijas sabiedrības sociālās un vēsturiskās atmiņas vājināšanā. Koncepcijā noteikts: "Jāturpina īstenot gan stratēģisko komunikāciju par vienojošiem sociālās un vēsturiskās atmiņas notikumiem, gan mērķtiecīgu kultūras politiku. Kultūrtelpas dimensija jāiekļauj reģionālās attīstības pasākumos, nodrošinot to, ka Latvijas reģioni kļūst par aizvien pievilcīgāku vidi dzīvei un darbam."

Atsevišķu institūciju vai starpinstitūciju līmenī tiek izstrādāti aizsardzības plāni, kuros ņemta vērā arī NKM nozīmība. Pašlaik izstrādes procesā ir Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Rīcības plāns ārkārtas situācijās, kas atbilstoši Latvijas standartam LVS ISO 21110:2020 "Informācija un dokumentācija. Gatavība un reaģēšana ārkārtas situācijās" top sadarbībā ar partnerinstitūcijām. Plāna izstrādes darba grupā ir arī pārstāves no LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta, LNB galvenajā ēkā rezidējošas institūcijas. Institūta pārziņā ir viens no Latvijā un starptautiskajā vidē redzamākajiem NKM artefaktiem – Krišjāņa Barona Dainu skapis (1880), kurš 2001. gadā iekļauts UNESCO programmas "Pasaulē atmiņa" starptautiskajā reģistrā. Plāns piedāvās vienotus principus un optimālu rīcību dabas katastrofu, terorisma draudu, ķīmiskā piesārņojuma utt. situācijām.

13.4

Vai ir izstrādāta politika un/vai juridiski un administratīvi pasākumi iekļaujošai ekonomikas attīstībai, ņemot vērā NKM un tā saglabāšanu?

Jā.

Kuras no jomām politikas un/vai juridiskie administratīvie pasākumi ir noteikti vai pārskatīti?

Primāri – tūrisma nozarē (sk. 10.2, 15.1, 24.1).

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

NKM – visbiežāk implicīti – ietverts Latvijas politikas un plānošanas dokumentos, kas uzsver nacionālās identitātes un integrācijas nozīmību, kā arī teritoriālās plānošanas dokumentos. Valstiska līmeņa drošības politikas attiecībā tieši uz NKM nav, taču to būtu vēlams konceptualizēt un perspektīvā izstrādāt

14. Apmērs, kādā politikā, kā arī juridiskajos un administratīvajos pasākumos tiek ievērotas paražu tiesības, prakse un izpausmes, jo īpaši attiecībā uz NKM praktizēšanu un tālāknodošanu

14.1

Vai tiesiskās aizsardzības formas, piemēram, intelektuālā īpašuma tiesības un tiesības uz privātumu, ir pieejamas kopienām, grupām un indivīdiem, ja to NKM izmanto citi komerciāliem vai citiem mērķiem?

Sniedziet informāciju par a) intelektuālā īpašuma tiesībām un b) privātuma tiesībām.

Latvijā ir spēkā vispārējs regulējums intelektuālā īpašuma jomā, kas piemērojams arī attiecībā uz NKM. Nemateriālā kultūras mantojuma likums (8. panta otrā daļa) savukārt specifiski nosaka, ka kopienai ir tiesības izmantot un nodot tālāk savu NKM, tai skaitā īpaši tiesības: (1) uz NKM elementa nosaukumu; (2) uz atsauci uz NKM elementu un tā nosaukumu, ja tas tiek izmantots saimnieciskā un cita veida darbībā.

Lauksaimniecības un pārtikas produktu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu, cilmes vietas nosaukumu un garantētu tradicionālo īpatnību reģistrācijas, aizsardzības, uzraudzības un kontroles kārtība nosaka procesuālo kārtību, kādā lauksaimniecības un pārtikas produktus iespējams reģistrēt aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu, aizsargātu cilmes vietas nosaukumu vai garantētu tradicionālo īpatnību reģistrā. Eiropas Savienības kvalitātes zīmi “Garantēta tradicionāla īpatnība” kā pirmais Latvijas produkts 2013. gadā saņēmis sklandrausis – apaļš neraudzētas rudzu mīklas rausis ar kartupeļu un burkānu pildījumu. Savukārt Eiropas Savienības aizsargāto ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā 2018. gadā iekļauts Rucavas baltais sviests, kura pagatavošanas metode nav mainījies kopš 19. gadsimta. Tradicionālo Latvijas

īpatnību un ģeogrāfiskās izcelsmes produktu sarakstā iekļauti arī Carnikavas nēģi un salinātā rudzu rupjmaize.

Attiecībā uz privāttiesībām ir ievērojams Civillikuma regulējums un Autortiesību likuma regulējums. Autortiesību kontekstā NKM nesējiem – dziedātājiem, stāstniekiem – ir primārās tiesības uz savu NKM izpildījumu.

14.2

Vai politikā un/vai juridiskajos un administratīvajos pasākumos ir atzīts, cik svarīgi ir aizsargāt kopienu un grupu paražu tiesības uz zemes, jūras un mežu ekosistēmām, kas nepieciešamas NKM praktizēšanai un tālāknodešanai?

Nē.

14.3

Vai politika un/vai juridiskie un administratīvie pasākumi atzīst nemateriālā kultūras mantojuma izpausmes, praktizēšanu un atspoguļojumu, kas veicina konfliktu mierīgu novēršanu un atrisināšanu?

Jā.

Īsi paskaidrojiet, minot piemērus, kā to atzīst politika un/vai juridiskie un administratīvie pasākumi.

Atzīstot NKM daudzveidību Latvijā, Nemateriālā kultūras mantojuma likums mazina aizspriedumu plaisu starp dažādām kopienām (vēsturiski etnogrāfiskais “savējo” un “svešo” nošķīrums, parasti kaimiņu kopienu starpā) un stiprina dažādo Latvijas mazākumtautību kopienas piederības izjūtu vienotai Latvijas kultūrtelpai. Sekmīgu integrāciju veicina kopīgi NKM kultūras pasākumi, piemēram, liela un vidēja mēroga mobilizējoši pasākumi kā dziesmu un deju svētki, folkloras festivāls “Baltica”, Starptautiskais masku tradīciju festivāls u.c.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijā ir spēkā vispārējs regulējums intelektuālā īpašuma un privāttiesību jomā, kā arī šo tiesību aspekts vispārīgi iestrādāts NKM likumā. Perspektīvā varētu tapt specifisks NKM tiesību regulējums (taču vispirms rūpīgi izvērtējami potenciālie riski un ieguvumi NKM saglabāšanas procesam, kopienām, indivīdiem).

15. Apmērs, kādā gan attiecīgās kopienas, grupas un indivīdi, gan sabiedrība kopumā atzīst nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi sabiedrībā

5.1.

Kā kopienas, grupas un indivīdi savu nemateriālo kultūras mantojumu izmanto savai labklājībai, tostarp saistībā ar ilgtspējīgas attīstības programmām?

Aprakstiet īsumā ar piemēriem, kā tas notiek!

Ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentā Latvijā “Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam” (NAP 2030) viens no prioritārajiem ilgtermiņa rīcības virzieniem ir “Piederības izjūtas Latvijas kultūras telpai stiprināšana”. Virziena mērķis ir saglabāt un attīstīt Latvijas kultūras kapitālu un veicināt piederības izjūtu Latvijas kultūras telpai, attīstot sabiedrības radošumā balstītu konkurētspējīgu nacionālo identitāti un veidojot Latvijā kvalitatīvu kultūrvidi. NAP 2030 kultūras mantojums un radošums, spēja sadarboties tiek uzskatīts par kapitālu un izaugsmes resursu. NAP 2030 tiek uzsvērts arī piederības aspekts, kas ir svarīgs pilsoniskas nācijas attīstībai un kas garantē cilvēkiem zināmu labklājību, drošību un noteiktību. NKM, tai skaitā Dziesmu un deju svētku tradīcijas, ir pamats latviešu nācijas ilgtspējai globalizētajā pasaulē.

Arīdzan reģionu politikas plānošanas dokumentos viens no attīstības principiem ir ilgtspējība, kas paredz, ka tagadējām un nākamajām paaudzēm tiek nodrošināta ne tikai kvalitatīva vide un līdzsvarota ekonomiskā attīstība, bet arī tiek saglabāts un attīstīts dabas un kultūras mantojums. Kultūras mantojuma, kas ietver arī NKM, saglabāšana ir viens no ilgtspējīgas attīstības virzieniem. No vienas puses, tas ir potenciāls tūrisma attīstīšanai reģionos, bet, no otras puses, stiprina lokālo identitāti un piederības sajūtu savai dzīvesvietai. Turklāt kultūra kā iesaistes, tā pieejamības aspektā ir nozīmīgs rekreācijas resurss saturīga brīvā laika pavadīšanai, kas nodrošina un ceļ dzīves kvalitāti un labklājību. Piemēram, plānošanas dokumentā “Vidzemes plānošanas reģiona Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030” kā viens no stratēģiskajiem virzieniem noteikta “Teritorija” (blakus “Cilvēkam” un “Ekonomikai”), un šajā virzienā viena no ilgtermiņa prioritātēm ir “Vietu pievilcība”, kas ietver gan reģiona kultūras un dabas kapitāla saglabāšanu un izmantošanu, gan atbalstu stipras un vienotas kopienas attīstībai; gan tradicionālās kultūras jeb NKM saglabāšanu, pārmantošanu un popularizēšanu. Novada svētki ar amatierkustības dalībnieku piedalīšanos, gadatirgi ar amatnieku darinājumiem, zaļumballes ir tikai daži lokālo identitāti veicinoši pasākumi, kas saistīti ar NKM.

Pārskata periodā Latvijas valsts 2018. gada 18. novembrī sagaidīja savu simtgadi. Valstī no 2015. gada tika īstenota apjomīga un vērienīga Latvijas valsts simtgades programma. Kā Latvijas valsts simtgades svinību virsmērķis tika definēts - stiprināt

Latvijas sabiedrības piederības sajūtu valstij, mīlestību pret zemi, rosinot pašorganizējošus procesus un sadarbību. Kā liecina Latvijas Kultūras akadēmijas veiktais [pētījums](#) "Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim" un šī izvērtējuma ietvaros 2019. gadā veiktā iedzīvotāju aptauja - kopumā 65% Latvijas iedzīvotāju ir bijuši iesaistīti kādās no Latvijas valsts simtgades norisēm. Simtgades pasākumos un aktivitātēs sekmīgi izdevās iesaistīt arī jauniešu un bērnu, un senioru auditoriju. Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, 2018. gadā māksliniecišķās pašdarbības kolektīvos bija iesaistījušies 76,9 tūkstoši dalībnieku, kas būtisks pieaugums, salīdzinot, piemēram, ar 2014. gadu, kad bija 64,7 tūkstoši.

Starp Latvijas simtgades programmas pasākumiem notika vairāki NKM saglabājoši un popularizējoši pasākumi – folkloras festivāls "Baltica", Dziesmu un deju svētki, Simtgades zaļumballe, tika īstenota akcija "Katram savu tautas tērpu", izveidota Nacionālā enciklopēdija, kurā vairāki šķirkļi saistīti ar NKM (piemēram, Nemateriālā kultūras mantojums, Latviešu folkloras, Folkloristika Latvijā, Nacionālā virtuve, Tautas lietišķā māksla, u.c.). Iespējams, pateicoties Simtgades svinībām, kā paliekoša ikgadēju svētku tradīcija nākotnē turpināsies Latvijas neatkarības atjaunošanai veltītie Baltā galdauta svētki.

15.2

Kā kopienas, grupas un indivīdi savu NKM izmanto dialogam, lai veicinātu savstarpēju cieņu, konfliktu atrisināšanu un miera vairošanu?

Aprakstiet īsumā ar piemēriem, kā NKM tiek izmantots vienam vai vairākiem no šiem mērķiem!

Lai arī [secināts](#), ka Latvija ir viena no etniski visneviendabīgākajām valstīm Eiropā, Latvijā NKM tiek samērā maz izmantots dialogam, lai veicinātu savstarpēju cieņu, konfliktu atrisināšanu un miera vairošanu. Pēc tā, iespējams, arī nav akūtas nepieciešamības, jo pastāv gadu gaitā izveidojusies dažādu etnosu mierīga līdzās pastāvēšana. Pēc Centrālās statistikas datiem 2018. gadā Latvijā lielākā etniskā minoritāte bija krievi (25,2 %), tad seko baltkrievi (3,2 %) un ukraiņi (2,2%). Statistika un [pētījumi](#) rāda, ka latviešu īpatsvars Latvijā palēnām pieaug, kamēr etnisko minoritāšu pārstāvju skaits samazinās.

Visraibākais iedzīvotāju etniskais sastāvs ir Rīgā un Daugavpilī, kas ir divas lielākas Latvijas pilsētas. Šeit arī visbiežāk notiek dažādi pasākumi, kuros tiek popularizēts mazākumtautību NKM, piemēram, Daugavpilī ik gadu notiek starptautiskais tautas kultūras festivāls "Baltkrievu gadatirgus Daugavpilī" – 2021. gada pavasarī tas [notika](#) 11. reizi. 2021. gadā Kultūras ministrija sadarbībā ar Latvijas Nacionālo kultūras centru Jelgavā rīkoja otro mazākumtautību [festivālu](#) "Zeme zied" ar mērķi popularizēt Latvijā

dzīvojošo mazākumtautību tradicionālās kultūras mantojumu, mudināt mazākumtautību iedzīvotājus izprast savas kultūras nozīmi Latvijas kultūrvidē, kā arī aktivizēt sabiedrības līdzdalību NKM izziņāšanā, praktizēšanā un tālāknodešanā.

2020. gadā Daugavpilī [notika](#) Otrais starptautiskais tautu deju festivāls, kuru rīkoja Daugavpils pilsētas domes Kultūras pārvalde un atbalstīja Daugavpils pilsētas dome, Daugavpils Kultūras pils un LNK. Festivāla mērķis bija sniegt ieskatu gan mazākumtautību deju soļu un raksturu dažādībā, gan arī iepazīstināt ar tautastērpu krāšņumu un muzikālā materiāla daudzveidību. Festivālā piedalījās 11 latviešu, krievu, poļu un lietuviešu tautas deju kolektīvi no Latvijas, Lietuvas un Krievijas. Kopumā vairāk nekā 350 dejotāji piedalījās ne tikai koncertos, bet arī papildināja savas zināšanas meistarklasēs.

Latgales etnisko daudzveidību un kultūru dialogu veicina arī Latvijas kultūru festivāls “Pynu, pynu sītu”, kas 2020. gada vasarā notika Viļānos un Dagdā un pulcēja baltkrievu, krievu, ukraiņu, romu, poļu un latviešu amatiermākslas grupas.

2020. gadā Rīgā norisinājās 10. ukraiņu tautas mākslas festivāls “Sarkanais irbenājs”, kurā piedalījās ukraiņu mākslinieciskie kolektīvi no visas Latvijas, Latvijas baltkrievu, poļu, vācu un latviešu kolektīvi, kā arī viesi no Lietuvas un Igaunijas. Pasākums tika veltīts Ukrainas neatkarības dienai, tā programmā bija dalībnieku gājiens, koncerts un amatnieku meistarklases

2018. gadā, kad notika XVI Vispārējie latviešu Dziesmu un XVI Deju svētki, mazākumtautību māksliniecisko kolektīvu priekšnesumi bija skatāmi mazākumtautību kolektīvu koncertā “[Pa saulei](#)” Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātrī, kurā piedalījās vokālie ansambļi un deju kolektīvi, tautas dziedoņi, folkloras kopas un individuālie izpildītāji – kopā 25 kolektīvi jeb ap 400 dalībnieku.

Latvijas pirmiedzīvotāji – lībieši ik gadu augusta pirmajā nedēļas nogalē Lībiešu krastā Kurzemē, Mazirbē rīko [Lībiešu svētkus](#), uz kuriem sabrauc lībieši un viņu pēcteči no malu malām. Svētkos lībiešu valoda skan dziesmās, uzrunās un sarunās, tiek popularizēts lībiešu nemateriālais kultūras mantojums.

Par NKM izmantošanu dialogam, lai veicinātu savstarpēju cieņu, uzskatāms valodnieka, dzejnieka un lībieša Valta Ernštreita 2021. gadā izveidotais vides objekts – mākslas instalācija pļavā Miķeļtornī “[nekādu lībiešu nav](#)”, aktualizējot sabiedrībā pastāvošo vienaldzīgo attieksmi pret lībiešu kultūru un vienlaikus piesaistot uzmanību lībiešu valodai un kopienai.

15.3

Vai attīstības intervences atzīst NKM nozīmi sabiedrībā? Ja jā, tad - kā attīstības intervences atzīst NKM nozīmi?

Pagaidām trūkst informācijas un prognožu, kā pandēmija, kas uzskatāma par pēdējā laika būtiskāko attīstības intervenci kā valstī kopumā, tā kultūras nozarē, ietekmēs NKM kā resursa izmantošanu tālākā attīstībā.

Gatavojot šo pārskatu un veicot aptauju, lielākā daļa respondentu atzīmējuši, ka NKM ir uzskatāms par identitātes un nepārtrauktības avotu, zināšanu un prasmju avotu un resursu ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai. Kā tas tiks izmantots praksē nākotnē, laiks rādīs. Latvijas Kultūras akadēmijas 2020. gadā veiktais pētījums "Covid-19 pandēmijas ietekme uz kultūras nozari" liecina, ka Covid-19 ietekmē būtiski samazinājies kultūras patēriņš un darba apjoma samazināšanās skārusi arī radošās personas tautas mākslas un NKM nozarē. Paredzams, ka pandēmijas tiešā un netiešā ietekme kultūras nozarē ir un būs ilgstoša.

Ņemot vērā, ka pandēmijas laikā noticis digitālais izrāviens kultūras sektorā, NKM arī ir ticis izmantots kā resurss digitālā kultūras piedāvājuma veidošanā. Piemēram, kopš 2020. gada būtiski pilnveidota datu bāze www.dancukratuve.lv, attīstīts digitālais arhīvs www.garamantas.lv, nodrošinot daudzveidīgu tradicionālās kultūras saturu digitālajā vidē. Pandēmijas laikā ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu *youtube* kanālā skatāmas un klausāmas 10 oriģināldziesmas bērniem lībiešu valodā, tapusi digitālā platforma kokles spēles apmācībā u.c.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijā kopumā tiek izprasta NKM nozīme un saglabāšanas nepieciešamība, dažādos politikas plānošanas dokumentos NKM tiek atzīts par nozīmīgu resursu sabiedrības labklājības nodrošināšanai, piederības sajūtas veicināšanai. Lai arī kultūras mantojuma, kas ietver arī NKM, saglabāšana tiek izvirzīts kā viens no ilgtspējīgas attīstības virzieniem, tomēr vērojams, ka kopienas, grupas un indivīdi savu NKM par maz mēdz izmantot dialogam, lai veicinātu savstarpēju cieņu un izpratni.

16. Apmērs, kādā iekļaujošos plānos un programmās, kas veicina pašcieņu un savstarpējo cieņu, tiek atzīts nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas svarīgums

16.1

Vai NKM saglabāšanas plāni un programmas ir visus sabiedrības slāņus un grupas iekļaujoši?

Jā.

16.2

Vai NKM saglabāšanas plāni un programmas kopumā un/vai attiecībā uz konkrētiem NKM elementiem (neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav iekļauti 2003. gada Konvencijas sarakstos) veicina pašcieņu un savstarpēju cieņu starp kopienām, grupām un indivīdiem?

Jā.

Īsi paskaidrojiet, kā tās veicina pašcieņu un savstarpēju cieņu starp kopienām, grupām un indivīdiem, sniedzot piemērus.

Tiesiskais ietvars NKM plāniem un programmām Latvijā ir balstīts vispārējās cilvēktiesībās un ir nediskriminējošs pēc rakstura. Latvijai saistoši vairāki starptautiski regulējumi: Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija; Eiropas Savienības direktīvas – Nr. 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības u. c. Valsts pamatlíkuma – Latvijas Republikas Satversmes – preambulā teikts: “Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un ciena mazākumtautības.” Atšķirīgas attieksmes aizliegumu nacionālā līmenī nosaka arī citi likumi, piemēram, Fizisko personu — tiesiska darījuma dalībnieku — diskriminācijas aizlieguma likums.

NKM plāni un programmas respektē vēsturiskos Latvijas teritorijas pamatiedzīvotājus — pirmiedzīvotājus lībiešus, dažādos vēstures posmos veidojušās Latvijas mazākumtautību kopienas, cilvēkus visplašākajā vecuma amplitūdā; tie nepakļauj personas nekādi diskriminācijai (rases, dzimuma, seksuālās piederības, ienākumu līmeņa utt.). Tie iekļaujošā veidā veicina izpratni par NKM elementus pārstāvošajā kopienām, grupām un indivīdiem. Nemateriālā kultūras mantojuma likums, kas nosaka NKM saglabāšanas plānu izstrādes kārtību Latvijā, uzlūko NKM kā Latvijas kultūras savdabību un daudzveidību apliecinošu resursu, kas sekmē vērtību izpratni, radošumu, attīstību un labu dzīves kvalitāti. Kā atzīst šī ziņojuma aptaujas respondenti (sk. A.3): “Tie, kas ciena un kopj savu tradīciju, prot novērtēt un cienīt arī citas”; “NKM audzina cilvēkus izpratni par kultūru un cilvēciskām attiecībām”; “Piemēram, tradicionālos Līgo

svētkus Latvijā svin ne tikai etniskie latvieši, bet arī mazākumtautību pārstāvji, kuri ir Latvijas iedzīvotāji. Visi dara to kopā, neskatoties uz tautību un valodu.”

NKM nozīmība pašcieņas un savstarpējās cieņas veicināšanā izcelta integrācijas un diasporas politikā (sk. 13.2).

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvijas tiesību akti tiek izstrādāti uz vispārējo cilvēka tiesību un brīvību bāzes, kas uzskatāms par optimālu ietvaru. Atbalstāmi, ka NKM nozīmība izcelta atsevišķos plānošanas dokumentos, kas kalpo pašcieņas un savstarpējās cieņas veicināšanai, kā integrācijas un diasporas politikā. Vēlams, ka politiku izstrādātāji ir atvērti NKM lomas izvērtējumam arī citos dokumentos, kas taps nākotnē.

17. Apmērs, kādā kopienas, grupas un indivīdi piedalās plaša mēroga izpratnes veicināšanā par nemateriālā kultūras mantojuma un tā saglabāšanas nozīmi

17.1

Kā izpratnes veicināšanas pasākumi atspoguļo iesaistīto kopienu, grupu un indivīdu iekļaujošu un pēc iespējas plašāku līdzdalību.

NKM ir cieši saistīts ar izpratni par savas kultūras identitāti, no paaudzes paaudzē pārmantotām vērtībām. 2019. gadā Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs veica [pētījumu](#) par Latvijas iedzīvotāju kultūras mantojuma izpratni – ar mērķi noskaidrot Latvijas iedzīvotāju izpratni gan par materiālo, gan NKM un attieksmi pret to. Kopumā Latvijas iedzīvotājiem ir pietiekoši laba sapratne par kultūras mantojumu un tā veidiem - 65% atzina, ka ir dzirdējuši jēdzienu materiālais kultūras mantojums, bet 59% – ka dzirdējuši jēdzienu “nemateriālais kultūras mantojums”. Latvijas iedzīvotājiem aptaujas ietvaros bija jānosauc arī kādi konkrēti NKM piemēri Latvijā - trīs visbiežāk minētie NKM piemēri bija Jāņi (499 respondenti), Dziesmu un deju svētki (349 respondenti) un tautasdziesmas/dainas (208 respondenti).

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā tiek nodrošināta sabiedrības līdzdalība NKM izpratnes veicināšanā par NKM un tā saglabāšanas nozīmi. Ja tādas nav, lūdzu, paskaidrojiet, kāpēc!

Sabiedrības līdzdalībai NKM izpratnes veicināšanā par NKM un tā saglabāšanas nozīmi labākais veids ir svētku forma, jo tā, no vienas puses, iesaista kā NKM nesējus un praktizētājus, gan to sadarbības daļu, kas kultūras mantojumu patērē. Kopīgi svinot svētkus, cilvēki tiek saistīti NKM saglabāšanā, kļūst līdzdalīgi tradīcijas uzturēšanā. Ne velti aptaujā par Latvijas iedzīvotāju kultūras mantojuma izpratni - kopumā trešdaļa no respondentiem dažādus svētkus nosaukuši kā NKM piemērus.

Izpratnes veidošana par NKM un tā saglabāšanas nozīmi Latvijā tiek īstenota arī formālās un neformālās izglītības procesā, jau no pirmskolas bērņus iesaistot tradicionālo svētku svinēšanā (Liieldienas, Ziemassvētki, Jāņi, arī Mārtiņi, Meteņi). Pamata un vidējās izglītības līmenī skolēņiem tiek piedāvāta iespēja iesaistīties tautas deju, koru, orķestru interešu nodarbībās, tādejādi kļūstot par dziesmu svētku tradīcijas veidotājiem (sk. arī 4.1.). Pārskata periodā Lubānas mākslas skolā īstenotas tradicionālo prasmju radošās darbnīcas Lubānas novada bērņiem un vecākiem, kopā ar NKM meistariem apgūtas tradicionālās keramikas prasmes, veicinot izpratni par NKM - paralēli praktisko iemaņu apguvei, audzēkņi un meistardarbnīcu dalībnieki uzklausa pasniedzēju un amatnieku stāstījumus, aprakstus un lekcijas par tradicionālās amatniecības rašanos, vēsturi, attīstību un svarīgākajām iezīmēm, par tās nozīmi, saglabāšanu un tradīciju iedzīvināšanu un dzīvotspēju. Apgūstot prasmi veidot sadzīves traukus, māla svilpauniekus un citus priekšmetus sentēvu stilā, redzams šo lietu praktiskais pielietojums arī mūsdienās.

Sabiedrības izpratni veicina arī radošo industriju iesaiste un jaunu kultūras izpausmju formu meklējumi, kuru saturā tiek izmantots nemateriālais kultūras mantojums. Pārskata periodā kā labās prakses piemēri minami vairāki kultūras notikumi, kas raisījuši plaša mēroga pieprasījumu un rezonansi sabiedrībā, tādejādi sniedzot ieguldījumu izpratnes veicināšanā par NKM:

- vērienīgas izstādes par NKM tēmām (piemēram, multimedāla izstāde "Tautasdziesmu teicējas. 1991" Latvijas Nacionālajā bibliotēkā 2020. gadā, tautas lietišķās mākslas izstāde "Radīt prieks" Rīgas mākslas telpā 2018. gadā u.c.),
- populāri lieluzvedumi un festivāli (piemēram, režisora Uģa Brikmaņa un horeogrāfa dejas izrāde "No zobena saule lēca" jūras krastā (2018), etnofestivāls "Sviests", ko Valmiermuižā rīko kultūras menedžmenta centrs "Lauska", vai mūsdienu etniskās mūzikas un seno amatu festivāls "Zobens un Lemess", ko rīko biedrība "Alternatīvās kultūras centrs Krauklis" u.c.),
- oriģināli mūzikas ieraksti (piemēram, studijas "Lauska" producētais dūdu un bungu grupas „Auļi” projekts „Senču balsis” (2019), kurā grupa sadarbojas ar senās dziedāšanas meistariem no dažādām valstīm, grupas instrumentālo skanējumu sakausējot ar rīkles dziedāšanu, joikošanu un jodelēšanu, kā arī latviešu tautasdziesmu vai Latvijas Kultūras akadēmijas tradicionālās dziedāšanas grupas "Saucējas" sagatavotais dubultdisks "Dabā" (2021) ar 60 dziesmām no visiem Latvijas novadiem,

kas sniedz unikālu pieredzi - ierakstā ietvertie tautasdziesmu ieskaņojumi atklāj dziedāšanas procesu kā dziedātāju un dažādu Latvijas dabas ainavu skanisku mijiedarbību),

- oriģināli videoieraksti (piemēram, Dagmāras un Kaspara Bārbalu veidotais video klips "Sauls zīmē rotāties" - mākslas darbs, kurā tradīcija savienojas ar mūsdienām un kas tapis 2020. gada pandēmijas pirmā viļņa laikā, pārsteidza auditoriju ne tikai nacionālā, bet arī starptautiskā līmenī) u.c.

Izpratni par NKM nozīmību veicina arī starptautisks novērtējums, piemēram, 2019. gadā pasaules lielākajā pasaules mūzikas forumā "[Womex](#)", Latviju pārstāvēja Latvijas Kultūras akadēmijas tradicionālās dziedāšanas grupa "Saucējas", izturot vismaz 1000 dalībnieku atlasī un gūstot iespēju piedalīties foruma koncertā.

Nozīmīga loma izpratnes veicināšanā ir informācijas pieejamībai kā par NKM jēdzienu, tā veidiem un formām, tā tradīciju praktizētājiem un nesējiem. Gan NKM saraksta veidošana un ar to saistītā publicitāte, gan izdevumi (grāmatas, zinātniskās un populārzinātniskas publikācijas), gan dažādi pasākumi, kuros tiek iesaistīti NKM kopienu pārstāvji, sniedz ieguldījumu sabiedrības izpratnes veicināšanā par NKM.

Izpratnes veicināšanā par NKM iesaistās arī tūrisma informācijas centri Latvijā, ar izstādēm, ekspozīcijām, meistarklasēm un darbnīcām, NKM popularizējošiem pasākumiem veicot izglītojošo darbu, kā arī tūrisma piedāvājumā iekļaujot NKM saturu. Piemēram, Lubānas novada tūrisma un kultūrvēsturiskā mantojuma centrs komplektē un zinātniski apstrādā materiālus par novada vēsturi, kultūru, veic krājuma uzskaiti un nodrošina tā saglabāšanu un pieejamību, veido ekspozīcijas, tematiskās izstādes, savās aktivitātēs iesaista Lubānas novada amatniekus, tradīciju pārzinātājus, praktizētājus, NVO, vietējo kopienu. Rucavas TIC ir neliela ekspozīcija par tautas muzikantu un mūzikas instrumentu kolekcionāru Jāni Pūķi, centra filiālē Papē apmeklētājiem ir pieejama ekspozīcija par zvejniecību. Jelgavas TIC apsaimniekotajā Jelgavas Sv. Trīsvienības tornī ir izveidota ekspozīcija, kas veltīta Zemgales tautastērpam un latvju rakstiem.

17.2

Kā tiek nodrošināta attiecīgo kopienu, grupu un indivīdu nepiespiesta, iepriekšēja, apzināta piekrišana izpratnes veicināšanas pasākumiem, kas attiecas uz konkrētiem to NKM elementiem?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā tiek nodrošināta viņu piekrišana!

Latvijā nav izstrādāta speciāla kārtība, kādā veidā tiek nodrošināta attiecīgo kopienu, grupu un indivīdu nepiespiesta, iepriekšēja, apzināta piekrišana NKM izpratnes veicināšanas pasākumiem. Iesaistīšanās izpratnes veicināšanas pasākumos notiek brīvprātīgi, uz savstarpējas komunikācijas un sadarbības pamata. Vērojams, ka NKM

nesēji un praktizētāji lielākoties ar prieku un lepnumu piedalās NKM izpratnes veicināšanas pasākumiem pasākumos, kas ir daļa no viņu dzīvesveida un identitātes.

17.3

Vai, veicinot izpratni par kopienu, grupu un indivīdu NKM, tiek pienācīgi aizsargātas viņu tiesības, kā arī viņu morālās un materiālās intereses?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā šie mehānismi aizsargā kopienu, grupu un indivīdu tiesības un viņu morālās un materiālās intereses izpratnes veicināšanas pasākumu laikā!

Latvijā nav īpaši izstrādātu mehānismu, kas aizsargātu NKM kopienu, grupu un indivīdu tiesības un viņu morālās un materiālās intereses izpratnes veicināšanas pasākumu.

Tāpat kā visiem citiem kultūras nozares dalībniekiem saistošs ir [Autortiesību likums](#), kas aizsargā radošu personu morālās un arī materiālās tiesības. Iesaistīšanās izpratnes veicināšanas pasākumos mēdz notikt gan brīvprātīgi, gan uz autoratlīdzības pamata, gan uz sadarbības pamata, kompensējot materiālās intereses vai sedzot izdevumus.

Vērojams, ka Valsts Kultūrkapitāla fondā no visām kultūras nozarēm [tradicionālās kultūras nozare](#) finansiāli ir vismazākā, ko, no vienas puses, veido salīdzinoši nelielās izmaksas, kas ir nepieciešamas NKM pasākumu rīkošanai, no otras puses, zemais nozares dalībnieku sava darba un zināšanu pašnovērtējums vai nepietiekoša prasme savas zināšanas, ieguldīto darbu novērtēt naudas izteiksmē. Tradicionālās kultūras nozarē daudzas aktivitātes notiek, pateicoties iesaistīto brīvprātīgajam darbam, entuziasmam, kas nākotnē būtu jāmaina, jo tas savā ziņā kropļo kopējo kultūras nozares tirgu un tajā valdošās vidējās izmaksas, kā arī neveicina tradicionālās kultūras prestižu.

17.4

Vai jaunieši ir aktīvi iesaistīti izpratnes veicināšanas pasākumos, tostarp – vai viņi vāc un izplata informāciju par savu kopienu vai grupu NKM?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kādi mehānismi pastāv, lai veicinātu viņu aktīvu iesaistīšanos. Ja “nē”, lūdzu, paskaidrojiet, kāpēc!

Latvijā jaunieši tiek iesaistīti izpratnes veicināšanas pasākumos par NKM – folkloras kustības “Pulkā eimu, pulkā teku” dalībnieki – bērnu un jauniešu folkloras kopas, nereti savus priekšnesumus balsta lokālajās tradīcijās – dziesmu, rotaļu, danču repertuārā, iesaistās šo tradīciju dokumentēšanā, arī rekonstruēšanā, piemēram, bērnu folkloras kopa “Ceirulītis” Līvānos, “Tarkšķi” Iecavā, “Piebaldzēni”

Jaunpiebalgā, "Traistēni" Krotē, "Putni" Lēdurgā, "Vīteri" Rēzeknē, "Kokle" Rīgā, "Ķocītis" Rucavā, "Ķocis" Liepājas bērnu un jaunatnes centrā u.c.

Arī Upītes kultūrtelpā aktīvi darbojas gan bērnu folkloras kopa, gan jauniešu folkloras kopa „[Upīte](#)”, kas iesaistās gadskārtu ieražu un tradicionālos svētku organizēšanā, piedalījies Kūkovas novada folkloras svētku, mīlestības dzejas un dziesmu festivāla „Upītes uobeļduorzs”, Upītes ciema svētku rīkošanā. Pārskata periodā Latgalē notikuši arī vairāki bērnu un jauniešu folkloras svētki – Kūkovā Ziemeļlatgalē un "Rūtoj saule, rūtoj bite" (2019), "Bite pyņa zaļa krūni" (2020/2021) Līvānos, Dienvidlatgalē.

Alsungas vidusskolā darbojas folkloras kopa "Suitiņi", kurā bērni un jaunieši pamatā dzied dziesmas, kas pierakstītas Alsungā, Jūrkalnē un Gudeniekos, viņi apgūst burdona dziedājuma dažādus paveidus un nepastarpinātā veidā ir etnogrāfiskā ansambļa "Suiti sievas" tradīciju pārmantotāji. "Suitiņi" aktīvi piedalās gan vietējos, gan valsts mēroga folkloras pasākumos.

2021. gadā LU Lībiešu institūts īstenoja projektu lībiešu valodas apguvei "Dziedi līdz un mācies lībiešu valodu!", kurā bērnu un jauniešu auditorijai un jebkuram interesentam paredzētu oriģināldziesmu ciklu lībiešu valodā izpildīja arī pašas kopienas bērni un [jaunieši](#).

Aizputē jaunieši sadarbībā ar starpnozaru mākslas grupu SERDE izveidojuši publiski pieejamu interaktīvu karti "[Teiku Taka](#)", kurā apzinātas un izmantotas vietējās novadpētnieces Mirdzas Birznieces savāktās teikas sasaistē ar apkārtnes vietām.

17.5

Vai kopienas, grupas un indivīdi izmanto informācijas un komunikācijas tehnoloģijas un visus plašsaziņas līdzekļu veidus, jo īpaši jaunos plašsaziņas līdzekļus, lai veidotu izpratni par NKM un tā saglabāšanas nozīmi?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kuras komunikācijas tehnoloģijas un plašsaziņas līdzekļi tiek izmantoti izpratnes veidošanai un kā tie tiek izmantoti!

Komunikācijas tehnoloģijas, galvenokārt sociālie tīkli, kā arī plašsaziņas līdzekļi tiek izmantoti izpratnes veicināšanā par NKM un tā saglabāšanas nozīmi. Gan sabiedriskajos medijos. Piemēram, LR3 raidījumu ciklā "Etnovēstis", gan reģionālajos medijos komunikācijas satura veidošanā tiek iesaistīti NKM kopienu pārstāvji. Piemēram, Latvijas reģionu televīzija (RE:TV) bez maksas ir pieejami un skatāmi tādi raidījumu cikli kā "Aiz simtā kilometra", "Latvijas stāsti", "Iepazīsti novadu", "Latvijas vēsturiskie novadi" u.c., kas piedāvā NKM un tā izpratnes veicināšanā balstītu saturu. Arī reģionālā prese nereti veido rakstu sērijas par NKM un tā praktizētājiem novados

(piemēram, laikraksta "Kurzemes vārds" pielikumi "Liepājas Vēstules" un "Kuldīgas vēstules" - Kurzemē, "Ziemeļlatvija", "Dzirkstele" – Vidzemē, "A2", "Ezerzeme" – Latgalē).

Lībiešu kopienā populāras komunikācijas platformas ir portāls www.livones.net un Facebook sociālā kopiena "[Lībiešu krasta laudis](#)", kurā tiek publicēta informācija arī par NKM, tā nesējiem, dažādiem pasākumiem. Sociālajā tīklā Facebook populārs ir arī konts "[Līvo Kēl](#)", kur ik dienu tiek publicēta informācija par kādu lībiešu valodas vārdu vai izteicienu, ar tulkojumu latviešu un angļu valodā. Kopš 2020. gadā portālā livones.lv uzteicama ir Z. Ernštreites veidotā rakstu-interviju sērija ar A. Zeltiņas fotogrāfijām lībiešu kopienai svarīgākajiem pārstāvjiem Helmī Stalti, Baibu Šūvcāni, Ievu Ernštreiti, Zoju Sīli u.c.

Latgaliešu pārstāvētās kopienas tradīcijas un to nesēji nereti ir pārstāvēti latgaliešu kultūras ziņu portālā lakuga.lv, kur atsevišķa sadaļa veltīta aktualitātēm latgaliešu mākslas un tradīciju jomā. Upītes kultūrtelpai ir savs, aktīvs [konts](#) Facebook tīklā un mājas lapa "UpītieDzeiveJauka" <https://www.upite.lv/>, kas šobrīd ir izstrādes stadijā.

Savukārt suitu kopiena aktuālās ziņas par nemateriālā kultūras mantojuma norisēm suitu kultūrtelpā veido un publisko etniskās kultūras centra "Suiti" uzturētājā mājas lapā <https://suits.lv/>. Sociālajā tīklā Facebook košs, aktīvs un labi apmeklēts ir konts "[Suitu tirgus](#)", kurā tiek popularizētas suitu tradicionālās amatniecības prasmes un to praktizētāji.

Sociālajā tīklā Facebook ir arī kopiena "Pulkā eimu Pulkā teku" <https://www.facebook.com/PEPTlv> ar 1517 sekotājiem, viņiem ir savs konts arī sociālajās platformās "Instagram" un "Twitter".

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Kopumā situācija ar NKM izpratnes veicināšanas pasākumiem Latvijā ir daudzpusīga un līdzdalību veicinoša. Vairāk uzmanības būtu jāpievērš vēl mērķtiecīgākai bērnu un jauniešu iesaistei NKM izpratnes pasākumu īstenošanā, kā ar NKM nesēju un praktizētāju sava darba un zināšanu pašnovērtējuma un attiecīgi materiālu interešu stiprināšanai.

18. Apmērs, kādā plašsaziņas līdzekļi piedalās izpratnes veicināšanā par NKM un tā saglabāšanas nozīmi, kā arī sapratnes un savstarpējās cieņas veicināšanā

18.1

Vai Plašsaziņas līdzekļu reportāžas veicina izpratni par NKM un tā saglabāšanas nozīmi un veicina kopienu, grupu un indivīdu savstarpējo cieņu?

Latvijas plašsaziņas līdzekļos ar NKM saistīta tematika parādās dažādos veidos, veicinot sabiedrības izpratni par šī mantojuma nozīmi.

Aktualitātes, kas saistītas ar NKM saraksta veidošanu, plašsaziņas līdzekļos parādās ļoti regulāri, sākot jau ar saraksta izveides sākumu 2017. gadā: ziņas parādījās gan [reģionālajā presē](#), gan [Nacionālajos sabiedriskajos medijos](#). NKM kontekstā plašsaziņas līdzekļos tiek minēti arī UNESCO starptautiskie saraksti, bet vairāk saistībā ar Latvijas, ne starptautisko mantojumu: informācija bijusi gan [reģionālajā presē](#), gan [Nacionālajos sabiedriskajos medijos](#).

Latvijas plašsaziņas līdzekļi plaši informē arī par notikumiem un pasākumiem, kas saistīti ar NKM. Nacionālajos sabiedriskajos medijos regulāri parādās ziņas gan par NKM pasākumiem [novados](#), gan par [valstiska mēroga pasākumiem](#).

NKM un dažādiem tā aspektiem veltīti vairāki regulāri raidījumu cikli Latvijas Radio:

- * “Etnovēstis” (LR 3) – iknedēļas informatīvs raidījums par aktualitātēm NKM jomā Latvijā
- * “Greizie rati” (LR 1) – atraktīvs, spēles formā veidots iknedēļas raidījums, kurā sabiedrībā pazīstami cilvēki min tautas mīklas
- * “Laika ritu raksti” (LR 1) – ikmēneša raidījums, kas iepazīstina ar latviešu gadskārtu un ģimenes ieražu svētkiem, mitoloģiju, tradicionālās kultūras semiotiku, u.c. tematiem.

2020. gadā Latvijas sabiedriskā televīzija (LTV) sagatavoja deviņu raidījumu ciklu “Pūra lāde”, iepazīstinot plašu sabiedrību ar NKM amatu meistariem – podniekiem, audējiem, jumīkiem, instrumentu meistariem, u.c.

Vai plašsaziņas līdzekļu reportāžas par NKM veicina savstarpējo izpratni starp kopienām, grupām un indivīdiem?

NKM Latvijas plašsaziņas līdzekļos parādās kā sabiedrību apvienojošs un savstarpējo toleranci veidojošs faktors. Piemēram, krievu valodā rakstošais medijs [Sputnik](#) ziņoja par NKM saraksta izveides uzsākšanu.

NKM nozīme sabiedrības saliedēšanā vislabāk redzama saistībā ar latviešu nozīmīgākajiem nacionālajiem svētkiem – Jāņiem (Vasaras saulgriežiem), ko Latvijā svin ne vien latvieši, bet arī citu tautību iedzīvotāji. Publikācijas par Jāņiem ir atrodamas dažādos krieviski rakstošajos Latvijas medijos, piemēram, [rus.lv](#).

18.2

Vai starp dažādām NKM jomā ieinteresētajām pusēm un plašsaziņas līdzekļu organizācijām ir izveidoti un tiek īstenoti īpaši sadarbības pasākumi vai programmas saistībā ar NKM, tostarp kapacitātes paaugstināšanas pasākumi?

UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā iekļautā tradīcija - Dziesmu un deju svētki Latvijas plašsaziņas līdzekļos tiek atspoguļoti ļoti daudzpusīgi un regulāri. Latvijas sabiedriskā televīzija (LTV) un Latvijas radio (LR) sadarbībā ar svētku rīkotājiem: Latvijas Nacionālu kultūras centru un Valsts Izglītības satura centru plaši atspoguļo svētku norisi un gatavošanos svētkiem. Tiek veidotas svētku dienasgrāmatas, portretaidījumi par svētku dalībniekiem un rīkotājiem, notiek tiešraides no svētku pasākumiem un veikti pasākumu ieraksti, kas pēc tam tiek iekļauti [LTV](#) un [LR](#) programmās.

2020. - 2021. gadā LNKC sadarbībā ar Rīgas Doma kora skolu un Latvijas reģionālās televīzijas kanālu ReTV izveidoja raidījumu ciklus "Laudamus +" (10 raidījumi) un "Laudamus Stāsti" (8 raidījumi). Raidījumos, sagaidot tuvojošos Dziesmu svētku tradīcijas 150-gadi 2023. gadā, tika aktualizēta gan Dziesmu svētku vēsture un notikumi, gan svētku tradīciju veidojošās personības – diriģenti, koru dziedātāji un komponisti.

LNKC regulāri sadarbojas ar laikrakstu "Latvijas Avīze", kas nodrošina informāciju par NKM aktualitātēm:

- No 2012. gada līdz 2019. gadam kā avīzes pielikums tika publicēta ikgadējā NKM popularizēšanas pasākuma "Satiec savu meistar!" izvērsta programma, sasniedzot līdz 10000 lielu auditoriju;
- avīzē regulāri tiek sniegta informācija par [NKM saraksta aktualitātēm](#), kā arī rīkotas [diskusijas par būtiskiem ar NKM saglabāšanu](#) un attīstību saistītiem jautājumiem.

SIA "Mediju nams" izdevums "Praktiskie Rokdarbi" arī regulāri raksta par dažādiem ar nemateriālo kultūras mantojumu saistītiem tematiem – par tradicionālajiem amatiem, meistariem, arī par Latvijas NKM elementiem.

18.3

Vai ar NKM saistītu plašsaziņas līdzekļu reportāžu plānošana ir iekļaujoša, tajās izmanto attiecīgo kopienu un grupu valodas un/vai tās ir paredzētas dažādām mērķa grupām?

NKM kā savstarpējo izpratni un cieņu veicinošs temats parādās

- 1) Latvijas elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos:

- Latvijas radio ir radījis īpašu struktūrvienību Austrumlatvijā – Latgales studiju, kas sagatavo sižetus, tostarp [par nemateriālo kultūras mantojumu](#) latgaliešu valodā raidīšanai dažādos sabiedriskā radio kanālos:
 - Latvijas Radio 4. kanālā (LR 4) raidījumos krievu valodā tiek stāstīts par [NKM Latvijā](#) un pasaulē.
 - NKM ir viens no galvenajiem tematiem LTV 1 raidījumu ciklā “Citādi latviskais”, kas skan latgaliski ar subtitriem latviešu literārajā valodā. Starp raidījuma tematiem ir bijuši tradicionālie svētki – Pēterdiena un Annas diena, kapu svētku tradīcija, Latgales podniecība, u.c. [Dala raidījumu skatāmi ar surdotulkojumu](#).
- 2) Krievu valodā rakstošajos drukātajos plašsaziņas līdzekļos NKM parādās retāk un sporādiski, visbiežāk saistībā ar lielajiem nacionālajiem svētkiem – Dziesmu svētkiem un [Jāņiem](#).

18.4

Vai atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos par NKM un tā saglabāšanu ir saskaņā ar Konvencijas jēdzieniem un terminoloģiju?

Konvencijas jēdzieni un terminoloģija Latvijas plašsaziņas līdzekļos nostabilizējās līdz ar Nemateriālā kultūras mantojuma likuma pieņemšanu 2016. gada decembrī. Ierakstot vārdu savienojumu “nemateriālais kultūras mantojums” Latvijas lielākās sabiedrisko mediju platformas lsm.lv meklētājā, iegūstam:

466 ierakstus 2017. gadā;
 525 ierakstus 2018. gadā;
 430 ierakstus 2019. gadā;
 531 ierakstu 2020. gadā;
 426 ierakstus 2021. gadā (janvāris – septembris).

Tas apliecina, ka jēdziens “nemateriālais kultūras mantojums” Latvijas sabiedrībā tiek akceptēts un lietots. Joprojām gan plašsaziņas līdzekļos tiek lietoti arī jēdzieni “tradicionālā kultūra” un “etniskā kultūra”, kas lielā mērā pārklājas ar “nemateriālā kultūras mantojuma” jēdzienu.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Kopumā ar NKM un tā ilgtspējīgu attīstību saistīti temati Latvijas plašsaziņas līdzekļos parādās visai regulāri un daudzveidīgi. Vairāk šo tematu atspoguļošanā būtu iesaistāmi citu Latvijas mazākumtautību valodās rakstoši/raidoši mediji, lai visās Latvijas sabiedrības grupās veicinātu lielāku izpratni par NKM, Latvijas NKM sarakstu un tā mērķiem un UNESCO Konvenciju un tās mērķiem.

19. Apmērs, kādā sabiedrības informēšanas pasākumi veicina izpratni par NKM un tā saglabāšanas nozīmi, kā arī veicina izpratni un savstarpējo cieņu

19.1

Vai, izmantojot politiku un programmas, publiski un iekļaujoši tiek atzīti NKM praktizētāji un nesēji?

Izmantojot piemērus, īsi paskaidrojiet, kā šāda politika un programmas darbojas.

NKM politiku Latvijā nosaka NKM likums, ar kuru īpaša atbildīga par NKM ilgtspējīgu attīstību tiek noteikta LNKČ. Likuma 12.panta otrā daļa: “LNKČ ir tiesīgs veikt juridiskus, tehniskus, organizatoriskus, administratīvus, metodiskus un finansiālus pasākumus nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanai, tai skaitā popularizējot personu darbību un ieguldījumu nemateriālā kultūras mantojuma ilgtspējā.” LNKČ attiecīgi veic dažādus pasākumus NKM jomā, tostarp aktīvi veido sadarbību ar NKM kopienām un tās pārstāvošajām NVO, veicina kopienu iesaisti politikas dokumentu veidošanā, kā arī informē sabiedrību par NKM praktizētājiem un NKM nozīmīgumu sabiedrības labklājības veicināšanā.

Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sabiedriskā pasūtījuma plāna sagatavošanas vadlīnijās 2019 - 2021. gadam un uzdevumos 2020. gadam starp pārējiem mērķiem minēts arī: “Veicināt nemateriālā kultūras mantojuma apzināšanu, zināšanu pārnesi un tradīciju pratību šodienā.” Saistībā ar to gan Latvijas TV, gan Latvijas Radio nodrošina regulāru sabiedrības informēšanu par NKM jomas aktualitātēm – pasākumiem, NKM meistariem un Latvijas NKM saraksta veidošanas aktualitātēm.

KM pakļautībā esošā organizācija, kas Latvijā pārvalda kultūras nozares finansējumu, ir Valsts kultūrkapitāla fonds, kas finansējumu sadala projektu konkursu veidā. Katra kultūras nozare izvirza savas nozares attīstības prioritāros virzienus, un Tradicionālas kultūras nozares padome ir izvirzījusi divas prioritātes:

- nemateriālā kultūras mantojuma kvalitatīva dokumentēšana un izpēte;
- nemateriālā kultūras mantojuma lietpratēju zināšanu un prasmju tālāknodošana.

Kultūras finansējums tiek sadalīts arī īpaši ievirzītās VKKF mērķprogrammās, kas attiecas arī uz NKM:

* Regulāra ir mērķprogramma AS “Latvijas valsts meži” atbalsts koru un tautas deju tradīcijas attīstībai”, kas vērsta tieši uz Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējas nodrošināšanu,

* Vērtīgu pienesumu NKM jomā sniedz AS “Latvijas valsts meži” un VKKF atbalstītās reģionu kultūras programmas, kas pārskata periodā tika administrētas kopā ar

plānošanas reģioniem Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē un Latgales reģiona attīstības aģentūru un kurās atbalstu gūst daudzi projektu pieteikumi, kas saistīti ar NKM reģionos.

* 2020. gadā tika sadalīts papildus finansējums mērķprogrammā “Dziesmu un deju svētku kustības amatiermākslas kolektīvu materiāli tehniskās bāzes uzlabošana”

* būtisks ir finansiālais atbalsts tieši NKM kopienām un tās pārstāvošajām organizācijām caur regulāro mērķprogrammu “Tradicionālās kultūras nozares nevaldības organizāciju atbalsts”. Piemēram, 2020. gadā šajā mērķprogrammā finansējumu saņēma 8 NVO (kopējais finansējums bija 57000 EUR).

Vai šīs programmas un plāni ir iekļaujoši?

2021. gada sākumā VKKF izsludināja mērķprogrammu “Kultūrelpa”, kuras mērķis bija “...sniegt atbalstu jaunu kultūras produktu un pakalpojumu radīšanai un jau izstrādāto kultūras produktu un pakalpojumu pielāgošanai un īstenošanai pastāvošo ierobežojumu apstākļos visās kultūras nozarēs, krīzes laikā nodrošinot kultūras pieejamību plašam iedzīvotāju lokam, aptverot dažādas mērķgrupas un nodrošinot reģionālo pārklājumu.”

Daļa no šīs programmas finansējuma (400 000 EUR apmērā) tika piešķirts projektiem, kuru pamata mērķis ietvēra jauna kultūras piedāvājuma radīšanu vai jau esošu kultūras produktu pielāgošanu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Un daļa šo projektu, savukārt, bija vērsta arī uz NKM aizsardzību un popularizēšanu.

Īpaša nozīme Latvijas pamattautas lībiešu nemateriālā kultūras mantojuma popularizēšanā ir portālam Livones (www.livones.net), ko uztur un veido biedrība Līvõ Kultūr sidām. Portāls veltīts lībiešu kultūrai, valodai un vēsturei, un kopš 2018. gada tas savai darbībai saņem arī sporādisku valsts finansējumu publiskajos konkursos.

19.2

Vai kopienām, grupām un indivīdiem, sabiedrībai, pētniekiem, plašsaziņas līdzekļiem un citām ieinteresētajām pusēm tiek rīkoti publiski pasākumi, kas saistīti gan ar NKM, tā nozīmi un saglabāšanu, gan ar Konvenciju?

Viens no visplašākajiem pasākumiem, kas veltīts tieši NKM meistariem un kas ir guvis labu publicitāti, ir LNKC rīkotais NKM popularizēšanas pasākums “Satiec savu meistar!” , kas kopš 2009. gada notiek katru gadu visā Latvijā. 2020. gadā pasākums notika 104 vietās Latvijā, tajā piedalījās 195 meistari un pasākumus kopumā apmeklēja ap 2400 interesentu.

NKM, tā nozīme un NKM meistari tiek publiski cildināti vairākos publiskajos pasākumos:

- kopš 2018. gada katru gadu publiski tiek pasniegti apliecinājumi par jaunu vērtību iekļaušanu Nacionālajā NKM sarakstā. Šajā pasākumā piedalās gan

pieteikumu gatavotāji, gan mantojuma kopienu pārstāvji, gan īpaši aicināti viesi – pētnieki, augstskolu pārstāvji, politiķi, sabiedrībā pazīstami cilvēki.

- Rēzeknes pašvaldības finansēts un Kultūras ministrijas atbalstīts ir latgaliešu kultūras gada balvas “Boņuks” pasākums, kura ietvaros balvas vienmēr tiek pasniegtas arī tradicionālās kultūras pārstāvjiem.
- Kopš 2019. gada Upītes kultūrtelpas NKM meistari tiek cildināti pasākumā “Gūdi”, ko ar pašvaldības un valsts finansējumu rīko NVO “Nemateriālā kultūras mantojuma centrs “Upīte””.
- Kopš 2021. gada LNKC pasniedz īpašu Tradicionālās kultūras izcilības balvu, ko 2021. gadā saņēma Tautas lietišķās mākslas studija “Sagša”.
- Kopš 2018. gada NVO Latvijas folkloras biedrība ar Rīgas domes finansiālu atbalstu pasniedz balvu “Austras koks”, popularizējot NKM vērtības mūsdienu sabiedrībā.

19.3

Vai tiek sekmētas un atbalstītas programmas, kuru mērķis ir veicināt un izplatīt labu NKM saglabāšanas praksi?

Daļēji

Paskaidrojiet ar piemēriem, kā šādas programmas tiek veicinātas un atbalstītas

2020. gadā ar Valsts Kultūrkapitāla fonda un VAS “Latvijas meži” finansētās Vidzemes kultūras programmas atbalstu biedrība “Skaņumāja” realizēja projektu “Pērles kabatā” – tika izveidoti video koncerti ar katru no Latvijas Nacionālajā NKM sarakstā iekļauto instrumenta spēles demonstrējumiem. Līdzās spēlmaņiem – vecmeistariem ierakstā piedalās muzikanti, kas pārmantotās tradicionālās spēles prasmes veiksmīgi iekļāvuši savā mākslinieciskajā darbībā. Koncertu cikls kopš 2021. gada sākuma plašam interesentu lokam ir pieejams biedrības “Skaņumāja” kontā sociālajā vīstē YouTube.

Kultūras ministrija kopš 2017. gada novirza iezīmētu finansējumu tieši NKM sarakstā iekļautajām kultūrtelpām (UNESCO Steidzami glābjamā NKM mantojuma sarakstā iekļautajai Suitu kultūrtelpai kopš 2017. gada, Latvijas NKM sarakstā iekļautajām Lībiešu kultūrtelpai kopš 2019. gada un Upītes kultūrtelpai kopš 2020. gada), atbalstot šo kultūrtelpu kopienu centienus saglabāt un attīstīt savu NKM, kā arī popularizējot viņu panākumus šajā darbā nacionālā līmenī.

19.4

Vai Sabiedrības informēšana par NKM veicina savstarpēju cieņu un atzinību kopienās un grupās, kā arī starp tām?

Latvijā darbojas 554 pašvaldību kultūras centri. LNKC savas kompetences ietvaros sadarbojas ar šiem centriem šādos virzienos: Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšana un attīstība un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana. Kopš 2016. gada LNKC rīkotajos semināros novadu kultūras darbiniekiem regulāri tiek iekļauta

informācija par NKM, UNESCO starptautiskajiem sarakstiem, Latvijas nacionālo sarakstu un NKM vērtībām, veicinot interesi un izpratni par citu novadu kultūras mantojumu.

LNKC regulāri rīko seminārus un kursus arī Latvijas mazākumtautību kopienām. 2018. gada Rīgā NVO namā noritēja diskusija par NKM "Kultūras daudzveidība dialogam un attīstībai" veltīta UNESCO Starptautiskajai dienai, kuru organizēja LNKC sadarbībā ar Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas Nevalstisko organizāciju atbalsta sektoru.

Kopš 2019. gada LNKC rīkotajos mazākumtautību semināros regulāri parādās tieši NKM aspekts (2019. gadā notika seminārs "Folklorā un tradicionālā kultūra mūsdienu sabiedrībā. Tradicionālā kazaku kultūra kā neatņemama slāvu kultūras sastāvdaļa", kurā piedalījās 76 dalībnieki. 2020. gada profesionālās pilnveidesursos "Gatavojoties Vispārējiem latviešu dziesmu un deju svētkiem 2023 un ceļā uz Mazākumtautību festivālu 2021" galvenā uzmanība tika pievērsta baltkrievu NKM. Kursos piedalījās 105 dalībnieki un tiešraidi vēroja ap 620 skatītāju.)

2019. gadā LNKC rīkoja radošo izbraukumu mazākumtautību kolektīvu vadītājiem un dalībniekiem uz Trešo Starptautisko festivālu "СЛОВИША" Veļikijnovgorodā. Brauciens tika organizēts, lai piedāvātu jaunas iespējas izglītoties un veiksmīgāk attīstīt savu tradicionālo kultūru Latvijā un tuvinoties saliedētai Latvijas daudznacionālajai sabiedrībai ar kultūras apmaiņas palīdzību. Braucienā piedalījās 27 dalībnieki.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Sabiedrība informāciju par NKM saņem regulāri un daudzveidīgi. Lielāka uzmanība būtu pievēršama tieši labo prakšu popularizēšanai sabiedrībā un pašu NVO vidū, sniedzot lielāku atbalstu tām NVO iniciatīvām, kas veiksmīgi un radoši iedzīvina NKM vērtības mūsdienu sabiedrībā.

20. Apmērs, kādā programmas, kas veicina izpratni par NKM, atbilst attiecīgajiem ētikas principiem

20.1

Vai izpratnes veicināšanas pasākumos tiek ievēroti NKM saglabāšanas ētikas principi?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā ētikas principi tiek ievēroti izpratnes veicināšanas pasākumos!

Pārskata periodā nav novēroti pārkāpumi NKM saglabāšanas ētikas principu ievērošanā. NKM saglabāšanas ētikas principi ir iztulkoti latviešu valodā un brīvi pieejami UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas [mājas lapā](#).

Īstenojot izpratnes veicināšanas pasākumus saistībā ar NKM saglabāšanu, ētikas principi tiek ievēroti - kopienas, grupas un indivīdiem ir galvenie un nozīmīgākie spēlētāji sava NKM saglabāšanā, viņiem ir tiesības turpināt praksi un uzturēt zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu nemateriālā kultūras mantojuma dzīvotspēju. Tāpat vērojams, ka attiecībās valda savstarpēja cieņa.

Latvijā kopumā tiek ievērota cieņa pret NKM dinamisko un dzīvo būtību, tiek respektēta kultūras daudzveidība un kopienu, grupu un indivīdu identitāte.

20.2

Vai izpratnes veicināšanas pasākumos tiek ievēroti ētikas principi, jo īpaši tie, kas noteikti attiecīgajos profesionālajos kodeksos vai standartos?

Latvijā šis aspekts - ētikas principu ievērošana izpratnes veicināšanas pasākumos – speciāli netiek kontrolēts un monitorēts. Visdrīzāk tas saistāms ar nozares nelielo segmentu kultūras jomā un to, ka šis jautājums ir bijis mazāk aktuāls, jo Latvijā nav novēroti klaji pārkāpumi NKM saglabāšanas ētikas principu ievērošanā. Daudzām valsts un pašvaldību organizācijām, tostarp zinātniskajām institūcijām ir izstrādāti savi ētikas kodeksi, amatu profesionālie standarti, kas tiek arī ievēroti, rīkojot izpratnes veicināšanas pasākumus.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Lai arī turpmāk nodrošinātu ētikas principu ievērošanu izpratnes veicināšanas pasākumos Latvijā, NKM kopienu, kultūras nozares un politikas veidotāju vidū būtu vairāk jāpopularizē NKM saglabāšanas ētikas principi.

21. Apmērs, kādā ir uzlabota ieinteresēto personu iesaistīšanās NKM saglabāšanā

21.1

Vai kopienas, grupas un indivīdi iekļaujoši un pēc iespējas plašākā mērogā piedalās NKM un konkrētu tā elementu saglabāšanā neatkarīgi no tā, vai šie elementi ir vai nav iekļauti sarakstos.

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā tiek nodrošināta kopienas, grupas un indivīda līdzdalība?

Kopienām, grupām un indivīdiem ir iespēja piedalīties - paust savu viedokli, dalīties pieredzē - piedaloties dažādos semināros un diskusijās par NKM saglabāšanu, kā arī ar kultūrpolitiku saistīto dokumentu izstrādē.

Aprakstiet aktivitātes, kas nodrošina šo līdzdalību!

2021. gadā LNKC rīkotajos semināros "Tradīciju ilgtspēja: nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas un popularizēšanas stratēģijas" savā pieredzē dalījās Upītes kultūrtelpas pārstāvis Andris Slišāns, Līvānu folkloras kopas "Ceiruleits" vadītāja Anna Kārkle, tautas mūzikas instrumentu un skaņu rīku meistars Aleksandrs Maijers u.c.

Tāpat kopienu pārstāvji tika aicināti arī sniegt savu vērtējumu par Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas un attīstības plānu, ko izstrādā LNKC. Par līdzdalības iespēju iesaistīties šī plāna izstrādes procesā sabiedrības pārstāvjiem tiek izziņots LNKC un Kultūras ministrijas mājas [lapās](#).

Latvijas pirmiedzīvotāju lībiešu kopiena – [Lībiešu institūta](#) pārstāvniecībā - pārskata periodā aktīvi ir iesaistījusies dažādu likumprojektu un kultūrpolicies dokumentu izstrādē, gan Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē par atbalstu lībiešu valodas un kultūras mantojuma saglabāšanai, gan semināros par topošo Latviešu vēsturisko zemju likumprojektu, Valsts valodas politikas pamatnostādņu izstrādē 2021–2027, gan Kultūras ministrijas rīkotajā diskusijā par kultūrpolitikas pamatnostādņēm 2021–2027, gan tematiskajā darba grupā saistībā Kurzemes plānošanas reģiona attīstības programmas 2021–2027 izstrādi u.c. Pēc LU Lībiešu iniciatīvas ar Ministru prezidenta rīkojumu izveidota starpresoru Darba grupa lībiešu kultūras un valodas aizsardzības, saglabāšanas un attīstības veicināšanai.

2021. gadā, kad Latvijā tika īstenota administratīvi teritoriālā reformas, daļa no suitu kultūrtelpas kopienas vēlējās teritoriālo reformu īstenot, ievērojot kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas principu, taču tas neizdevās – trīs suitu apdzīvotas teritorijas administratīvi šobrīd pieder diviem dažādiem novadiem.

Sagatavojot Latviešu vēsturisko zemju likumu, kas tika pieņemts 2021. gada 16.jūnijā, Valsts prezidents Egils Levits likumprojekta tapšanas gaitā tikās ar latviešu vēsturisko zemju un kultūrtelpu nevalstiskajām organizācijām un iniciatīvas grupām visā Latvijā.

Kopienas iniciatīvas un pašorganizēšanos atbalsta un sekmē t.s. "[Viedo ciemu](#)" (*Smart Villages*) pieeja, kas tiek īstenota ES valstīs kā inovatīva pieeja lauku reģionu attīstībai un kopš 2018. gadā tiek ieviesta Latvijā. "Viedo ciemu" pieejas centrālais stūrakmens ir depopulācijas risināšana, nodrošinot pakalpojumu pieejamību un lauku apvidu dzīvotspējas pieaugumu. Alsunga ir viens no pirmajiem "Viedajiem ciemiem" Latvijā un [vērojams](#), ka pārskata periodā īstenotas vairākas kopienas iniciatīvas, iesaistot vietējos ļaudis, tai skaitā jauniešus. "Alsungas - viedā ciema" projekta ietvaros organizētas un piedāvātas bezmaksas nodarbības mājturībā, kulinārijā, veidoti jauni pastaigu maršruti, aptaujās noskaidrots iedzīvotāju viedoklis par dažādiem aktuāliem jautājumiem.

21.2

Vai NVO un citi pilsoniskās sabiedrības dalībnieki piedalās NKM un konkrētu tā elementu saglabāšanā neatkarīgi no tā, vai šie elementi ir vai nav iekļauti sarakstos.

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā tiek nodrošināta nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības līdzdalība NKM saglabāšanā!

Nevalstiskajām organizācijām ir iespēja piedalīties - paust savu viedokli, dalīties pieredzē - dažādos LNKC rīkotos semināros, diskusijās, gan arī iesaistīties Nemateriālā kultūras mantojuma padomē, gan arī paust savu redzējumu dažādu reģionālu politikas plānošanas dokumentu izstrādē. Piemēram, 2018. gadā "Latgaliešu kultūras biedrība" vienpadsmit sabiedrisko organizāciju vārdā vērsās pie Saeimas deputātiem un politiķiem [ar vēstuli](#), kurā norādīti vairāki pasākumi latgaliešu valodas nodrošināšanai sabiedriskajos un komerciālajos plašsaziņas līdzekļos. 2021. gadā biedrība "Kurzemes kultūras centrs "Kūrava"" iesaistījās Kuldīgas novada kultūras attīstības programmas 2021.–2028. gadam stratēģiskajā plānošanā.

Nemateriālā kultūras mantojuma likums paredz, ka Nemateriālā kultūras mantojuma padomes sastāvā ir arī pieci kultūras ministra uzaicināti pārstāvji no nevalstiskajām organizācijām, kuru darbības mērķis saistīts ar NKM saglabāšanu un kuras darbojas Kurzemē, Latgalē, Vidzemē, Zemgalē un Rīgā. Pārskata periodā Padomes locekļi ir bijuši vairāki NVO sektora pārstāvji - biedrība „Latvijas Tradicionālās kultūras asociācija”, biedrība „Upītes jauniešu folkloras kopa”, biedrība „Zemgaļu kultūras biedrība „Upmale””, biedrība „Skaņumāja”, nodibinājums „Māras loks”, biedrība “Latvijas Stāstnieku asociācija”, biedrības “Dzīpars”, biedrība “Starpnozaru mākslas grupas “Serde””, biedrība “Latviešu tautas mākslas savienība”, biedrība “Iniciatīvu un kompetenču atbalsta centrs”.

Valsts kultūrkapitāla fondā ikvienai NKM NVO ik gadu ir iespēja pieteikt kādu no saviem pārstāvjiem, izvirzot Tradicionālās kultūras nozares ekspertu komisijā.

21.3

ievērojot NKM saglabāšanas ētikas principus, vai privātā sektora organizācijas piedalās NKM un konkrētu tā elementu saglabāšanā neatkarīgi no tā, vai šie elementi ir vai nav iekļauti sarakstos?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā notiek privātā sektora līdzdalība NKM saglabāšanā, un paskaidrojiet, kā tiek ievēroti ētikas principi.

Līdz šim informācija par privātā sektora līdzdalību NKM saglabāšanā nav sistemātiski apzināta, arī publiskā telpā nav izskanējušas ziņas par privātā sektora brīvprātīgām iniciatīvām mantojuma dzīvotspējas veicināšanā.

Latvijā ir salīdzinoši maz uzņēmumu privātajā sektorā, kuru darbība tiešā veidā ir saistīta ar NKM saglabāšanu. Dažu, zināmāku uzņēmumu darbība ir galvenokārt saistīta ar tautas tērpu darināšanu, tekstila izstrādājumu gatavošanu (SIA "Senā Klēts", SIA "Mailīšu Fabrika", SIA "Austras raksti", SIA "AnviAM", SIA "Muduri", SIA "Musturi" u.c.). Daudzi konditorejas uzņēmumi Latvijā cep tradicionālos pīrāgus, sklandraušus. Carnikavā un Salacgrīvā ir uzņēmumi, kas pēc tradicionālām receptēm sagatavo nēģu produkciju. Tautas mūzikas jomā strādā uzņēmumi "Kokļu mežs" un "Baltharmonia".

Kā uzteicams piemērs minama tautastērpu centra "Senā klēts" iniciatīva valsts svētkos 4.maijā - Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas dienā - sadarbībā ar kultūras un tautas mākslas centru "Ritums" un biedrību "Mans tautas tērps" rīkot publisku pasākumu, aicinot ikvienu svinēt šos svētkus, uzvilkt tautastērpu un doties kopīgā gājienā "Uzvelc tautas tērpu par godu Latvijai" Rīgas centrā. Tautas tērpu centrs "[Senā klēts](#)" sava uzņēmuma telpās nereti rīko daiļamata meistarų izstādes, organizē meistarklases, izdod grāmatas par etnogrāfiskajiem rokdarbiem, īsteno dažādus projektus, lai saglabātu un popularizētu rokdarbu prasmes un etnogrāfisko mantojumu.

Savukārt ģimenes uzņēmumā "Baltharmonia" paspārnē ir izveidots [muzejs](#) - ekspozīcijā ir vairāk nekā 100 dažāda veida instrumentiem, kas pēdējo 120 gadu laikā tika spēlēti Latvijas teritorijā - akordeoni, ermoņikas, garmoškas, bajāni, kokles, cītaras, cimboles u.c.

Uzņēmumi "Mailīšu Fabrika" un "Austras raksti" sagatavojuši pieteikumus Latvijas NKM [Nacionālajam sarakstam](#). Amatnieku darbnīca un tautastērpu darinātava "Austras raksti" Jelgavā iekļaušanai sarakstā pieteikuši NKM vērtību "Zemgales rakstaino brunču aušana stellēs ar velkamo ierīci", uzņēmums "Mailīšu Fabrika" Ērgļos - "Aušanas prasme Pētera Viļumsona pusautomātiskajās vienpaminas stellēs".

Uzņēmums "Mailīšu fabrika" piedāvā arī izglītojošas ekskursijas, popularizējot Viļumsona stelles, veic pētījumus gan muzeja krājumos, gan mūsdienu kultūrvidē, vienkopus apzinot Viļumsona steļu atrašanās vietas Latvijā. Inese un Ilze Mailītes arī sagatavojušas izdevumu "Viļumsona stelles un raksti".

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Kopumā ieinteresētās puses Latvijā tiek iesaistītas NKM saglabāšanā, gan NKM kopienām, gan NVO, gan privātā sektora dalībniekiem ir iespēja piedalīties dažādos semināros un diskusijās par NKM saglabāšanu, kā arī ar kultūrpolitiku saistīto dokumentu izstrādē. Nākotnē būtu vēl vairāk jāizmanto ieinteresēto pušu iesaiste NKM saglabāšanā, atrodot atbalsta vai novērtējuma mehānismus šādi sadarbībai.

22. Apmērs, kādā pilsoniskā sabiedrība piedalās NKM saglabāšanas uzraudzībā

22.1

Vai esošā vide ir labvēlīga tam, lai attiecīgās kopienas, grupas un indivīdi varētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par NKM saglabāšanas programmām un pasākumiem?

Latvijā nepastāv ierobežojumi vai šķēršļi, lai mantojuma kopienas, grupas un indivīdi nevarētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par NKM saglabāšanas programmām un pasākumiem. Jebkuram ir iespēja savu ieceri noformulēt projekta pieteikumā un piedalīties Valsts Kultūrkapitāla fonda, valsts, pašvaldību u.c. rīkotos konkursos, lai saņemtu atbalstu šādu pētījumu veikšanai.

Analizējot pārskata periodā atbalstītos projektus VVKKF tradicionālās kultūras nozarē, vērojams, ka kopienu pārstāvji ir saņēmuši radošo darbu stipendijas vai atbalstu saviem projektiem, lai, piemēram, izpētītu aktuālo situāciju ar NKM vērtību mūsdienās un sagatavotu pieteikumu NKM vērtības iekļaušanai NKM sarakstā (piemēram, Siguldas spieķu darināšanas prasmes, Maija dievkalpojumi pie ceļmalas krustiņiem Dagdas novada Andrupenes un Šķaunes pagastos, Danču tradīcija Rīgā u.c.).

22.2

Vai esošā vide ir labvēlīga tam, lai NVO un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas varētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas programmām un pasākumiem?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā NVO un citas pilsoniskās sabiedrības struktūras var uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslinieciskus pētījumus par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas programmām un pasākumiem!

Latvijā nepastāv ierobežojumi vai šķēršļi, lai NVO un citas pilsoniskās organizācijas nevarētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par NKM saglabāšanas programmām un pasākumiem. Jebkuram ir iespēja savu ieceri noformulēt projekta pieteikumā un piedalīties VKKF, valsts, pašvaldību, u.c. rīkotos konkursos, lai saņemtu atbalstu šādu pētījumu vai aktivitāšu veikšanai. Kā labs piemērs minama Izglītības un kultūras atbalsta biedrības "Balta" iniciatīva veikt pētījumu "Antropoloģiskais pētījums "Tradicionālās prasmes un dzīvesveids Latvijas laukos. Toreiz un tagad"". [Pētījums](#), kas tika uzsākts 2017. gadā un noslēdzās 2021. gadā, notika, sadarībā ar Rīgas Stradiņa universitāti sociālantropologiem un Latvijas Nacionālo vēstures muzeju, izzinot, kā pēdējo simts gadu laikā mainījušās prasmes un tradīcijas Latvijas laukos.

Arī starpnozaru mākslas grupa SERDE, biedrība "Skaņumāja" īsteno dažādus pētījumus saistībā ar NKM saglabāšanas pasākumiem, lai pētījumos iegūtos rezultātus izmantotu tālāk NKM popularizēšanā, saglabāšanā, attīstībā u.c. Piemēram, 2020. gadā starpnozaru mākslas grupa SERDE īstenoja lauka pētījumus, apzinot situāciju par tradicionālajiem saimniecības darbiem, kas mūsdienā sadzīves apstākļos palēnām izzūd un vairs nav aktuāli.

Etniskās kultūras centrs "Suiti" arīdzan regulāri un metodiski pēta suitu materiālā un NKM izpausmes un apzina šo prasmju un zināšanu praktizētājus.

22.3

Vai esošā vide ir labvēlīga tam, lai zinātnieki, eksperti, pētniecības iestādes un kompetences centri varētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas programmām un pasākumiem?

Aprakstiet īsi ar piemēriem, kā zinātnieki, eksperti, pētniecības iestādes un ekspertīzes centri var uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslinieciskus pētījumus par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas programmām un pasākumiem!

Latvijā nepastāv ierobežojumi vai šķēršļi, lai zinātnieki, eksperti, pētniecības iestādes nevarētu uzraudzīt un veikt zinātniskus, tehniskus un mākslas pētījumus par NKM saglabāšanas programmām un pasākumiem. Savas ieceres un aktuālās tēmas ir iespējams pētīt, piesaistot finansējumu gan starptautiska (Eiropas Savienības), gan nacionāla līmeņa (Valsts Kultūrkapitāla fonda, Latvijas Zinātnes Padomes) rīkotos konkursos.

Tāpat arī LR Kultūras ministrijas iniciē un rīko konkursus pētījumu veikšanai par dažādām aktuālām kultūrpolitikas tēmām, kas ietver arī NKM saglabāšanu. Tā 2018. gadā Latvijas Kultūras akadēmija kopā ar pētījumu centru SKDS un biedrība "Culturelab" veica pētījumu "Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums", Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centrs 2018. gadā īstenoja "Pētījumu par kultūras jomas nevalstisko organizāciju sociāli ekonomisko ietekmi". Veiktie pētījumi ir pieejami ikvienam iepazīšanai Kultūras ministrijas mājaslapā.

Ar Latvijas Zinātnes padomes finansējumu 2021. gadā noslēdzas LKA īstenotais fundamentāli lietišķais pētījums "Kopienu līdzdalība kultūras mantojuma pārvaldībā: prakses, attīstība un izaicinājumi", kura ietvaros tapusi aptauja par Latvijas iedzīvotāju kultūras mantojuma izpratni. Projekta viens no rezultātiem ir monogrāfija "Kultūras mantojuma kopienas: prakses, attīstība un izaicinājumi", kuras pamatā ir 12 NKM kopienu gadījumu analīze.

No 2018. līdz 2021. gadam LU LFMI īstenojis Latvijas Zinātnes padomes atbalstītu projektu "Dzīve līdzās ostai: ekonaratīvi, vietējā vēsture un vides aktīvisms Daugavas lejtecē", izzinot Rīgas ostai kaimiņos mītošo kopienu dzīvi un stāstus, cilvēka un vides attiecības.

No 2020. gada Eiropas Savienības atbalstītā darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" pasākumā "Pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts" pētniece Anita Vaivade izstrādā fundamentālu pētījumu "Nemateriālais kultūras mantojums kā resurss ilgtspējīgai attīstībai Ziemeļeiropā: tiesībās balstīta pieeja".

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Arī turpmāk būtu veicināma nodrošināma pilsoniskās sabiedrības - pašu NKM kopienu, NVO, zinātnisko institūciju un pētnieku - spēja un kapacitāte uzraudzīt un veikt pētījumus par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, palielinot finansējuma piesaistes iespējas un apjomu, kā arī popularizējot īstenoto pētījumu rezultātus.

23. To NVO, valsts un privāto iestāžu, kā arī privātpersonu skaits un ģeogrāfiskais sadalījums, ko UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma komiteja ir iesaistījusi NKM saglabāšanā padomdevēju vai konsultantu statusā

Šo informāciju sniedz UNESCO sekretariāts

24. To dalībvalstu procentuālā daļa, kas aktīvi sadarbojas ar citām dalībvalstīm, lai saglabātu NKM

24.1

Vai notiek sadarbība, īstenojot NKM ilgtspējīgas attīstības pasākumus:

- *Divpusējā līmenī*

Latvija, izmantojot divpusējos līgumus, sadarbojas ar citām valstīm dažādās jomās.

Sadarbība NKM jomā ir minēta praktiski visos starpvaldību un starpministriju dokumentos, kas skar sadarbību kultūras jomā (piemēram, starp Latviju un Čehiju, Franciju, Ķīnu, Moldovu, u.c.) Vairums šo dokumentu apliecina vēlmi sadarboties tradicionālās kultūras, amatiermākslas un NKM jomās.

NKM jomā aktīva sadarbība notiek pētniecībā.

Latvijas Kultūras akadēmija 2014. gadā sadarbībā ar tiesību zinātniekiem Francijā (Politikas sociālo zinātņu pētījumu institūtu - fr. Institut des sciences sociales du politique) uzsāka pētījuma projektu "Osmoze" ar interesi par UNESCO 2003. gada konvencijas īstenošanu dažādu valstu nacionālajās tiesībās, pētījums rezultējies ar 2020. gadā publicētu kolektīvu monogrāfiju "Intangible Cultural Heritage Under National and International Law: Going Beyond the 2003 UNESCO Convention".

Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuve (LULFMI LFK) divpusējās sadarbības ietvaros organizēja vairākas starptautiskās zinātniskās konferences un seminārus:

Sadarbībā ar Helsinku Universitāti - Starptautiska zinātniskā konference "Digital Humanities in the Nordic Countries". Helsinkos, Somijā, 2018. gadā (īpašs panelis "Tradition Archives Meet Digital Humanities").

Sadarbībā ar Lietuvas Literatūras un folkloras institūtu - Starptautiska zinātniskā konference "History, Memory, and Archives: Sensitive Issues". Viļņā, Lietuvā, 2018. gadā.

Sadarbībā ar Islandes Universitāti - Starptautisks seminārs "Roma in the Centre: Narratives by Roma in oral and written culture" Reikjavīkā, Islandē, 2019. gadā.

Sadarbībā ar Somu Literatūras biedrību - Starptautisks seminārs "Roma in the Centre: Archiving Roma Cultural Heritage" Helsinkos, Somija, 2019. gadā.

- *Reģionālā līmenī*

Vairāki reģionālās sadarbības projekti, kas saistīti ar NKM jomu, pēdējos gados ir tikuši īstenoti ar Eiropas starpreģionālo programmu "INTERREG Latvia-Lithuania", "INTERREG Latvia-Estonia" un "INTERREG Europe" finansiālo atbalstu. Šeit uzskaitām dažus no tiem:

Aktīva sadarbības projektu īstenošana šajās programmās ir bijusi NVO Latvijas lauku tūrisma asociācija "Lauku ceļotājs".

- 1) 2018. gadā Eiropas Savienības “INTERREG Latvia-Lithuania” projekta “Lauksaimniecības tradīciju mantojums agro-tūrismā Latvijā un Lietuvā” ietvaros “Lauku ceļotājs” izdeva 3 rokasgrāmatas lauku tūrisma uzņēmējam ar mērķi palīdzēt izveidot, uzturēt un popularizēt vēsturiskā mantojuma agrotūrisma produktu. Vēsturiskais mantojums agrotūrismā ir pārmantotās tradīcijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā, amatniecībā, pārtikas ražošanā un pārstrādē. Vēsturiskais mantojums ir visdažādāko vēstures posmu, kultūru un tautu ietekmes.
- 2) 2020. gadā ES programmas “INTERREG Latvia-Estonia” ietvaros noslēdzās projekts “Livonijas kulinārais mantojums”, kurā “Lauku ceļotājs” kopā Vidzemes plānošanas reģionu un pieciem sadarbības partneriem Igaunijā izveidoja kopīgu tūrisma zīmolu “Livonijas garša” ar apakšzīmolu “Taste Hanseatica”. Plašam cilvēku lokam (ceļotājiem, svētku tirdziņu un gastronomijas festivālu apmeklētājiem) projekts atklāja Livonijas garšas – ar saknēm tīrā dabā, kulinārajā mantojumā un jaunradē.
- 3) Rīgas plānošanas reģions ES programmas “INTERREG Europe” ietvaros kopā ar partneriem astoņās Eiropas valstīs (Grieķija, Itālija, Kipra, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Vācija) ieviesa projektu “Reģionālā attīstība sekmējot piekrastes zvejniecības kultūras mantojuma potenciālu Eiropā/CHERISH”, kura mērķis bija uzlabot reģionālo politiku, lai sekmētu piekrastes zivsaimniecības kopienu attīstību, vietējās rīcības grupas un kultūrvēsturiskā zivsaimniecības mantojuma aizsardzību un popularizēšanu. Projektā notika starpvalstu pieredzes apmaiņas vizītes dažādās valstīs, lai iepazītos ar citu partnerreģionu pieredzi zivsaimniecības kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un popularizēšanā. Katrā valstī īpaši tika uzsvērtas vietējās tradicionālās zvejošanas un zivju apstrādes tradīcijas kā resurss reģiona ekonomiskajai attīstībai.
- 4) No 2020. gada līdz 2022. gadam programmas “INTERREG Latvia-Lithuania” ietvaros Latgales plānošanas reģions sadarbībā ar trim Latvijas pašvaldībām, vienu Lietuvas pašvaldību un mākslas galeriju īsteno projektu “Amatu prasmes tūrisma telpā” (Tour de Crafts). Projekta mērķis ir veicināt tradicionālo amatniecības prasmju ilgtspējīgu izmantošanu, saglabājot un sekmējot tās kā Latvijas – Lietuvas pārrobežu teritorijas kultūrvēsturiskā mantojuma kopīgu iezīmi un kopīgu tūrisma produktu, kas varētu piesaistīt tūristu interesi. Projekts ir mērķēts uz amatniecības nozari un vietējiem amatniekiem kā vietējā kultūrvēsturiskā mantojuma un tradīciju saglabātājiem un uzturētājiem. Projekta aktivitātes mudina esošos un potenciālos amatniekus izmantot tradicionālās prasmes, eko-inovatīvas iniciatīvas un vietējos resursus, izstrādājot produktus un pakalpojumus, kas ir radoši un mūsdienīgi un varētu piesaistīt apmeklētāju interesi, sasaistot vietējās amatniecības piedāvājumus vienā kopīgā tūrisma produktā “Tour de Crafts”.

Projektus finansē Eiropas Savienības “Interreg Latvia – Lithuania”, “Interreg Latvia-Estonia” un “Interreg Europe” programmas 2014. - 2020. gadam un 2021. – 2027. gadam no Eiropas Reģionālā attīstības fonda.

- *Starptautiskā līmenī*

Veiksmīga starptautiskā sadarbība no 2019. gada līdz 2021. gada sākumam tika īstenota sagatavojot starptautisko pieteikumu “Koku pludināšana” (*Timber Rafting*) iesniegšanai UNESCO starptautiskajam Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajam sarakstam, kura sagatavošanā Latvija sadarbojās ar Austriju, Čehiju, Poliju, Spāniju un Vāciju. Nominācijas iniciatores bija visu sešu dalībvalstu nevalstiskās organizācijas, bet pieteikuma gatavošanā katrā valstī piedalījās gan NVO, gan pētnieciskās institūcijas, gan UNESCO nacionālās komitejas, gan valsts iestādes. Pieteikums iesniegts UNESCO sekretariātam 2021. gada martā.

2019. gadā Latvija piedalījās Somijas Mantojuma aģentūras (Finnish Heritage Agency) rīkotajā Starptautiskajā konferencē “Dzīvais mantojums” (Living Heritage) par kopienu lomu un jaunu ilgtspējīgu kopienu iespējām. Konferences dalībnieki bija NKM ilgtspējīgā attīstībā iesaistītu organizāciju pārstāvji no Ziemeļvalstīm – Somijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Islandes un Dānijas, kā arī Baltijas valstīm – Igaunijas, Latvijas un Lietuvas.

Sadarbības projektus starp Baltijas un Ziemeļu valstīm atbalsta arī Ziemeļvalstu Ministru padome. Tā ir starptautiska organizācija, kurā sadarbojas piecu Ziemeļvalstu - Dānijas, Islandes, Somijas, Norvēģijas un Zviedrijas - valdības. ZMP birojs Latvijā veicina un nodarbojas ar projektiem, kas ir saistīti ar Ziemeļvalstīm un veic plaša apjoma Ziemeļvalstu un Baltijas valstu sadarbību.

Ar Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalstu 2017. gadā Latvijas NVO “Romu kultūras centrs” sadarbībā ar Igaunijas NVO “Euroopa Romade Foorum”, Lietuvas NVO “Sare Roma” un Somijas NVO “Romano Missio” īstenoja projektu “Get to Know 21st century Roma”. Projekta mērķis bija veicināt Eiropas Savienības vērtību stiprināšana romu kopienā, ceļot un stiprinot tās pašapziņu. Īpaša uzmanība tika pievērsta jauniešu auditorijai, mudinot to iepazīties ar romu vēsturi, kultūru un tradīcijām, kā arī iesaistot diskusijā par cilvēktiesību ievērošanu un vienlīdzīgumu, aplūkojot romu situāciju Latvijas kontekstā. Projekta ietvaros notika gan informatīvs seminārs Lietuvā, gan seminārs Rīgā, kas tika rīkots kopā ar Somijas partneriem, gan starptautiska konference Rīgā, kurā piedalījās pārstāvji no 30 pasaules valstīm, kopumā 303 dalībnieki.

2019. gadā pēc Austrijas UNESCO Nacionālās komisijas aicinājuma Latvija iesaistījās indigo krāsošanas tradīcijai veltītas starptautiskas izstādes “Ejot indigo ceļu” sagatavošanā. Projektā piedalījās Izstādes darbus veidoja tekstilmākslinieces Baiba Vaivare un Anete Karlsonē. Anetes Karlsones darbs parādīja vēsturiskās indigo krāsošanas tradīcijas, savukārt Baibas Vaivares sagatavotais izstādes darbs atspoguļoja indigo krāsošanas attīstību mūsdienās. Izstādes veidošanā piedalījās 18 UNESCO dalībvalstis – trīs Baltijas valstis, Austrija, Bangladeša, Kolumbija, Čehija, Gruzija, Vācija, Ungārija, Indija, Jordānija, Kazahstāna, Nīderlande, Nigērija, Rumānija, Krievija un Slovākija. Izstāde tika atklāta 2019. gada 18. novembrī UNESCO Pasaules mantojuma centrā Parīzē.

Vai ar citām valstīm notiek informācijas apmaiņa par NKM un pieredzi darbā ar to?

2020. gadā aizsākusies Somijas Mantojuma aģentūras (*Finnish Heritage Agency*) iniciētā sadarbība starp 10 Ziemeļu un Baltijas valstīm projektā “Northern Dimension 2021-2023”, kura mērķis ir iesaistīt sadarbībā valsts institūcijas un NVO, lai veicinātu NKM kā resursa izmantošanu sabiedrības labklājības veicināšanā un atbilstošas politikas izveidē. Projekta ietvaros plānoti semināri cilvēciskās kapacitātes celšanai un dalīšanās pieredzē darbā ar NKM. Projekta sākums plānots 2021. gada rudenī, no Latvijas puses tajā iesaistīta valsts iestāde Latvijas Nacionālais kultūras centrs un NVO Starpnozaru mākslas grupa “Serde” .

Latvija piedalās starptautiskā Eiropas Komisijas programmas “Erasmus+” projektā “Network of UNESCO Cultural Spaces”, kuras mērķis ir pieredzes apmaiņa un cilvēciskās kapacitātes celšana.

Projekta partneri ir astoņas organizācijas (NVO, profesionālas organizācijas, pašvaldības, pētnieciskās un izglītības iestādes) no septiņām Eiropas valstīm:

- Latvija (EKC Suiti – projekta līderis)
- Igaunija (Kihnu kultūrtelpas fonds un NVO “Setomaa Tourism”)
- Ziemeļmaķedonijas Republika (Maķedonijas ICTM Nacionālā komisija)
- Gruzija (Gruzijas Mākslas un kultūras centrs)
- Itālija (Kaljāri Universitāte)
- Horvātija (Otočakas universitāte)
- Portugāle (Idaņjas-a-Novas pašvaldība)

Projekts tiek īstenots no 2020. gada novembra līdz 2022. gada oktobrim (Covid-19 situācijas dēļ projekta īstenošana var tikt pagarināta).

Aktīva pieredzes apmaiņa notiek starp trim Baltijas valstīm – Latviju, Lietuvu un Igauniju par Dziesmu un deju svētku tradīciju, kas visām trim valstīm ir kopīga, un katra valsts par šīs tradīcijas aizsargāšanu un attīstību rūpējas gan patstāvīgi, gan koordinējot darbību savā starpā, tostarp apmainoties ar informāciju un pieredzi.

Ir izveidota Baltijas valstu Dziesmu un deju svētku komiteja, kuras mērķis ir sekmēt UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā iekļautās Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanu un attīstību. Līgums paredz Rīcības plāna izveidi Svētku tradīcijas saglabāšanai un attīstībai, un šobrīd spēkā esošs , ir plāns 2018. – 2028. gadam, kas paredz regulāru komitejas tikšanos, lai apmainītos ar aktuālo informāciju jautājumos par tradīcijas saglabāšanu un attīstību, kā arī starptautisku konferenču rīkošanu (šobrīd pandēmijas dēļ nav notikusi 2021. gadā plānotā konference Igaunijā). Notiek regulāra ekspertu apmaiņa konkrētās Svētku tradīcijas mākslinieciskajās norisēs (konkursu žūrijas, meistarklases u.c.), pieredzes apmaiņa notiek apmeklējot svētku norises kaimiņu valstī (katra rīkotājvalsts parasti uzņem kopā 12 (6+6) rīkotājus no abām pārējām valstīm).

Sadarbība un pieredzes apmaiņa starp trim Baltijas valstīm notiek starptautiskā folkloras festivāla BALTICA rīkošanā. Festivāls katru gadu notiek vienā no Baltijas valstīm (2018. gadā Latvijā, 2019. gadā Igaunijā, 2020. gadā Lietuvā festivāls nenotika pandēmijas dēļ, 2021. gada septembrī notika starptautiska konference “Baltica WEB”,

kurā piedalījās visas trīs Baltijas valstis). Pieredzes apmaiņa notiek gan apmeklējot festivāla norises kaimiņu valstī (katra rīkotājvalsts parasti uzņem 3 – 5 rīkotājus no abām pārējām valstīm), gan rīkojot neformālas festivāla rīkotāju tikšanās kādā no Baltijas valstīm.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Latvija, saglabājot NKM, aktīvi un veiksmīgi iesaistās starptautisku sadarbības tīklu veidošanā divpusējā un reģionālā līmenī. Vairāk būtu attīstāma starptautiskā sadarbība starp valsts iestādēm. Tāpat būtu nepieciešams attīstīt pieredzes apmaiņu par NKM un katras valsts pieredzi darbā ar to.

25. To dalībvalstu procentuālā daļa, kas ir aktīvi iesaistīta starptautisku sadarbības tīklu izveidē un institucionālajā sadarbībā

25.2

Vai tiek atbalstīta starptautiskā sadarbība starp kopienām, grupām, nevalstiskajām organizācijām, ekspertiem, ekspertīžu centriem un pētnieciskajām iestādēm, kas ir aktīvas NKM jomā?

Latvijā aktīvi tiek veidota starptautiskā sadarbība starp kopienām, grupām, NVO un pētnieciskajām iestādēm NKM jomā.

Latvijas Kultūras akadēmijas 2017. gadā dibinātā UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma politikas un tiesību katedra (*UNESCO Chair on Intangible Cultural Heritage Policy and Law*) ir iesaistījusies starptautiskā sadarbības tīklā ar citu valstu UNESCO katedrām. UNESCO Kultūras mantojuma kritisko pētījumu un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas katedra (*UNESCO Chair on Critical Heritage Studies and Safeguarding the Intangible Cultural Heritage*) Briseles Brīvajā universitātē 2018. gadā rīkoja divas UNESCO katedru sadarbības tīkla darba sesijas, kam sekoja arī seminārs doktorantiem, rosinot viņus diskutēt par ar NKM ilgtspējīgu attīstību saistītām pētījumu tēmām. Intensīva sadarbība Latvijas UNESCO katedrai veidojas ar Tartu Universitātes UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma lietišķo pētījumu katedru (*UNESCO Chair on Applied Studies of Intangible Cultural Heritage*).

LU LFMI LFK pētnieki ir iesaistīti dažādās starptautiskās profesionālās organizācijās, kuru uzmanības centrā ir NKM izpēte (SIEF, ISFNR u.c.). LFK ir saziņa ar daudzām Eiropas un ASV institūcijām ar līdzīgām funkcijām. Īstenoti kopīgi projekti - starptautiskas konferences, semināri, Baltijas folkloras arhīvu vizītes, citi komandējumi, savstarpējas konsultācijas, tai skaitā tiešsaistes resursu jautājumos,

Baltijas un Ziemeļvalstu NKM arhīvu analīze, rakstu krājums "Visions and Traditions. Knowledge Production and Tradition Archives" (FFC 315, 2018) un citas publikācijas. LFK ir iesaistīta arī īpašā sadarbības tīklā – mobilitātes projektā *Nordic and Baltic Tradition Archives Network* (visu Baltijas un Somijas, Norvēģijas, Zviedrijas Folkloras folkloras un etnoloģijas arhīvi). 2018. gadā šī tīkla ietvaros notika vairāki darba semināri, jauna pētnieciska projekta veidošana.

Starptautisko sadarbību veido arī nevalstiskās organizācijas.

2019. gadā Kaustinenā (Somijā) tika izveidots Ziemeļu un Baltijas valstu sadarbības tīkls NKM jomā (The Nordic and Baltic network on Intangible Cultural Heritage) ar mērķi dalīties labās prakses piemēros kopienu iesaistē darbā ar NKM. Sadarbība tīkls darbojas UNESCO NKM Konvencijas garā. Sadarbības tīklā ir iesaistītas gan NVO, gan pētnieciskās iestādes, muzeji u.c. organizācijas no Ziemeļu un Baltijas valstīm. 2019. gada oktobrī sadarbības partneri tikās seminārā "Living Heritage in the Nordic Countries" Hanaholmenā, Somijā. Pandēmijas dēļ nenotika plānotā tikšanās 2020. gadā Zviedrijā, un šobrīd saziņa partneru starpā notiek attālināti.

Biedrība "Skaņumāja", kuras darbība ietver tradicionālo instrumentu spēles popularizēšanu un apmācību kursu un pasākumu rīkošana, regulāri sadarbojas ar radniecīgām organizācijām Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Krievijā, Lielbritānijā, lai apgūtu izglītības darba metodes un formas, apgūtu un pārņemtu pieredzi tradicionālās kultūras izmantošanai mūsdienu kultūrvidē, kā arī, lai iedvesmotos un iegūtu domubiedrus. Finansiālu atbalstu starptautisku sadarbības tīklu veidošanai NVO "Skaņumāja" guvusi ES finansējuma programmās, kā arī no Latvijas Nacionālā kultūras centra.

Vairākos sadarbības projektos ir bijusi iesaistīta biedrība "Kurzemes kultūras mantojuma centrs Kūrava", kas 2021. gadā uzsākusi jaunu sadarbības projektu - NMK neformālas pieaugušo izglītības programmu Ziemeļvalstīs kuldrumnetwork.com. Programma paredz onlaina un klātbūtnes seminārus Latvijā, Igaunijā un Zviedrijā. Šobrīd projektu realizē trīs biedrības no Zviedrijas, Igaunijas un Latvijas, iesaistīto valstu loku plānots paplašināt. Projekts tiek īstenots ar Ziemeļu ministru padomes atbalstu.

25.3

Vai jūs piedalāties starptautisku un reģionālu ar NKM saistītu organizāciju (izņemot UNESCO) aktivitātēs?

Starptautiskas institūcijas

Eiropas Komisija

Ar NKM saistītas aktivitātes/ projekti

Eiropas Savienības pārtikas kvalitātes shēma, kurā ir ietverti:

- Eiropas Tradicionālo produktu reģistrs (*Traditional Speciality Guaranteed*)

Eiropas Savienībā šobrīd ir reģistrēti 52 tradicionālie produkti, tostarp trīs no Latvijas – [sklandrausis](#), [salinātā rudzu rupjmaize](#), [Jāņu siers](#). Šī shēma ir izveidota, lai aizsargātu tradicionālās ražošanas metodes un receptes, palīdzot tradicionālo produktu ražotājiem piedāvāt tirgū un nodot patērētājiem informāciju par viņu tradicionālo recepšu un produktu pievienoto vērtību paaugstinošām pazīmēm. Nosaukums atbilst reģistrēšanai, ja tas apraksta pārtikas produktu, kurš radies, izmantojot minētajam pārtikas produktam paredzētajai tradicionālajai praksei atbilstošu ražošanas veidu, vai ražots no tradicionāli izmantotām izejvielām. Lai nosaukumu reģistrētu kā garantētu tradicionālo īpatnību, tam jābūt tradicionāli lietotam vismaz 30 gadus.

- Eiropas Aizsargātu cilmes vietu nosaukumu reģistrs - tajā iekļauti [Latvijas lielie pelēkie zirņi](#)
- Eiropas Aizsargāto ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrs - tajā ir iekļauts [Rucavas baltais sviests](#) un [Carnikavas nēģi](#).

Nozīme NKM ilgtspējīgā attīstībā

Privātajā sektorā Latvijas tradicionālo produktu ražotājiem ir saistošs Eiropas Savienības pārtikas kvalitātes standarts - Eiropas Savienības Pārtikas kvalitātes shēma, kurā, reģistrējot produktu, tiek nodrošināta ne tikai nemateriālā kultūras mantojuma dzīvotspēja, bet arī produkta atpazīstamību gan Latvijas, gan arī visā ES tirgū, kas līdz ar to veicina produkta eksportspēju, kā arī reģiona tūrisma attīstību.

Vērtējums/ mērķi nākotnei:

Institucionālajā līmenī starptautiskā sadarbība notiek diezgan aktīvi - gan pētniecībā, gan citās jomās. Būtu stiprināma un atbalstāma tieši NVO starptautiskā sadarbība, lai veicinātu pieredzes uzkrāšanu un labo prakšu pārņemšanu.

C. UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā iekļautā NKM elementa statuss

Elementa nosaukums	Iekļaušanas gads
Baltijas dziesmu un deju svētku tradīcija <i>Daudznacionālais pieteikums: Igaunija, Latvija, Lietuva</i>	2008

C.1 Sociālās un kultūras funkcijas

Izskaidrojiet, kādas šobrīd ir elementa sociālās un kultūras funkcijas kopienas ietvaros; raksturojiet tradīcijas uzturētājus, tostarp par elementa ilgtspējīgo attīstību atbildīgo personu īpašās lomās. Pievērsiet uzmanību visām būtiskajām izmaiņām, kas attiecas uz elementa aprakstu pieteikuma sadaļā R.1 (“elements ir nemateriālais kultūras mantojums atbilstoši Konvencijas 2. pantam”)

Dziesmu un deju svētki (turpmāk – Svētki) ir ciklisks radošais process, kura ilgtspējīgā attīstībā vienlīdz svarīga ir gan pašas kopienas iesaiste un vēlme tradīciju uzturēt, gan pašvaldību un valsts atbalsts. Procesa uzturēšanu nodrošina daudzi un dažādi spēki:

- Pati Svētku kopiena – dziedātāji, dejotāji, mūziķi un citu amatiermākslas žanru pārstāvji, kas veltī savu brīvo laiku, lai ar entuziasmu apgūtu jaunu repertuāru un veidotu mākslinieciski augstvērtīgas programmas, tādējādi gan nodrošinot savu radošo pašizpaušmi, gan tradīcijas pastāvēšanu un nemitīgu atjaunotni;
- profesionāļi, kas sagatavo repertuāru un nodrošina jaundarbu radīšanu, rūpējoties par Svētku augstu māksliniecisko līmeni;
- Svētku virsvadītāji, kas veido Svētkus kā arī dažādu piecus gadus ilgo starpsvētku perioda pasākumu sagatavošanu un īstenošanu;
- kolektīvu vadītāji, kas nodrošina amatiermākslas kolektīvu ikdienas darbu un gatavošanos Svētkiem, kā arī to līdzdalību Svētkos;
- pašvaldības, kas nodrošina pašdarbības kolektīvu darbību un Svētku un starpsvētku pasākumu sagatavošanu un norisi;
- valsts, kas atbalsta Svētku sagatavošanu un norisi, rūpējas par metodisko atbalstu Svētku dalībniekiem starpsvētku periodā, koordinē un nodrošina starpsvētku norišu sagatavošanu un norisi.

Svētku tradīcijas uzturēšanā ir iesaistīti ne tikai Svētku dalībnieki, bet arī viņu ģimenes un draugi, kas atbalsta Svētku dalībniekus viņu ikdienā. Svētki nekad nav bijuši tikai “koncerts”, kurā cilvēki dalās klausītājos un skatītājos. Piedalīšanās jeb līdzdalības apziņu Svētku laikā sajūt praktiski ikviens sabiedrības loceklis.

Svētki ir sabiedrību integrējošs un iekļaujošs process, jo Svētku sagatavošanā un norisēs gan kā dalībnieki, gan kā skatītāji var piedalīties visu vecumu, visu tautību un visu sociālo slāņu cilvēki kā arī cilvēki ar īpašām vajadzībām.

Svētku salīdzinošās statistikas dati uzrāda pozitīvu dinamiku:

2013. gadā svētkos piedalījās 1610 kolektīvu un 40600 dalībnieku

2018. gadā – 1898 kolektīvu un 43219 dalībnieku.

Tātad, Dziesmu un deju svētku tradīcija ir Latvijas iedzīvotāju identitātes būtiska sastāvdaļa, un tā demonstrē kultūras lielo nozīmi sabiedrības dzīvē un garīgajā labklājībā.

C.2 Elementa dzīvotspējas un pašreizējo risku novērtējums

Aprakstiet, cik dzīvotspējīgs šobrīd ir elements, ņemot vērā tā praktizēšanas biežumu un intensitāti, tradicionālo pārmantošanas veidu efektivitāti, praktizētāju un publikas demogrāfiskos rādītājus un ilgtspēju. Lūdzu, identificējiet un aprakstiet tradīciju un tās ilgtspēju apdraudošos faktoros, ja tādi ir.

Dziesmu un deju svētku tradīcijas dzīvotspēja balstās uz sekojošiem faktoriem:

- Attīstīta vietējā un novadu infrastruktūra. Svētku svinībās piedalās visi reģioni, tādējādi atspoguļot vietējo kultūru;
- Svētku plašais vēriens - tajos piedalās tūkstošiem dalībnieku un brīvprātīgo;
- Katra indivīda personīgā motivācija - vēlme piedalīties Svētkos un iespēja pašapliecināties kolektīvā mākslinieciskā darbībā;
- Ārējie sociālpolitiskie apstākļi. Svētki vēsturiski ir bijuši sava veida nevardarbīga protesta forma, un tā ir Latvijas tautas iespēja apliecināties kā vienotai nācijai;
- Mākslinieciskā ziņā - prasme apvienot pretstatus;
- Stabila muzikālās un mākslu izglītības sistēma;
- Nepārtraukts gatavošanās process un pasākumu sistēma.

Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējīgu attīstību apdraud sociālās, politiskās un ekonomiskās izmaiņas, ko piedzīvo Baltijas valstis. Galvenie Svētku apdraudējuma faktori ir:

- tradicionālās kultūras pakļaušanās dramatiskām sociālām un ekonomiskām izmaiņām
- iedzīvotāju skaita samazināšanās un finanšu trūkums, kas ietekmē amatierkustības kopienas;
- globalizācija – masu kultūras standartu ietekme uz sabiedrību, izmaiņas sabiedrības vērtību sistēmā un gaumē;
- izmaiņas izglītības sistēmā – mūzikas stundu likvidēšana vidusskolas mācību programmā, kora stundu pārceļšana no obligātā priekšmeta fakultatīvā priekšmeta statusā;
- sakarā ar ļoti zemo diriģentu un kolektīvu vadītāju darba apmaksu ir ievērojami krities šo profesiju prestižs.
- jauns globāla mēroga apdraudējums ir pandēmija, kas jau ļoti tieši iespaidoja Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku norisi 2019. un 2020. gadā un būtiski apgrūtinā gatavošanās procesu nākamajiem Vispārējiem Svētkiem 2023. gadā.

C.3 Ieguldījums saraksta mērķu sasniegšanā

Aprakstiet, kā elementa iekļaušana UNESCO sarakstā ir veicinājusi NKM nozīmīgumu un veicinājusi tā apzināšanos vietējā, nacionālā un starptautiskā līmenī. Paskaidrojiet, kā tas ir veicinājis cieņu pret kultūras daudzveidību un cilvēces radošumu, kā arī savstarpējo cieņu kopienu, grupu un indivīdu starpā.

Svētki sevī ietver daudzus un dažādus NKM elementus, kas kopā veido šo nu jau gandrīz 150 gadus uzturēto un kopto tradīciju, ko liela daļa Latvijas sabiedrības atzīst par savas identitātes sastāvdaļu. Šīs tradīcijas iekļaušana UNESCO sarakstā svētkiem ir pievērsusi vēl lielāku Latvijas un starptautiskās sabiedrības uzmanību un apliecinājusi to, ka šī ir saglabājama un aizsargājama vērtība. Valstiskā līmenī tas ir apliecināts ar īpaša [Dziesmu un deju svētku likuma](#) pieņemšanu 2005. gadā. Saistībā ar to, ka Svētki ir iekļauti UNESCO starptautiskajā sarakstā, arvien lielāka sabiedrības uzmanība tiek pievērsta gan šim starptautiskajam sarakstam, gan arī Latvijas NKM sarakstam un tā saturam, veicinot interesi un izpratni par NKM un tā nozīmi.

Svētki ir pieejami visiem sabiedrības slāņiem un grupām. Svētkos piedalās arī senioru kori, vidējās un vecākās paaudzes deju kolektīvi, pasākumos tiek īpaši domāts par to pieejamību personām ar īpašām vajadzībām, daļa Latvijas mazākumtautību pārstāvju piedalās kolektīvos, kas gatavo kopīgu svētku repertuāru, daļa atsevišķos svētku pasākumos, kas izceļ Latvijas sabiedrības kultūru daudzveidīgumu un krāšņumu. Tādējādi var teikt, ka Svētki ir iekļaujoša rakstura un atvērti visiem, kas vēlas kļūt par šī mantojuma kopienu. Un tie ir kļuvuši par Latvijas sabiedrību vienojošu tradīciju, kas veicina savstarpējo cieņu un izpratni par katras sabiedrības kopienas NKM vērtīgumu.

Svētku tradīcijas multinacionālais raksturs, kas Latviju vieno ar Lietuvu un Igauniju, ir veicinājis katras atsevišķās Baltijas tautas interesi par kaimiņu tautas kultūras vērtībām, konkrēti Svētku tradīciju, veicinot savstarpēju cieņu un reģionālas kopības sajūtas veidošanu.

C.4 Centieni popularizēt un stiprināt elementu

Aprakstiet, kādi pasākumi ir tikuši veikti, lai popularizētu un stiprinātu elementu.

Atbildīgā institūcija par Svētku ilgtspējīgu attīstību ir Latvijas Nacionālais kultūras centrs (turpmāk – LNKC), kas nodrošina metodisko atbalstu tradīcijas kopienai, organizatorisko atbalstu Svētku norisei un rūpējas par tradīcijas ilgtspējīgu attīstību, veidojot Dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanas un attīstības plānu, kas tiek atjaunots ik pēc četriem gadiem.

Kultūras Ministrija turpina atbalstīt Svētku tradīcijas ilgtspēju, nodrošinot iezīmētu finansējumu kolektīvu vadītāju atalgojumam, kā arī uzturot kultūrizglītības sistēmu, kas ir Svētku tradīcijas būtisks pamats.

NKM, tostarp arī Svētku tradīcijas atbalstam būtisks finansējums tiek piešķirts Valsts Kultūrkapitāla fonda projektu konkursos un īpaši ievirzītās mērķprogrammās:

* Regulāra ir mērķprogramma "SIA "Latvijas valsts meži" atbalsts koru un tautas deju tradīcijas attīstībai", kas vērsta tieši uz Dziesmu un deju svētku tradīcijas ilgtspējas nodrošināšanu,

* 2020. gadā tika sadalīts papildus finansējums mērķprogrammā "Dziesmu un deju svētku kustības amatiermākslas kolektīvu materiāli tehniskās bāzes uzlabošana"

2018. gadā tika noslēgts līgums starp Latvijas, Lietuvas un Igaunijas kultūras ministrijām ar mērķi sekmēt Svētku tradīcijas saglabāšanu un attīstību. Līgums paredz komitejas izveidi, kopīgu konferenču rīkošanu un kopīga rīcības plāna izstrādāšanu. 2018. gada decembrī Dziesmu un deju svētku komiteja sanāca Lietuvā, 2019. gadā Komitejas sanāksme notika Latvijā, bet 2020. un 2021. gadā Covid-19 pandēmija komitejas aktīvo darbību pārtrauca.

C.5 Kopienu līdzdalība

Aprakstiet kopienu, grupu, indivīdu un attiecīgo NVO iesaisti elementa ilgtspējīgā attīstībā.

Latvijas Kultūras akadēmijas 2017. gadā veiktajā tradīcijas kopienas un sabiedrības aptaujā noskaidrots, ka Latvijā ir tikai 13% iedzīvotāju, kuri atzīst, ka savas dzīves laikā nav bijuši saistīti ar Dziesmu un deju svētku tradīciju, tātad, 87% Latvijas iedzīvotāju savas dzīves laikā ir bijuši vai nu aktīvi, vai pasīvi tradīciju kopienas dalībnieki.

Aptauja uzrāda, ka šobrīd 38% Latvijas iedzīvotāju ir uzskatāmi par Svētku tradīcijas aktīvo kopienas, kas savas dzīves laikā ir bijuši tieši iesaistīti kādā no Svētku aktivitātēm, tostarp 27% iedzīvotāju piedalījušies Svētkos tieši kā dalībnieki, bet pārējie gan kā Svētku rīkotāji, gan snieguši atbalsta funkcijas, piemēram, finansiālo atbalstu/tērpu gatavošanu/ izmitināšanu, vai snieguši ar Svētkiem saistītus pakalpojumus (ēdināšana, tirdzniecība, utml).

Svētku pastāvēšanā nozīmīgākie ir paši Svētku dalībnieki - kordziedātāji, dejojotāji, pūtēju orķestru un koklētāju ansambļu mūziķi, teātra spēlētāji, folkloras kopu dalībnieki, tautastērpu darinātāji, u.c. (2018. gada Svētkos piedalījās kopumā 43 219 dalībnieki). Viņu vēlme piedalīties tradīcijas uzturēšanā, ko apliecina arvien augošais Svētku dalībnieku skaits, ir nozīmīgākais tradīcijas nākotnes garants.

Tradīcijas kopienas pārstāves ir dažādas biedrības - gan "Dziesmu svētku biedrība", kas aktīvi piedalās dažādu tradīcijai būtisku jautājumu aktualizēšanā, gan citas kopienu pārstāvošas biedrības un asociācijas.

Tradīcijas kopiena sevī ietver arī latviešu diasporas kolektīvus (2018. gada svētkos piedalījās 84 ārvalstu latviešu mākslinieciskie kolektīvi ar 2411 dalībniekiem) un bērnu un jauniešu kolektīvus, kas piedalās gan lielajos svētkos, gan savos - Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkos (2019. gada rudenī 2021. gada svētku sagatavošanas procesā bija iesaistījušies ap 57 000 bērnu un jauniešu).

Tradīcijas ilgtspējīgā attīstībā liela nozīme ir kolektīvu vadītājiem, kas gan koordinē savu grupu un kolektīvu dalību Svētkos, gan nodrošina to veiksmīgu darbību

starpdvētku periodā, kas ilgst piecus gadus - vada mēģinājumu procesu, paši apgūst jaunu repertuāru un māca to sava kolektīva dalībniekiem, rūpējas par finansējuma piesaisti sava kolektīva darbībai.

Svētku tradīcijas uzturēšanā piedalās arī lielākais vairums Latvijas pašvaldību, kas atbalsta savas kopienas pārstāvju vēlmi piedalīties Svētkos, nodrošinot atbalstu gan kolektīva darbības finansējuma, gan infrastruktūrai (nodarbību telpas), gan ietverot Svētku tradīcijas ilgtspējīgu attīstību savos plānošanas dokumentos.

C.6 Institūcijas

Aprakstiet institūciju iesaisti elementa ilgtspējīgā attīstībā, ieskaitot:

a) Atbildīgās iestādes par elementa ilgtspējīgu attīstību:

- Kultūras ministrija – atbildīgā valsts iestāde par tradīcijas ilgtspēji;
- Latvijas Nacionālais kultūras centrs – nodrošina Dziesmu un deju svētku norisi reizi piecos gados, atbalsta un nodrošina sagatavošanas procesu starpsvētku periodā, tai skaitā nodrošinot metodisko atbalstu svētku dalībniekiem;
- Valsts Izglītības satura centrs – nodrošina Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku norisi un sagatavošanu starpsvētku periodā; atbildīgā institūcija par aktivitātēm, kas saistītas ar tradīcijas uzturēšanu vispārējā izglītībā un interešu izglītībā;
- Latvijas novadu un pilsētu pašvaldības – nodrošina finansiālu un infrastruktūru atbalstu kopienām, kas iesaistītas tradīcijas uzturēšanā.

a. Organizācijas, kas pārstāv ar elementu saistīto kopienas:

Daudzas biedrības, asociācijas, amatieru grupas (Dziesmu svētku biedrība, Latvijas koklētāju biedrība, Latvijas Kordirģentu asociācija, Latvijas Vokālo ansambļu asociācija, Latvijas Orķestru asociācija, Latvijas amatieru teātru asociācija, atsevišķi kori, deju kolektīvi, amatiereteātri, koklētāju ansambļi, u.c.) – nodrošina tradīcijas pastāvēšanu un turpinājumu, veicinot identitātes izjūtu un tradīcijas apzināšanos vietējā kopienā, reģionālajā un nacionālajā līmenī.

C.7 Kopienas iesaiste šīs atskaites sagatavošanā

Aprakstiet, kā tika nodrošināta kopienas, grupu un indivīdu, kā arī attiecīgo NVO iesaiste šī ziņojuma gatavošanas procesā.

Atskaites sagatavošanas gaitā LNKC dažādos formātos ir konsultējies gan ar Svētku dalībniekiem, gan grupu līderiem un pašvaldībām, noskaidrojot viņu viedokli par tradīcijas ilgtspējīgu attīstību.

2018. gada rudenī notika četri izvērtēšanas pasākumi Latvijas novados, kuros piedalījās svētku dalībnieki un pašvaldību pārstāvji. Kopsavilkums tika izdarīts Dziesmu un deju svētku izvērtēšanas konferencē 2018. gada nogalē Rīgā, kurā piedalījās 350 svētku dalībnieki, rīkotāji, grupu vadītāji, pašvaldību pārstāvji, žurnālisti un pētnieki. Konferencē laikā notika diskusijas par Svētku repertuāru, starpsvētku procesa

organizāciju, komunikāciju, biļešu izplatīšanas modeļiem un citiem būtiskiem jautājumiem, kā arī akcentēta Dziesmu svētku kopienas aktīvāka iesaiste starpsvētku organizatoriskajā procesā. Konferenci varēja vērot arī tiešraidē.

2018. gadā klajā nāca arī Latvijas kultūras akadēmijas sagatavota monogrāfija "Tradīcijas anatomija", kas bija tapusi valsts pētījumu programmas HABITUS ietvars, un kuras sagatavošanā tika plaši intervēti gan Svētku dalībnieki, gan publika. Konferences dalībnieki tika iepazīstināti ar šī pētījuma rezultātiem un ar tiem notika plaša diskusija.

Kopš 2018. gada LNKC katru gadu ir aktīvi komunicējis ar Svētku dalībniekiem. Piemēram, 2020. gadā notika plaša aptauja kordziedātāju vidū par repertuāru, kādu paši dziedātāji vēlētos dziedāt Svētkos. Rezultāts tika ņemts vērā, veidojot 2023. gada Svētku programmu.

Gatavojot atskaiti, ir notikusi konsultēšanās ar tradīcijas uzturēšanā iesaistītajām NVO un attiecīgajām pētniecības iestādēm, aicinot sniegt informāciju par savām aktivitātēm saistībā ar tradīcijas saglabāšanu un attīstību.

Atskaites projekts tika nodots tradīcijas kopienas izvērtējumam – publicējot to LNKC tīmekļa vietnē, piedāvājot to apspriešanai gan tradīcijas kopienai, gan visai sabiedrībai. Tāpat atskaites projekts tika izvērtēts nozaru padomēs, kurās darbojas dažādu tradīcijā iesaistītu nozaru pārstāvji un kas ar padomdevēja tiesībām darbojas pie LNKC.

D. Valsts pārstāvja paraksts

Vārds, uzvārds: Nauris Puntulis

Amats: Latvijas Republikas kultūras ministrs

Datums: 10.01.2022

Paraksts:

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and strokes, positioned to the right of the 'Paraksts:' label.